T.C.
KONYA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİHİ KENT DOKULARINDAKİ KORUMA SORUNLARININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ; TOKAT TARİHİ KENT DOKUSU ÖRNEĞİ

Mustafa Haki ERASLAN

YÜKSEK LİSANS

Mimarlık Anabilim Dalı

HAZİRAN-2022
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Mustafa Hâkî ERASLAN tarafından hazırlanan "**Tarihi Kent Dokularındaki Koruma Sorunlarının Sokak Sağlıklaştırma Çalışmaları Bağlamında Değerlendirilmesi: Tokat Tarihi Kent Dokusu Örneği**" adlı tez çalışması 27/06/2022 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	**İmza**
Başkan Doç. Dr. Mustafa KORUMAZ	……..
Danışman Dr. Öğr. Üyesi İlhan KOÇ	……..
Üye Dr. Öğr. Üyesi Mustafa DERELİ	……..

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Saadettin Erhan KESEN
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Mustafa Hâkî ERASLAN

27.06.2022

ÖZET

YÜKSEK LİSANS

TARİHİ KENT DOKULARINDAKİ KORUMA SORUNLARININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ; TOKAT TARİHİ KENT DOKUSU ÖRNEĞİ

Mustafa Hâkî ERASLAN

Konya Teknik Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İlhan KOÇ

2022, 137 Sayfa

Jüri
Dr. Öğr. Üyesi İlhan KOÇ
Doç. Dr. Mustafa KORUMAZ
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa DERELİ

Dünyada olduğu gibi ülkemizdeki tarihi şehir dokularında özel ve kamu mülkiyetinde tarihi yapı olarak birçok taşınmaz kültür varlıkları mevcuttur. Söz konusu bu tarihi yapı ve dokulara sahip şehirler; değişen ve dönüşen çağın gereksinimleri, kullanıcı istekleri, ekonomik etkenler, erişilebilir kaynakların artması, malzeme ve yapım tekniklerinin çoğalması ve küreselleşme gibi unsurlarla birlikte sürekli güncel bir mimari görünüm ortaya koymak zorundadırlar. Tabi, günümüzde kent merkezlerindeki tarihi yapılar; üretime, sosyal yaşama dahil olma, fiziki ve estetik yeterliliğe sahip olabilme potansiyeli ile kullanılabildikleri sürece var olabilmektedirler. Bu süreç içerisinde büyük bir değişim yaşayan kentlerin yıpranmış tarihi dokularını bu baskıdan kurtarmak ve tekrar aktif yaşama kazandırmak gerekmektedir. Fonksiyonları modern yaşam gereksinimlerine cevap veremeyen söz konusu dokuları hem sosyo-kültürel olarak hem de fiziki olarak günümüze uyarlamaya çalışmak, yerel yönetimler açısından oldukça maliyetli ve zor süreçlerdir. Bu bağlamda söz konusu dokular, güncel koruma yaklaşımlarıyla oluşturulan mevzuat ile günümüz sürdürülebilir yaşam şartlarını dikkate alarak korunmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın amacı; günümüzde turizm odaklı tarihi kent dokularındaki tescilli ve tescilsiz yapılardan oluşan sokakların görünümlerinin cazip hale getirilmesi için yerel yönetimler tarafından sıkça gündeme getirilen "sokak sağlıklaştırma" çalışmalarının uygulama sonuçlarına ilişkin bilgi vermektir. Bu kapsamda söz konusu kavramın tanımı, ortaya çıkışı ve mevzuatının yanı sıra tarihi kent dokularının korunmasındaki yeri konusunda yapılmış çeşitli uygulamalar, özellikle birinci yazarın tez konusu alanı Tokat tarihi dokusundaki örnekler irdelenmiştir. Söz konusu uygulamaların olumlu ve olumsuz yönleri ortaya konularak, tarihi dokuların korunmasına katkısı, verimliliği ve de sürdürülebilirliğinin analiz edilmesine çalışılmıştır. Ayrıca uluslararası bağlamda da konuya kıyaslama olarak açıklık getirilerek, dünyada yapılmış bazı tarihi dokulardan örneklere de yer verilmiştir. Sonuç olarak, ülkemizde özellikle özel mülkiyetteki tescilli ve tescilsiz yapıların oluşturduğu cephelerde yapılan uygulamaların, ekonomik bir yaklaşımla cephelerin sadece geçici olarak iyileştirilmesi olduğu anlaşılmaktadır. Günümüz kentlerinin modern alanlarına karşın, bu alanlardaki yapıların (tescilli olsun/olmasın) özgün plan şemaları ve görünümleri ile sürdürülebilir olarak kullanılabilmeleri konusunda öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sokak sağlıklaştırma, Tarihi kent dokusu, Tarihi yapı koruma, Tarihi yapı tescili, Taşınmaz kültür varlıkları

ABSTRACT

MS THESIS

THE EVALUATION OF THE CONSERVATION PROBLEMS IN HISTORIC URBAN TEXTURES WITHIN THE CONTEXT OF STREET REHABILITATION ACTIVITIES; THE CASE OF TOKAT HISTORİCAL URBAN TEXTURES

Öğrencinin Adı SOYADI

Konya Technical University
Institute of Graduate Studies
Department of Architecture

Advisor:
Asst. Prof. Dr. İlhan KOÇ

2022, 137 Pages

Jury
Asst. Prof. Dr. İlhan KOÇ
Asoc. Prof. Dr. Mustafa KORUMAZ
Asst. Prof. Dr. Mustafa DERELİ

As in the world cities, there are many immovable cultural assets as historical building in private and public ownership in the historical city textures of our country. These cities must present a constantly up-to-date architectural appearance. Of course, today's cities are exposed to great pressure. In this process, it is necessary to save the worn-out historical textures of the cities from this pressure. Trying to adapt these textures, whose functions cannot meet the needs of modern life, both socio-culturally and physically, is a very costly and difficult processes for local governments. The aim of this study is to give information about the implementation results of the "street rehabilitation" works by local governments to make attractive the appearance of the streets consisting of registered and unregistered buildings in the tourism-oriented historical urban texture. In this context, the definition of the concept, its emergence, legislation, as well as various applications carried out in the conservation of historical urban textures, especially examples from the historical texture of Tokat-Turkey, the thesis subject area of the first author, were examined. By revealing the positive and negative aspects of these practices, it has been tried to analyse their contribution to the conservation of historical textures, efficiency, and sustainability. In addition, in the international context, examples from some historical textures made in the world are also included by clarifying the subject as a comparison. As a result, it is understood that the applications carried out in our country, especially on the facades constituted by the registered and unregistered buildings, are only a temporary improvement of the facades with an economic approach. Despite the modern areas of our today's cities, suggestions have been made about the sustainable use of the buildings (registered or not) in these areas with their original plan layouts and appearances.

Keywords: Historical urban texture, Historical building conservation, Historical building registration, Immovable cultural heritage, Street rehabilitation

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışma süreçlerimin her aşamasında desteğini ve ilgisini benden esirgemeyen, bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren sayın hocam Dr. Öğr. Üyesi İlhan KOÇ'a çok teşekkür ederim.

Alan çalışmaları için yol gösteren ve yardımcı olan, arşivlerinden ve yayınlarından faydalandığım sayın hocam Doç. Dr. Emine Saka AKIN'a teşekkür ederim.

Tez sürecimde bana destek olan sayın hocam Arş. Gör. Y. Mimar Mehmet Oğuz DURU'ya teşekkür ederim.

Arşivlerini paylaşarak bana yardımcı olan Tokat Koruma Uygulama ve Denetim Bürosu (KUDEB)'na ve Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'ne ve çalışanlarına teşekkür ederim.

Anket çalışmalarında ve alan çalışmalarında bana yardımcı olan Tokat halkına teşekkür ederim.

Son olarak hayatımın her anında bana destek olan aileme ve sevgili eşim Hilal ERASLAN'a tüm kalbimle teşekkür ederim.

Mustafa Hâkî ERASLAN

Konya-2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **iv**

ABSTRACT ..... **v**

ÖNSÖZ ..... **vi**

İÇİNDEKİLER ..... **vii**

KISALTMALAR ..... **ix**

1. GİRİŞ **1**

1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı 3
1.2. Çalışmanın Yöntemi 4
1.3. Kaynak Araştırması 5

2. TARİHİ KENT DOKULARINDA KORUMA OLGUSU **8**

2.1. 'Koruma' Kavramı 8
2.2. Koruma Uygulamalarının Gelişim Süreci 8
2.2.1. Dünyadaki Gelişim Süreci 9
2.2.2. Ülkemizdeki Gelişim Süreci 10
2.3. Tarihi Kent Dokularında Koruma 13
2.3.1. Tarihi Kent Dokularında Koruma Sorunları 14
2.3.2. Tarihi Kent Dokularında Sürdürülebilir Koruma 15
2.3.3. Kentsel Koruma ve 'Sit' Kavramı 16
2.3.4. Tarihi Kent Dokularında Koruma Stratejileri 17

3. SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI **19**

3.1. 'Sağlıklaştırma' Kavramı 19
3.2. "Sokak Sağlıklaştırması" nın Tanımı 19
3.3. Sokak Sağlıklaştırması Kavramının Ortaya Çıkış Süreci 21
3.3.1. Dünyada Ortaya Çıkışı 21
3.3.2. Ülkemizdeki Ortaya Çıkışı 21
3.4. Sokak Sağlıklaştırmasının Yönetsel Süreci 22
3.5. Sokak Sağlıklaştırma Çalışmalarının Uygulanma Süreci 24
3.7. Ülkemiz ve Yurtdışından Sokak Sağlıklaştırma Örnekleri 26

4. TOKAT ŞEHRİ ÖZELLİKLERİ **30**

4.1. Coğrafik Özellikleri 30
4.2. İklim ve Bitki Örtüsü Özellikleri 32
4.4. Ekonomik Yapısı 32
4.3. Tokat Tarihi 34
4.5. Kentsel Gelişimi 35
4.6. Sosyo-Kültürel Yapısı 40

5. TOKAT TARİHİ DOKUSUNDAKİ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARI 41

5.1. Tokat Kenti Tarihi Dokusu 41
5.1.1. Sivil Mimari 41
5.1.2. Anıtsal (Kamusal) Mimari 46
5.2. Tokat Tarihi Dokularındaki Koruma Süreci 47
5.3. Tokat Tarihi Dokularındaki Koruma Sorunları 48
5.3.1. Doğal Etkenler (Olaylar) 49
5.3.2. İnsan Etkileri (Vandalizm) 49
5.3.3. Sosyal Etkenler 49
5.3.4. Ekonomik Etkenler 50
5.4. Sokak Sağlıklaştırma Çalışmaları 50
5.4.1. Halit Sokak 52
5.4.2. Bey Sokak 58
5.4.3. Beyhamam Sokak 64

6. BULGULAR VE DEĞERLENDİRMELER 67

6.1 Envanterlerin Değerlendirilmesi 67
6.2 Anketlerin Değerlendirmesi 71

7. SONUÇ VE ÖNERİLER 74

7.1 Sonuçlar 74
7.2 Öneriler 76

KAYNAKLAR 78

EKLER 84

KISALTMALAR

YY : Yüzyıl

KUDEB: Koruma, Uygulama ve Denetim Birimi

KTVKK: Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu

ICOMOS: Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi

GEEAYK: Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu

KVMGM: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü

FIP: Façade Improvement Programm (Cephe İyileştirme Programı)

KAİP: Koruma Amaçlı İmar Planı

Bkz.: Bakınız

1. GİRİŞ

Kültür varlıklarının taşıdığı somut değerler içerisinde yer alan taşınmaz kültür varlıkları, bugüne kadar insanoğlunun ürettiği taşınır olmayan eserlerin tümüdür. Bugün yaşadığımız kentler içinde yer alan taşınmaz kültür varlıkları geçmişin izlerini yansıtırlar. Geçmişten günümüze ulaşabilmiş olan bu eserler; yapıldıkları dönemin kültürel yönelimlerini, teknik becerilerini, sanatsal ve ideolojik anlayışlarını bizlere gösteren birer kılavuz özelliğindedirler. Bu değerleriyle hem tekil yapı olarak hem de oluşturdukları çevre ile sosyal bir bellek niteliğindedirler. Günümüz kentlerinde değişen yaşam anlayışları ile toplumlar; ideolojik, politik, ekonomik ve sosyo-kültürel değerlerin farklılaşması ve küreselleşme gibi etkilerle birlikte unutulan bir kimliğin arayışındadırlar. Bu kolektif kimliğin kaynağı, yine tarihi kent merkezlerinde saklı olan yapılarda mevcuttur. Söz konusu tarihi eserlerin korunarak yaşatılması ve sürdürülebilir bir kullanımının sağlanması tarihi kent merkezleri için büyük önem arz etmektedir.

Taşınmaz kültür varlıklarının korunması, başlangıçta tek yapı ölçeği ile sağlanırken, daha sonra Venedik Tüzüğü (1964) ile birlikte bu anlayış alan ölçeğine de taşınarak, tarihi kent merkezlerinde kimliksel, kültürel ve estetik sürekliliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Uluslararası düzeyde tarihi çevre koruma uygulamaları, uluslararası Atina Konferansı'nda (1931) anıtların çevresine saygı gösterilmesi, yerleşimlerin kimliği, dış görünüşü ile çevresi özel muamele isteyen anıtların önemsenmesi konuları kapsamında değerlendirilmiştir (Ahunbay, 2011; Erder, 1975). Avrupa'da II. Dünya savaşını takiben "Kentsel Koruma" kavramı ortaya atılmış; çarpık kentleşme ve sanayileşme gibi nedenlerle hasar gören ya da yok olan tarihi dokuların korunması konusunda bilinç oluşmaya başlamıştır. 1964 yılında yapılan "Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi'nde (Venedik Tüzüğü)" 'anıt' kavramının kentsel ve kırsal yerleşimleri de kapsayacak biçimde tanımlanması uygun görülmüştür. Böylelikle kentsel koruma konusunda ilk düzenlemeler bu tüzükte belirlenerek pek çok ülkenin koruma konusundaki yasal çerçevesinin oluşmasında ve ülkemizde de Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından benimsenmesinde etkili olmuştur (Ahunbay, 2011).

Ülkemizde koruma bilinci gelişiminin en önemli adımlarından biri, 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu (1973) ile 'sit (alan koruması)' kavramının ortaya konulması olmuştur. Böylelikle bütüncül koruma yaklaşımının mevzuatta ilk düzenlemesi yapılmış oldu (Keskin, 2008). 1983 yılında yürürlüğe giren 2863 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu" ile de "eski eser" kavramı "Kültür ve Tabiat Varlıkları"

haline dönüştürülerek, koruma disiplininin etki alanı daha da genişlemiştir. 2004 yılında, koruma kanunundaki değişiklikleri içeren 5226 sayılı kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla Koruma Amaçlı İmar Planı (KAİP), Alan Yönetimi, Alan Yönetim Planı, Çevre Düzenleme Projesi gibi tarihi dokuda uygulanabilecek yöntemleri içeren terminolojiler kullanılmıştır.

"Tarihi doku" kavramının önem kazanmasıyla kültür varlıklarının korunmasında ve geleceğe aktarılmasında yeni yaklaşımlar üretilmiştir. Çünkü tarihi yapılar, uygulanabilecek doğru koruma yöntemleriyle ancak kendi biricik çevrelerinde özgün değerlerini sürdürebileceklerdir ve arzu edilen bütüncül koruma bu şekilde sağlanacaktır. Ancak bu alanlar; günümüz kentleri içerisinde hem fiziksel hem de sosyo-kültürel olarak baskı altında kalmakta, yalnızlaşmakta ve köhneleşmektedirler. Günümüz kentsel politikalarının önemli kriterlerinden olan sürdürülebilirlik, tarihi alanlar için de oldukça önemlidir. Yanlış politika ve koruma uygulamaları tarihi alanların sürekliliklerini sekteye uğratmaktadır.

Günümüzde tasarlanıp üretilen yeni yapılarda, sosyal yaşama dahil olma, fiziki ve estetik yeterliliğe sahip olabilme özellikleri aranmaktadır. Fakat söz konusu günümüz yaşam gereksinimlerine uygun olarak üretilmemiş olan tarihi yapılarını, hem sosyo-kültürel olarak hem de fiziki olarak günümüz ihtiyaçlarına uyarlamak birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Günümüz modern kentlerine uyum sağlamış insanların tarihi alanlara yabancılaşması, mülk sahiplerinin tarihi yapılara gerekli bakımı sağlayamaması ve bu alanların terk edilmiş olmaları gibi etkenler bu alanlarda büyük sorunlar oluşturmaktadır. Bu bağlamda tarihi dokulara uygulanan yöntemler içerisinde son dönemlerde sıkça uygulanan sokak sağlıklaştırma çalışmaları bulunmaktadır. Sokak sağlıklaştırma çalışmalarıyla tarihi dokuda bütüncül bir görünüm elde edilmek istenmektedir.

Çalışmanın arka planını destekleyen ikinci bölümünde 'koruma' kavramı açıklanmıştır. Tarihi kent dokularındaki koruma sorunları tartışılmış, ülkemizde ve dünyada koruma sürecinin gelişimi aktarılmıştır. Tarihi kent dokularının korunmasında sürdürülebilirlik ilkesinin önemi vurgulanmış ve tarihi kent dokularının korunmasında uygulanan stratejiler açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde "sokak sağlıklaştırması" kavramına dair gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Bu kavramın hem ülkemizde hem de dünyada uygulanmaya başlanması, literatürde geçen tanımları, mevzuattaki yeri ortaya konulmuştur. Sokak sağlıklaştırma çalışmalarının yönetsel süreci ve uygulama sürecine

dair bilgiler aktarılmıştır. Dünyada ve ülkemizde yapılmış sokak sağlıklaştırma çalışmalarından örnekler sunulmuştur.

Dördüncü bölümde sokak sağlıklaştırma uygulamalarının alan çalışmasına konu olan Tokat kentinin fiziki ve sosyal nitelikleri anlatılmıştır. Kentin ekonomik yapısı, kentsel gelişim süreci, sosyo-kültürel yapısı aktarılmıştır. Bu bölümde Tokat kenti tarihi dokusuna ait genel bilgilendirmeler yapılmıştır.

Tezin alan çalışması olan beşinci bölümde ise Tokat tarihi dokusunda yapılan sokak sağlıklaştırma çalışmaları detaylı olarak ele alınmıştır. Öncelikle tarihi dokunun sivil ve anıtsal mimari özelliklerinin tanıtımı yapılmıştır. Daha sonra sırası ile tarihi dokunun geçirdiği koruma süreci ile tespit edilen koruma sorunları aktarılmıştır. Devamında tezin alan çalışmasının yapıldığı tarihi kent dokusunda sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında Halit Sokak, Bey Sokak ve Beyhamam Sokak'larının envanterler desteği ile detaylı analizleri yapılarak değerlendirilmiştir.

Bulgular ve değerlendirmenin yapıldığı tezin 6. bölümünde de literatür çalışmalarından elde edilen bilgilerin yanı sıra alanda yapılan analizlerin ışığında sokak sağlıklaştırma çalışmalarına ilişkin veriler değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra yörede yaşayan halkın sokak sağlıklaştırma çalışmalarına bakışını ölçen kullanıcı memnuniyeti anketi yapılmıştır.

Sonuç ve önerilere yer verilen son ve 7. bölümünde ise tez çalışmasında ortaya konan bütün bilgiler ve bulguların genel bir özeti yapılarak tarihi kent dokularının korumasında sokak sağlıklaştırma çalışmalarının yerinin Tokat tarihi kent dokusu örneğinde değerlendirmesi yapılmıştır. Sonrasında konu kapsamında tarihi kent dokularında korumacılığa ilişkin gerekli öneriler sunulmuştur.

1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

"Tarihi kent dokusu" kavramı, tescilli tarihi yapıların tekil ve sokak dokusu olarak tarihi şehir çekirdeklerini oluşturduğu, "kentsel sit alanı" olarak tescillenerek koruma amaçlı imar planları ile koruma altına alınan alanlardır. Bu alanlar üzerinde uygulanan güncel koruma yaklaşımları; yeniden değerlendirme, sürdürülebilir kullanım, ekonomik fayda ve sosyo-kültürel bütünlük sağlama eylemlerini içerir. Bu yaklaşımlar bağlamında uluslararası alanda çağdaş koruma politikaları düzenlenmiştir. Ülkemizde de tarihi dokuların korunması ve canlandırılması için bazı yaklaşımlar üretilmiştir. Tarihi çevreler üzerinde uygulanan bu tür korumacılık faaliyetlerinden birisi de "sokak sağlıklaştırma" uygulamalarıdır. Bu uygulamalar ile tarihi doku içerisinde yer alan

yapılar sadece cephelerinde basit onarım tekniği ile fiziksel bir iyileştirme süreci geçirmektedir. Ancak bu uygulamalar ile elde edilmek istenen sonuçlar uzun dönemde tartışmalara açıktır. “Sokak sağlıklaştırma” kavramının bir koruma yöntemi olarak değerlendirilmesi ve ülkemizde birçok tarihi kent merkezlerinde uygulanması bu kavrama olan ilgiyi arttırmaktadır. Bu sebeple tarihi dokuların sokak cephelerinde uygulanan bu yöntemin; tarihi dokunun korunmasına katkısı, verimliliği ve de sürdürülebilirliğinin analiz edilmesi bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda “sokak sağlıklaştırma” kavramı, mevzuat ve tarihi çevre korumacılığı bağlamlarında ele alınarak ülkemizden yapılmış bazı örnek çalışmalar üzerinden irdelenerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Ayrıca, sokak sağlıklaştırma çalışmalarının psiko-sosyal etkilerini değerlendirme, kentlilerin sokak sağlıklaştırma çalışmalarından duydukları memnuniyetinin ortaya konması da amaçlanmıştır.

1.2. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada ülkemizdeki sokak sağlıklaştırma çalışmaları gözlemlenmiş, alan çalışması olan Tokat tarihi dokusunda sokak sağlıklaştırma çalışmalarının tüm süreçleri incelenmiştir. Alan çalışmalarından elde edilen veriler, kentlilerin bu çalışmalara bakışı ve duyduğu memnuniyeti ele alınarak sokak sağlıklaştırma çalışmalarının psiko-sosyal sonuçları ve teknik analizleriyle tarihi doku korumacılığındaki yerinin değerlendirilmesi çalışmanın yöntemini oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra taşınmaz kültür varlıklarının korunmasında sokak sağlıklaştırma uygulamalarına ilişkin yayınlanmış birçok bilimsel kaynakların (lisansüstü tezler, makaleler, bildiriler vb. çalışmalar) incelenmesinin yanı sıra mevzuat bağlamında bu uygulamanın ülkemizdeki gelişim süreci veri olarak ortaya konmuştur. Ayrıca ülkemizin bazı tarihi kent dokularında yapılmış sokak sağlıklaştırma proje ve uygulamaları hakkında yapılan bilimsel çalışmalardan elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Tezdeki alan çalışması, daha önce birçok sokak sağlıklaştırma uygulaması yürütülmüş olan, önemli geleneksel dokulara sahip Tokat şehri tarihi dokusundaki Halit, Bey ve Beyhamam sokaklardaki uygulamalar üzerinden yapılmıştır. Tarihi yapıların cephe ve iç mekanlarında yerinde yapılan gözlemler neticesinde elde edilen veriler ışığında değerlendirme ve analizler ortaya konmuştur. Sokak sağlıklaştırma yönteminin tarihi alan korumacılığındaki yerinin değerlendirilebilmesinde, bu çalışmaların Tokat tarihi şehir dokularında yarattığı sonuçlar önemli olmuştur. Tokat tarihi kent dokusundaki sokaklar üzerinde yapılan

çalışmalar belgeleme (envanterleme) yöntemiyle değerlendirilmiştir. Yapıların sokak sağlıklaştırma çalışmalarından önceki ve sonraki halleriyle beraber iç kısımlarına dair veriler bu envanterlerde ortaya konulmuştur.

Bunların yanı sıra Konya Alaaddin Tepesi çevresi, Eskişehir Kurşunlu Camii Sokak, Beyler Sokak ve Aydın Söke Kemalpaşa Mahallesi gibi ülkemizdeki diğer bazı önemli tarihi sokak dokularındaki uygulama çalışmaları ve ülkemiz dışında yapılmış olan benzer sağlıklaştırma çalışmaları da değerlendirilmiştir.

Sokak sağlıklaştırma çalışmalarının genel durumu ve Tokat tarihi kent dokusundaki sonuçları üzerinden değerlendirmesi yapılmıştır. Sağlanan veriler ile, sokak sağlıklaştırma uygulamalarının sonuçları ortaya konarak ülkemizdeki taşınmaz kültür varlıklarının korunması çalışmalarına olan etkileri tartışılmıştır. Sonuç olarak, tarihi kent dokularının korumasında sürdürülebilirlik ilkelerine uyum sağlamasına yönelik sokak sağlıklaştırma uygulamalarının geliştirilmesine ilişkin öneriler sunulmuştur.

1.3. Kaynak Araştırması

Çalışmada tarihi çevreleri koruma yöntemleri için yapılmış olan bilimsel kaynaklar taranmıştır. Tarihi kent dokuları, tekil koruma, alan koruması, koruma uygulamalarının gelişim süreci, sürdürülebilir koruma kavramlarına yönelik araştırmalar yapılmış ve elde edilen verilerden yararlanılmıştır.

Ülkemizde yapılmış olan sokak sağlıklaştırma çalışmalarına dair üretilen bilimsel yayınlar incelenmiştir. Bu bağlamda ülkemizde yürütülmüş olan tezler incelenmiştir. Dünya üzerinde ülkemizde yapılan sokak sağlıklaştırma çalışmalarına benzer olarak üretilmiş bilimsel yayınlar da ayrıca değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda sokak sağlıklaştırma çalışmaları, cephe iyileştirme çalışmaları, basit onarım çalışmaları araştırılmış ve incelenmiştir. Ülkemizde ve dünyada yapılan sokak sağlıklaştırma çalışmalarına dair örnekler için güncel yayınlardan da faydalanılmıştır. Sokak sağlıklaştırma çalışmaları mevzuat bağlamında incelendiği için Kültür Varlıkları İhale Yönetmeliği'nden faydalanılmıştır. Alan çalışmasına dair veriler daha önceden alana yönelik yapılmış olan bilimsel kaynaklardan elde edilmiştir. Tokat tarihi kent dokusunun koruma sorunlarına ve koruma uygulamalarının gelişim sürecine dair veriler bu kaynaklardan sağlanmıştır. Aynı zamanda Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü, Tokat Koruma Uygulama ve Denetim Bürosu (KUDEB) ve Tokat Belediyesi'nden de alana dair veriler temin edilmiştir. Halit Sokak, Bey Sokak,

Beyhamam Sokaklarda yer alan yapılar fotoğraflama yoluyla belgelenmiştir. Yapıların iç ve dış durumlarına dair fotoğraflamalar yapılmıştır. Bölgede yaşayan insanlardan ve muhtarlardan da bilgiler alınmıştır.

Erşen, A. E., 2015, Tarihi kentlerin korunmasında, koruma amaçlı imar planlarının getirdiği sınırlamalar ve uygulama sorunlarının Kırklareli örneğinde irdelenmesi isimli bildirisinde koruma amaçlı imar planlarının tarihi kent dokularının korunmasındaki yerini anlatmıştır. Halihazırdaki sorunları değerlendirmiş, koruma amaçlı imar planlarının sınırlamalarından bahsetmiş ve sorunların giderilmesine adir çözüm önerileri sunmuştur. Kırklareli kentsel sit alanı içerisindeki koruma amaçlı imar planı üzerinden alan çalışması yaparak sorunları ortaya koymuştur.

Özden, P. P., 2002, Yasal ve yönetsel çerçevesiyle şehir yenileme planlaması ve uygulaması: Türkiye örneği isimli doktora çalışmasında şehir yenileme kavramını tanımsal, kuramsal ve kavramsal olarak ele almıştır. Şehir yenileme olgusunun ortaya çıkışı ve gelişim sürecini yasal, yönetsel, sosyal, ekonomik, planlama ve tasarım boyutlarıyla irdelemiştir. Şehir yenileme yöntemlerini; alansal temizleme, yeniden canlandırma, yenileme, yeniden geliştirme, yeniden oluşum, eski haline getirme kavramları üzerinden açıklamıştır.

Madran, E., Özgönül, N., 2005, Kültürel ve doğal değerlerin korunması isimli kitap çalışmasında taşınmaz kültür varlıklarının korunması üzerine bilgiler sunmuşlardır. Koruma kavramının geçirdiği değişimler üzerinde durarak kavramın gelişim sürecini aktarmışlardır.

Hatami, M., 2013, Tarihi kent merkezlerinin koruma sorunları, Urmiye tarihi kent merkezi üzerine bir araştırma adlı yüksek lisans tez çalışmasında tarihi çevrelerdeki koruma sorunlarına değinmiştir. Tarihi çevrelerdeki korunacak değerler kavramını açıklamıştır. Avrupa, Türkiye ve İran'da koruma yaklaşımının gelişim sürecini anlatmıştır. Urmiye tarihi kent merkezinin korunması ve geliştirilmesine yönelik değerlendirmeler sunmuştur.

Akkurt, H. B., Çelik, H. Z., Güner, D., Erdin, E., & Özbakan, F. A., 2017, tarihsel dokuda sosyal değişime duyarlı bir sağlıklaştırma modeli; Patlıcanlı yokuşu-İzmir isimli makale çalışmasında tarihi çevrelerin fiziki ve sosyo-kültürel değerlerinin sürdürülebilir bir biçimde korunabilmesi için gerekenleri Patlıcanlı yokuşu örneği üerinden anlatmışlardır. Ülkemizde uygulanan sağlıklaştırma çalışmalarında görülen olumsuz sonuçları ve yaşanan değişimleri sunmuşlardır. Tarihi dokularda

geliştirilebilecek stratejik koruma yaklaşımlarının ve müdahale öngörülerinin yapılandırılmasına dair öneriler getirmişlerdir.

Çelimli, M. A., 2016, Divriği kent dokusundaki geleneksel konut mimarisinin incelenmesi ve örnek sokak sağlıklaştırması üzerine bir değerlendirme adlı yüksek lisans tezinde Divriği kent dokusundaki geleneksel konutları ve özgün sokak dokularını incelemiştir. Ayrıca sokak sağlıklaştırma çalışmalarının ülkemizde ve dünyadaki yasal altyapılarından da genel olarak bahsetmiştir.

Ünver, H., 2017, Sokak sağlıklaştırmasının tanımsal olarak irdelenmesi isimli makale çalışmasında hem sağlıklaştırma kavramının hem de sokak sağlıklaştırması kavramının ortaya çıkışına, amacına ve kapsamına dair literatürde ve yönetmeliklerde geçen bilgileri incelemiştir.

Ünver, H., Alptekin, O., 2021, Sokak sağlıklaştırmada yapım yönetimi sürecinin değerlendirilmesi isimli makale çalışmasında sokak sağlıklaştırma çalışmalarının uygulama süreçlerini ele almışlardır. Sokak sağlıklaştırmasında mülkiyet kavramını, teknik altyapıları irdelemişlerdir. Yapım ve yönetim sürecine dair süreçleri detaylı bir biçimde açıklayarak yaşanabilecek olumsuz durumlara dair veriler sunmuşlardır.

Koçar, F., 2019, Şanlıurfa kentsel sit alanı sokak sağlıklaştırma çalışmalarının analizi ve değerlendirilmesi isimli yüksek lisans tez çalışmasında koruma kavramını ve gelişim sürecini anlatmıştır. Ayrıca sokak sağlıklaştırma kavramından ve gelişim sürecinden de kısaca söz etmiştir. Şanlıurfa şehrinde yürütülen sokak sağlıklaştırma çalışmalarını ve sonuçlarını aktarmıştır.

Akçay, D. G., 2013, Tokat kenti geleneksel dokusunun koruma bağlamında irdelenmesi; Halit sokak, Bey sokak, Beyhamam sokak isimli yüksek lisans tez çalışmasında Tokat kentinin sahip olduğu geleneksel dokuları incelemiştir. Halit sokak, Bey sokak ve Beyhamam sokakta yer alan geleneksel yapıları plan, konum, cephe, yapım tekniği özelliklerine göre değerlendirmiştir. Sokaklarda yer alan geleneksel yapıları envanterleme yöntemi kullanmıştır.

Akın, E. S., 2009, Tokat kentinin fiziksel gelişimi, anıtsal ve sivil mimari örneklerinin analizi ve değerlendirilmesi isimli doktora çalışmasında Tokat kentinin fiziksel gelişimini aktarmış ve sahip olduğu bütün geleneksel yapıları incelemiştir. Tarihsel süreç içerisindeki her dönemi kendi içerisinde değerlendirmiştir. Anıtsal ve sivil mimari eserleri plan, cephe, yerleşim özellikleriyle irdelemiştir.

2. TARİHİ KENT DOKULARINDA KORUMA OLGUSU

Bu bölümde koruma kavramı, koruma uygulamalarının gelişim süreci ve tarihi kent dokularında koruma olgusu anlatılmıştır.

2.1. 'Koruma' Kavramı

Venedik Tüzüğü'ndeki detaylandırılmış olan 'anıt' kavramı 1976'da UNESCO bünyesinde çok daha farklı bir terminoloji içerisinde değerlendirilerek sosyo-kültürel geleneklerle ilgili tüm maddi varlıkları kapsamak üzere "kültürel varlık" olgusu ortaya atılmıştır (UNESCO, 1976). Tarihi çevrelerdeki korunacak değerler "Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait din, kültür, bilim ve güzel sanatlarla ilgili olan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal hayatın konusu olmuş bilimsel ve kültürel bağlamda özgün değer taşımakta olan yer üstünde ve yer altındaki tüm taşınır ve taşınmaz varlıklardır" (Zeren, 2006).

Koruma yaklaşımlarının tarihi çok eskilere uzanmakla birlikte aynı zamanda çağdaş korumanın kuramsal temelleri 20. yüzyılda atılmıştır. Kentsel korumanın sağlanmasındaki mücadeleler II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da hızlanmıştır. İlk zamanlar sadece belirli kategorideki önemli görülen anıtlara fon oluşturulurken, daha sonraları bu düşünceden ayrılarak geçmişten günümüze tarihi devamlılığın korunması sağlanarak bunun kentsel yaşama da yansıtılması düşüncesi kabul edilmiştir (Hatami, 2013).

'Koruma' kavramı zaman içerisinde değişime uğramıştır. İlk önceleri müzecilik olarak kabul gören koruma kavramı zaman içerinde sadece kültürel varlıkları koruyan bir kavram olmaktan başka aynı zamanda kenti meydana getiren çevreleri de kapsayan kavrama dönüşmüştür. Koruma kavramının kapsamı içinde aynı zamanda kültür varlıklarını yeni işlevler vererek günümüz teknikleri ile düzenlemek de yer almaktadır (Hatami, 2013). Koruma, aynı zamanda kent bilimleri sözlüğünde kentsel bir kavram niteliğinde değerlendirilmiştir. Kent bilimleri sözlüğüne göre koruma; tarihi ve mimari yönden değerli olarak kabul görmüş, kentlerde belirli bölgelerde bulunan yapıların her türlü yıkıcı, yağmalayıcı zarar veren etkenlere karşı korunması olarak tanım bulmuştur.

2.2. Koruma Uygulamalarının Gelişim Süreci

Bu bölümde koruma uygulamalarının dünyadaki durumuna kısa bir açıklama sonrasında ülkemizdeki gelişim sürecinde geniş olarak değinilmiştir.

2.2.1. Dünyadaki Gelişim Süreci

Avrupa ülkelerinde kent mirasını koruma ve problemleri çözme yolundaki çabalara diğer ülkelere göre çok erken başlanmıştır. Tarihi mirasın korunması yönündeki gelişmeler bu ülkelerin yaptıkları iyi planlamalar, güçlü ekonomik destek ve halkın konudaki bilinçliliği sayesinde olmuştur.

Koruma alanında dünya genelindeki çalışmaların başlangıcı Avrupa'da "Uluslararası Müzeler Örgütü" aracılığıyla Atina'da 1931 yılında bir araya gelen "I. Uluslararası Tarihi Anıtların Korunması ile ilgili Mimar ve Teknisyenler Konferansı"nda yapılmıştır. Tarihte Atina Konferansı olarak yer alan bu toplantıda, önemli bulunan tarihi anıtlara fon sağlayan çevrelerin, yapı alanlarının ve özellikle güzel olan manzaraların korunması önerilerek İtalya'da 1932 yılında "Carta del Restauro (Restorasyon Sözleşmesi)" ismiyle yasalaştırılmıştır. İkinci Dünya savaşı sırasında kentlere düzenlenen bombardımanlar sonucunda tarihi yapıların yıkılmasıyla altında bulunan önceki dönemlere ait yapı kalıntıları ortaya çıkmış ve bu sayede Avrupa kent kökeni irdelenmeye başlanmıştır (Madran & Özgönül, 2005).

Avrupa Konseyi tarafından mimari miras yılı olarak kabul gören 1975 yılında yayınlanan Amsterdam Bildirgesi'nde kentsel ve bölgesel planlama hedefleri arasına mimari mirasın korunması da yer almıştır. Yayınlanan bu bildirgedeki amacın 'Bütünleşik Koruma' olduğu kararlaştırmış ve ekonomik, sosyal, kanunlara ve yönetime uygun içerikli bir koruma modelinin gerçekleşmesi için gerekli araçlar belirlenmeye çalışılmıştır. 'Avrupa Mimari Miras Yılı'; ortaya atılan "Geçmişimiz için bir Gelecek" sloganı ile birçok etkinlikler gerçekleştirilerek Avrupa Mimari Mirası'nı koruma alanındaki gelişmelerin sağlanması açısından dönüm noktası niteliği taşımaktadır (Ahunbay, 2008).

1989 yılında Avrupa şehirlerinde yapılan arkeolojik kazı çalışmalar sonucunda rastlantısal olarak ortaya çıkan kalıntıların korunması amacıyla Avrupa Konseyi tarafından "Recommendation No: R(89)5, Concerning the Protection and Enhancement of the Archaeological Heritage in the Context of Town and Country Planning Operations" (Arkeolojik Mirasın Kentsel ve Kırsal Planlama Çalışmaları Çerçevesinde Korunması ve Geliştirilmesine İlişkin Tavsiye Kararı) yayınlanarak konseye üye olan devlet yönetimlerinin sorumlulukları belirlenmiştir.

2.2.2. Ülkemizdeki Gelişim Süreci

Koruma uygulamalarının ülkemizdeki gelişim süreci dönemlere ayrılarak kronolojik olarak aktarılmıştır.

Osmanlı Dönemi:

2. Mahmut döneminde özellikle Avrupa'da eğitim gören aydınlar aracılığı ile oluşan koruma düşüncesi, 1839-1871 yılları arasındaki Tazminat döneminde gelişme gösterdiği başlangıç yıllarında müzecilik anlayışı ile 'taşınır eser' biriktirip sergilenmesini sağlamakta iken, daha sonraları anıtsal yapıları (taşınmaz kültür varlıklarını) koruma düzeyine ulaştığı görülmektedir (Zeren, 1981). Eski eserleri koruma yönünde doğrudan bir düzenleme bulunmamakla birlikte 1848, 1849, 1864 tarihli Ebniye Nizamnameleri ile kentte sıkça yaşanan yangınlar sebebiyle geleneksel yapılara müdahale edilerek yeni kent düzeni oluşturma yönünde kararlar alınmıştır (Hatami, 2013). Eski eserleri devlet malı olarak kabul eden 1869, 1874, 1884 tarihli Asar-ı Atika Nizannameleri (Eski Eserler Tüzükleri), eserleri yalnızca Osmanlı öncesi dönemlerle sınırlandırmıştır (Tapan, 1998).

1882 tarihinde yürürlüğe giren Ebniye Kanunu ile kent yollarının genişletilmesi yönünde kararlarlar alınmıştır (Tekeli, 1998). Osmanlı'da kent ölçeğinde bir koruma fikri henüz gelişmemiş, bu sebeple de kent mirası korunamayıp tahrip olmuştur (Dinçer & Akın, 1995). Cumhuriyet öncesi dönemde alınan koruma kararları genellikle taşınabilir eserlere yönelik, anıt niteliğindeki yapılar ile az miktarda arkeolojik alanların korunması yönünde olmuştur ve bireysel çabalar ile sınırlı kalmıştır (Hatami, 2013).

Cumhuriyet Dönemi:

Bu bölümde cumhuriyet dönemindeki koruma uygulamaları; 1930-1950, 1950-1980, 1980-2004 ve 2004'ten günümüze olacak biçimde bölümlenerek açıklanmıştır.

1930-1950 arası dönem: Cumhuriyet yönetimi 1930-1935 yıllarında çıkarılan birtakım yasalar ile Osmanlı Devleti'nden kalan mevzuatı değiştirerek farklı bir düzene geçmiştir. Değişen kurumsal düzenlemeler arasında 1930 yılında çıkan ve belediyelerin tümünde uygulanma zorunluluğu olan 1580 sayılı Belediye Kanunu ile aynı yıl yürürlüğe giren farklı iki kanun daha bulunmaktadır. Bu kanunlarla yeni düzen kurulmaya başlanmıştır. (Madran & Özgönül, 2005). Planlama alanındaki faaliyetlerin 1930-1940 dönemlerinde artması ile sadece tarihi eserlere yönelik olan koruma anlayışına taşınmazların korunması da eklenmiştir. 1930 tarihinde tarihi eserler

kapsamına taşınmazların da eklenmesiyle koruması gereken eser sayısında artış görülmüştür. Bu sistemin kamu işletmeleri tarafından kontrol ve takiplerinin yapıldığı bir düzenlemeye geçirilmesi 1930 tarihinden 1980'li yıllara değin sürmüştür (Tekeli, 1998). 1933 yılında yürürlüğe giren 'Belediye Yapı ve Yollar Kanunu' ile tarihi yapıların yoğunlaştığı bölgelere yeni bir planlama şekli getirilmiştir. Bu düzenlemede tarihi yapılar ile yeni yapılacak yapıların arasında en az 10 metre mesafe bırakılması gerekliliği vurgulanmıştır (Akozan, 1977).

1940'lar sonrasında eski kentlerde yeni bir düzen oluşturulması yürürlüğe sokulan imar planları aracılığıyla aşağıdaki koşullar dikkate alınarak sağlanmıştır:

- Mevcut kentsel dokunun bozulmaması,
- Ulaşım yollarının ihtiyaçları karşılaması,
- Gerekli yerlerde gerekli miktarda yeşil alan bırakılması,
- Çevre düzenlemeleri ile algılanabilirliğin arttırılması.

1944 yılında açılan Eski Eserler ve müzeler 1. Danışma Komisyonu'nun hazırladığı çalışmalar ve aynı yılda hazırlanan "Eski Eserlerin Tescil ve Sınıflandırmasına Ait Ön Düzenleme Raporu" tarihi eserlerin estetik, turistik ve bilimsel yönlerinin dikkate alınmasını sağlamaktadır (Zeren, 1981; Kejanlı ve diğ. 2007).

1950-1980 arası dönem: 1950'li yıllar sonrasında kentleşmenin hızlanması ve faaliyetlerin artması ile, tarihi eseler yıkılmış, bilhassa İstanbul'da şehir dokusuna zarar veren çalışmalar yapılmış. Taşınmaz tarihi eserlere ait sorunlar gündeme tekrar gelmiş, yapılaşma ile ortaya çıkabilecek sorunları önlemek ve çözmek amacı ile 1951 yılında 5805 sayılı "Gayrimenkul Tarihi eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Oluşumuna ve Görevlerine Dair Kanun" ile "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK)" kurulmuştur (Zeren, 1981). Anıtlar kurulunun taşınmaz tarihi eserlerin korunması hususunda bu dönemde alınan mühim kararlar içinde; tarihi eserlerin devamlılığını sağlamak amacıyla işlevlendirilmesi, yıkılma tehlikesi içinde olanlara yıkma işlemi uygulanmadan onarılması ve mevcut yapının yıkılmayıp rölöveleri alınarak kurula gönderilmesi karalarını ön plana çıkarmıştır (Zeren, 1981). 1954 tarihinde 6235 sayılı kanunla kurulan "Türk Mühendis ve Mimar Odaları" sonraki yıllarda etkinliğini artırmış, böylelikle sivil toplum örgütü bağlamında kurumsal yapıdaki ilerlemede önemli bir aşama kaydedilmiştir (Dinçer & Akın, 1995).

1960'lar şehirlerdeki fiziki ve sosyal yapının değiştiği nüfusun ve yapılaşmanın arttığı, gecekondulaşmanın yoğunlaştığı bunun sonucunda da imar aflarının yapılarak yapılaşmadaki sorunlar üzerinde durulduğu bir dönem olmuştur. Bu sebeplerden dolayı bina kat sayılarında artış gözlemlenmiş, yollar genişletilmiş bu nedenlerden dolay tarihi ve kültürel alanlar büyük oranda zarar görmüş ve yok olmuştur. Yaşanan bu kontrolsüz ve plansız büyüme sonucunda tarihi bölgelerdeki, yeşil alanlar ile sosyal donatıların ihtiyacı karşılamaması kentsel koruma alanının genişletilmesine sebep olmuştur (Kejanlı ve diğ. 2007).

1973 yılında 1710 sayılı "Eski Eserler Kanunu" ile kültürel değerlerimizin korunması çalışmaları 5805 ve 1710 sayılı kanunlar dahilinde yürütülerek; korunacak taşınır, taşınmaz tarihi eserlere ayrıca külliye, anıt, tabii sit, arkeolojik sit, tarihi sit kavramları da eklenmiştir. 'Sit' kavramı ile koruma, büyük ölçekten küçük ölçeğe taşınarak parselden çıkıp alan bazında değerlendirilmeye başlamıştır. Böylece kurulun yetki ve sorumlulukları artmıştır. Koruma konusunun farklı disiplinlerin bünyesine alınmasıyla birlikte turizm, gelişme ve planlama gibi alanların yönetiminden sorumlu kuruluşların sorumluluk alanlarında artış gözlemlenmiştir (Avcı, 2001). GEEAYK, 1970'lerin sonuna doğru 30'a yakın şehirde imar planı çalışmalarını durdurarak bu alanlara özgü 'Sit Koruma ve Geliştirme Planları' oluşturuluncaya değin geçici bir süre "Geçiş Dönemi Yapılanma Şartları" oluşturmuştur (Zeren, 1981).

1980-2004 arası dönem: 1982 yılında yeni Anayasa yürürlüğe girmiş, önceki anayasada olduğu gibi koruma alanındaki kararlara yer verilmiş, kanunlaşarak kamu yararına olması amaçlanmıştır. Anayasanın 63. maddesinde devlete ait tarihi ve doğal değerlerin korunacağını bu amaçla destek ve teşvik çalışmalarının yapılacağı belirtilmiştir (Ahunbay, 2008). Yeni anayasa ile birlikte koruma mevzuatında büyük bir adım atılarak 1983 yılında kentsel korumada yetersiz kalan Eski Eserler Kanunu yürürlükten kaldırılarak yerine 2863 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu" getirilmiştir. Yeni kanun ile korunma altına alınması gereken taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tespiti yeniden belirlenmiş ve GEEAYK kaldırılmıştır (Resmi Gazete). "Koruma Amaçlı İmar Planı (KAİP)" tanımlamasının yapılmasıyla 'planlı koruma' ifadesi gündem oluşturmuş, 'eski eser' kavramı yerine uluslararası kabul gören "kültür varlığı" ifadesi kullanılmaya başlanmış ve kanunda yerini almıştır (Hersek, 2001). Bu yıllarda koruma alanında alınan kararlar yerel belediyeler tarafından da uygulanmaya başlanmış kentsel koruma ve turizm aynı amaç doğrultusunda ilerlemeye başlamıştır (Zeren, 1981).

2004'ten günümüze: Türkiye'de koruma çalışmalarının tek yapı korunumundan kentsel ölçekte korunmaya ulaşması oldukça zaman almıştır. 2004 tarih ve 5226 sayılı sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile söz konusu ölçekte tarihi dokuların korunması sağlanmaya çalışılmıştır (Resmî Gazete).

2.3. Tarihi Kent Dokularında Koruma

Sönmez (1987), tarihi alanları ölçeğine göre; tarihi çevre, tarihi kent ve tarihi bölge olarak 3 grupta incelemiştir.

- Tarihi Çevre: Bir ya da birden fazla sokaktan oluşan tarihi, arkeolojik, mimari ve anıtsal değerleriyle bir birlik meydana getiren dokulardır. Ankara Kale önü, İstanbul Galata, Denizli Kaleiçi, Gaziantep Şehreküstü örnek gösterilebilir.
- Tarihi Kent: Tarihi, arkeolojisi, anıtsal değerleri ve mimarisi ile birlik oluşturan kent yerleşimleridir. Eskişehir-Odunpazarı, Bolu-Göynük, Karabük-Safranbolu, Çekya-Prag, İtalya-Venedik kentleri örnek gösterilebilir.
- Tarih Bölge: Birden fazla kenti kapsayan tarihi, arkeolojisi, anıtsal değerleri ve mimarisi ile birlik oluşturan bölgelerdir. Kapadokya, Mezopotamya bölgeleri örnek gösterilebilir.

Can (2011)'e göre tarihi yerleşim alanları olarak değerlendirilen kent bölümleri aşağıda belirtilen özellikleri taşımalıdır.

- Kendine has mimari stilleri olmalı
- Kentin gelişim süreci boyunca kopukluk yaşamadan devamlılığını sürdürebilmesi
- Diğer yerleşim alanlarından farklı bir niteliği bünyesinde barındırması
- Kent içerisinde aktif sosyal hayatın olması ve devamlılığının sağlanabilmesi

Tarihi çevrede fiziki yapılanma haricinde onu oluşturan başka bir etmen de yaşantıdır. Fiziki yapılanma ve yaşantıyla meydana gelmiş olan bu fiziksel çevreyi besleyen faktörler o çevredeki insanların yaşam tarzları, sosyo-kültürel durumlardır. Bu sosyo-kültürel girdiler fiziki yapılanmanın örgütlenmesini sağlayarak tarihi çevreye kimlik kazandırmaktadır (Can, 2011).

Zeren (2003)'e göre kentsel koruma, toplumun geçmiş dönemlerdeki sosyo-ekonomik koşullarını, kültürel değerlerini yansıtan fiziki yapının, günümüzün değişen ve dönüşen sosyal, ekonomik şartları altında kaybolmasına engel olmak ve güncel gelişmelerle bütünleştirerek yaşamını devam ettirmesini sağlamaktır.

Tarih çevreleri koruma ve yaşatmanın amaçlarını aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

- Bulunulan coğrafyanın kimliğini ortaya çıkarmak ve irdelemek,
- Tespit edilen kültürün ve tarihin devam ettirilmesi,
- Tarihsel çevreyi o günkü yaşam şartlarıyla kimliğini koruyarak daha sağlıklı hale getirilip yenilenmesi ve aktifleştirilmesi,
- Kent siluetinin ve peyzajının korunması,
- Tarihi dokuya zarar veren trafik gibi olumsuzlukların bertaraf edilmesi,
- Turizme katkı sağlaması,
- Mevcut tarihi yapıların kullanıma açılması,
- Halkın korumayla ilgili bilinç düzeyinin arttırılması (Çelik, 2004; Can, 2011).

Tarihi çevrelerin yasal düzenlemelerle korunmasını sağlayan yöntemler arasında 'sit' ve "kentsel sit" kavramları bulunmaktadır. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda sit tanımı şu şekildedir; "Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır" (KTVK).

2.3.1. Tarihi Kent Dokularında Koruma Sorunları

Tuncer (2004) tarihi kent dokularında görülen koruma sorunlarını, kent nüfuslarının hızla büyümesi bağlamında tarihi kent doku ve merkezlerine etkisini aşağıdaki şekilde açıklamıştır;

- Tarihi dokuya zarar veren ve uygun düşmeyen yolların açılması kentleşmenin hızlanmasına yol açan imar kararlarının alınması,
- Tarihi değerleri korumanın aksine bu yapıların yok edilmesine olanak sağlayan kararların alınması,
- Alınan bu kararlar ile tarihi kent dokusu yok edilerek yerine dokuyu bozan taban alanları ve yükseklikleri bulunan yapıların inşası ve çevre uyumunun bozulması,

- Yapılan yanlış planlamaları engellemek amacıyla sit kararlarının alınması fakat koruma amacıyla yapılan planlamaların ve uygulamaların yetersizliğinden kaynaklı tarihi doku ve kent merkezlerinde bakımsız, korunmadan harabeye dönüşme durumları,
- Kent nüfuslarının artması nedeniyle ortaya çıkan ulaşım sorunu ve otopark sıkıntısı,
- Tarihi yapı sahiplerinin mülklerini terk etmesiyle çevredeki sosyo-kültürel yapının gecekondulaşma ve sosyal yok oluşa evrilmesi.

2.3.2. Tarihi Kent Dokularında Sürdürülebilir Koruma

Tarihi kent dokularında sürdürülebilirliğin uygulanabilmesi ve sağlanabilmesi için öncelikle kentle bağlantılı olan ögelerin belirlenmesi ve tanımlanması gerekmektedir. Kente ait olan her şey kentin birikimidir ve bunların geleceğe aktarılması kentin kimlikli bir şekilde devamlılığı için oldukça önemlidir. Kentlerin sahip olduğu kimliklerin tespit edilmesinde en önemli etken tarihsel ve kültürel miras olmuştur. Geçmiş dönemlerden günümüze aktarılması gereken tarihsel ve kültürel miras, süreçler içerisinde bozulmakta ve yok olmaktadır. Söz konusu miras, geçmiş ve gelecek arasında organik bir bağ kurabilen, nesiller arasındaki iletişimi etkin kılabilen; belli bir coğrafyaya, bir ulusa veya bir kültüre ait olma duygusunu arttırarak kimliksel problemleri çözebilen, yenilenemez özellikte olan, sınırlı bir kaynak olarak değerlendirilmelidir (Kiper, 2004).

Araştırmacılar, sürdürülebilirliğin sosyal/kültürel boyutunun daha yoğun bir şekilde dahil edilmesinin olanaklarını araştırsalar da son proje ve planlarda, sürdürülebilir yeniden canlandırma, ne yazık ki, esas olarak ekonomik ve çevresel boyut üzerinden anlaşılmaktadır. C. Lanford'un çalışmasında önerdiği gibi, bu muhtemelen, özellikle ekonomik boyutla karşılaştırıldığında, sürdürülebilirliğin sosyal boyutunun etkilerini ölçmenin ve kanıtlamanın zorluğundan kaynaklanmaktadır; bununla birlikte, çevresel boyutun sonuçları daha ölçülebilir (Ifko, 2016).

Kentsel yenileme çalışmaları, özünde kentsel ilerlemeyi amaçlar. Kentsel ilerlemenin sürdürülebilirliği 1987 yılında Brundtland raporunun yayınlanmasından itibaren bugüne dek gündemde kalmıştır. İnsan ihtiyaçlarının temin edilmesi, sürdürülebilir ilerlemenin ve gelişmenin temel hedeflerindendir. Sürdürülebilir gelişme, ekonomik olarak kalkınmayı da desteklerken çevresel kaynakların nitelikli bir şekilde korunmasını ve devamlılığını sağlamasını, bununla birlikte de kentlerdeki sosyo-

kültürel yapı ve yaşantının iyileştirilmesini ve geliştirilmesini hedefler (Brundtland,1987).

2.3.3. Kentsel Koruma ve 'Sit' Kavramı

Kentler, toplumların ortak yaşam şekilleriyle biçimlenen mekânlardır. Aynı zamanda kentler, süreçler içerisinde sosyal veya kültürel değişimleri ve gelişimleri de bünyesinde barındıran tarihi çevreler olarak tanımlanabilir (Erşen, 2015). Tarihsel boyut, kentlerin tanımlanmasında ve kimliklendirilmesinde oldukça önemlidir. Çünkü birçok uygarlığı, ülkeyi, şehri, yerleşimleri diğerlerinden farklılaştıran en önemli özellik yaşanmışlığın delillerini ortaya koyan geçmişleridir. İnsanlığın yaşayıp geçirdiği her durum, her arayış, her yenilik yaşantılara ve binalara da tesir etmiş, giderek kentlere nitelikli kimlikler kazandırmıştır. Bundan dolayı bu yapılar geçmiş dönemlerden itibaren süregelen yaşantının, sosyo-kültürel yapının, çalışmanın, yapı sanatının önemli eserleridir (Erşen, 2015).

Koruma kavramı, tarih veya sanat değeri özelliği taşıyan yapıların veya kent ögelerinin hayatlarını devam ettirebilmeleri adına gereken önlemleri almak olarak tanımlanabilir. Bu tanımda koruma kavramına kent ölçeğinde bakılırsa; tarihi ve mimari niteliği yüksek yapılardan gelecek nesillerin de faydalanabilmesi için yıkıcı faaliyetlerden korunması; geçmişten süregelen kültürel, sosyal, ekonomik yapıların günün değişen yaşam standartları ile bütünleştirilerek hayatının devamlılığını sağlaması biçiminde tanımlanabilir (Hasol, 1995). Korumanın temel amaçlarından birisi belli bir dönemin özelliklerinin gelecek kuşaklara aktarılmasının sağlanmasındır. Korumanın temel amacı tarihsel sürekliliğin sağlanması olmaktadır.

Korumanın birçok sorunu vardır. Bu sorunlardan en temellerinden birisi de neyin nasıl korunacağıdır. 2863 sayılı KTVK Kanunu'nda korunacak değerler "taşınır ve taşınmaz kültür varlığı" olarak iki grupta incelenmiştir. Heykel, seramik kaplar, resim gibi kültür varlıkları taşınma özelliğine sahiptir. Taşınmaz kültür varlıkları ise anıtlar ve sitler olmak üzere iki grupta değerlendirilir. Anıtlar tek yapı ya da yapı toplulukları şeklinde bulunabilir. Sit alanları, özelliklerine göre kentsel, arkeolojik, tarihi, karmaşık (arkeolojik+kentsel vb.) ve doğal, sitler olarak tanımlanmıştır (Körlü, 2020). Sit kavramı, korunmaya değer nitelikteki doğal, insan ürünü veya doğa ve insanın ortak ürünü olan taşınmaz kültür varlıklarının bulunduğu alan olarak tanımlanabilmektedir (Ahunbay,2008). Sitler, Koruma Kanunundaki tanıma göre "kentsel ve yöresel nitelikleri, mimari ve sanat tarihi açısından gösterdikleri fiziksel

özellikleri ve bu özellikleri ile oluşan çevrenin, dönemin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel yapılanmasını, yaşam biçimini yansıtarak bir arada bulunduran ve bu açılardan doku bütünlüğü gösteren alanlar"dır. Kentsel sit alanlarında tarihi yapılarda tescil sorunu, rant durumları ve de kentleşme baskısı gibi birçok problem bulunmaktadır (Örmercioğlu & Kamacı, 2003). Kentsel korumanın içeriği, aşağıdaki gibi belirlenmektedir;

- Özgün işlevini kaybetmiş mekânlara yeni fonksiyonlar kazandırarak korunması,
- Kent içinde bulunan sağlıksız, niteliksiz ve kaçak yapılaşmış bölgelerin yenilenmesi,
- Doğal afetlerden etkilenecek yapıların güvenliği için gerekli önlemlerin alınması,
- Kentsel alt yapıların nitelikli olarak yenilenmesi (Turak, 2004).

2.3.4. Tarihi Kent Dokularında Koruma Stratejileri

Tarihi kent dokularını koruma amacıyla tarihi kent merkezlerinde yapılan ana çalışma kavramı "kentsel yenileme" çalışmalarıdır. Kentsel yenileme çalışmaları kapsamında tarihi kent dokularında yapılan uygulamaları; "kentsel canlandırma", "kentsel iyileştirme ve "sokak sağlıklaştırması" kavramları altında yapılmaktadır.

Yapılı çevrenin bozulmuş olduğu, yıprandığı, tahrip olduğu, özgün fonksiyonlarının günümüz şartlarına cevap veremediği, sosyo-ekonomik olarak da artık nitelikli bir özellik taşımayan çevrelerin yeniden kente ve topluma kazandırılması amacıyla yapılacak olan her türlü yayalaştırma hem yapısal hem de kentsel ölçekteki alanlarda restorasyon, yeniden işlevlendirme gibi kentsel tasarım çalışmaları, kentsel yeniden canlandırmanın araçları olarak söylenebilmektedir. (Özden, 2002).

Kentsel iyileştirme ise, eski fonksiyonların artık kullanışının mümkün olmadığı hale geldiği tarihi çevrelerde, fiziki kimliği koruyacak biçimde, kenti ekonomik, sosyal, mekânsal bakımlardan iyileştirerek gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamayı amaç edinen kentsel yenileme yöntemlerinden birisidir (McDonald, S., Malys, N., vd. 2009).

Kentsel iyileştirme yöntemi, kullanılamaz durumdaki bozulmalara maruz kalmış, terk edilmiş tarihi çevrelerde, kenti bütüncül bir biçimde değerlendirmeyi tanımlar. Sosyo-ekonomik yaşantının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi kentsel iyileştirme olgusunun en öncelikli aşamalarından birisi olup, yenilemesi yapılacak olan alanda yere dair eşsiz çözümler ile yeniden işlevlendirme sayesinde kent ekonomisinde gelişmeyi ve

canlanmayı, aynı zamanda turizm değeri oluşturmayı amaçlamaktadır. Kullanılamaz haldeki bir yerin bütünün veya belirli bir bölümünün çok daha iyi duruma getirilip tekrar özgün biçimindeki nitelikli ve değerli hale getirilmesidir (Bilgehan, 2019).

Kentsel yenileme uygulamalarında bir diğeri ise günümüz tarihi olsun veya olmasın kent dokularında oldukça revaçta olan “sokak sağlıklaştırma” çalışmalarıdır. Bu konu tezin ana konusu olması sebebiyle aşağıdaki bölümde detaylı olarak ele alınmıştır.

3. SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI

Bu bölümde sağlıklaştırma ve sokak sağlıklaştırması kavramları açıklanmıştır. Sokak sağlıklaştırma kavramının ortaya çıkış süreci, yönetsel süreci ve uygulama sürecine dair bilgiler aktarılmıştır. Ülkemizden ve yurt dışından sokak sağlıklaştırma örnekleri sunulmuştur.

3.1. 'Sağlıklaştırma' Kavramı

Sağlıklaştırma kavramına ilişkin akademik literatürde birçok tanım yapılmıştır. Keleş (1998)'e göre sağlıklaştırma; bir yerleşim bölgesinin bir kısmını veya tamamını, fonksiyonlarını yerine getiremez olma durumundan kurtarmak ve ayrıca oturulabilir özelliklerini kaybetmiş, eskimiş ve köhnemiş konut alanlarının daha nitelikli iş görü ölçülerine kavuşturulması demektir.

Özden (2002)'ye göre sağlıklaştırma; bozulmaların, sağlıksız ve niteliksiz durumların meydana geldiği, fakat özgünlüğünü henüz kaybetmemiş olan kentsel çevrenin yeniden eski haline döndürülmesi işlemidir.

Göksu (1989)'ya göre sağlıklaştırma; kentin tümünün veya bir kısmının, fiziksel bozulmalara maruz kalması veya günümüz koşullarındaki ihtiyaçlara cevap verememesi durumunda mevcut yapıların ve çevrelerin daha iyi standartlara kavuşturulmasının sağlanmasıdır.

Genel olarak yapılan tanımlar değerlendirildiğinde sağlıklaştırma kavramı; belirli yapılar ve yapı topluluklarının süreçler içerisinde maruz kaldığı bozulmalardan kurtarılması ve günümüz toplumlarının ihtiyaçlarına göre dönüşümünün sağlanması ve sürdürülebilir bir politikayla korunması olarak tanımlanabilir.

Sağlıklaştırmanın fiziki boyutuyla beraber söz konusu yapılar ve çevreler üzerindeki sosyal ve işlevsel boyutu da önemlidir. Fiziki bir sağlıklaştırmanın sürekliliğinin sağlanması sosyal bir sağlıklaştırmayla mümkün olabilir. Gerekli teknik donatıların sağlandığı, günümüz ihtiyaçlarını karşılayabilen yapılar hem fonksiyonlarıyla hem de sosyal hayata katılabilme yetenekleriyle bütüncül bir koruma içerisine alınabileceklerdir. Bu bağlamda sağlıklaştırma kavramının tek boyutlu bir kavram olmadığı, birçok alanla ilgisinin olduğu açıkça görülmektedir.

3.2. "Sokak Sağlıklaştırması" nın Tanımı

Ahunbay (2008), sokak sağlıklaştırmasını; bakımsız, harap, atıl durumda, terk edilmiş olan tarihi yapıların ve çevrelerin, toplumun değişen ve dönüşen ihtiyaçlarını

karşılayacak şekilde onarılarak günümüz yaşamına adapte olmasının sağlanması, çeşitli donatılarının bütün hale getirilmesi, yetersiz durumda olanların da çok daha iyi hale getirilmesi, sonradan yapılmış olan ve yapıya uyumsuz eklerin kaldırılması, gerekli hallerde yapı içinde ve çevresinde yeni eklerle yaşam şartlarının tarihi, mimari değerlerle olan birlikteliğine özen gösterilerek yenilenmesi şeklinde tanımlamaktadır.

2863 sayılı Koruma Kanunu kapsamında hazırlanan Teknik Şartname' de "Korunması Gerekli Sokakları Sağlıklaştırma ve Kentsel Tasarım Projesi"nin amacı; sınırları ilgili koruma bölge kurullarınca onaylanan alanda tescilli ve tescilsiz taşınmaz kültür varlıklarının sokağa ve sokağa bağlı açık alana/avluya bakı veren cepheleri ile birlikte avlu duvarları, müştemilat, çeşme vb. mimari elemanların özgün sokak dokusu ve kentsel mobilyaları ile birlikte korunması, sağlıklaştırılarak yaşatılması ve çağdaş yaşama katılmasının yanı sıra sokak dokusunu tanımlayan tüm öğelerin korunması ve belgelenmesine yönelik rölöve, restitüsyon, restorasyon, kentsel tasarım projeleri ile mühendislik dallarında yapılması gereken her türlü projenin elde edilmesidir" (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013) şeklinde tanımlanmıştır. Bu amacın gerçekleşmesinde yapılması gerekli çalışmalar ise şartnamede şu şekilde tarif edilmektedir: "Hazırlanacak olan sokak sağlıklaştırma projeleri kapsamındaki yapıların; sokağa ve sokağa bağlı açık alana/avluya bakan cepheleri, avlu-bahçe duvarları ile sokak dokusunu tanımlayan diğer öğelerin rölöve, restitüsyon, restorasyon, kentsel tasarım ve ilgili diğer mühendislik proje hizmetleri gerçekleştirilir". Ayrıca teknik şartnameye göre; proje kapsamındaki tescilli eserler ve cephesi kitle gabari olarak korunacak statüdeki diğer tescilsiz geleneksel yapılara ait olan rölöve, restitüsyon, restorasyon ve P.İ.D. (Proje ve İhale Dosyası Düzenlemesi) hizmetleri ile beraber kitle, konum ve gabari olarak tarihi doku ile uyumlu, ruhsatlı yeni yapıların rölöve ve restorasyon hizmetleri de proje yürütücülerinden istenmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013).

Sağlıklaştırma konusunda, teknik şartnamede yer alan "tarihi doku ve çevresinde büyük ölçekli bir onarım yapmak ve gündelik yaşamdaki ihtiyaçları tarihi doku içine entegre etmek" ibaresi de büyük önem taşımaktadır. Bunlardan başka ayrıca "kanalizasyon, su, ulaşım ve elektrik gibi gündelik yaşam gereksinimlerini sağlamak ve zaman içinde hasar almış yapıları onarma" maddeleri de yer almaktadır. Sokak üzerinde yer alan tüm donatılar da sağlıklaştırma çalışması kapsamında yenilenebilmektedir. Sağlıklaştırma yapılan sokakta bütünlük oluşturmak adına kültür varlığı değeri taşımayan tescilsiz yapılarda da tarihi yapılar ile uyumlu yenileme yapılması sağlıklaştırmanın bir parçasıdır (Akkurt, Çelik, Güner, Erdin, & Özbakan, 2017).

3.3. Sokak Sağlıklaştırması Kavramının Ortaya Çıkış Süreci

Bu bölümde sokak sağlıklaştırma kavramının dünyada ve ülkemizdeki ortaya çıkış süreci açıklanmıştır.

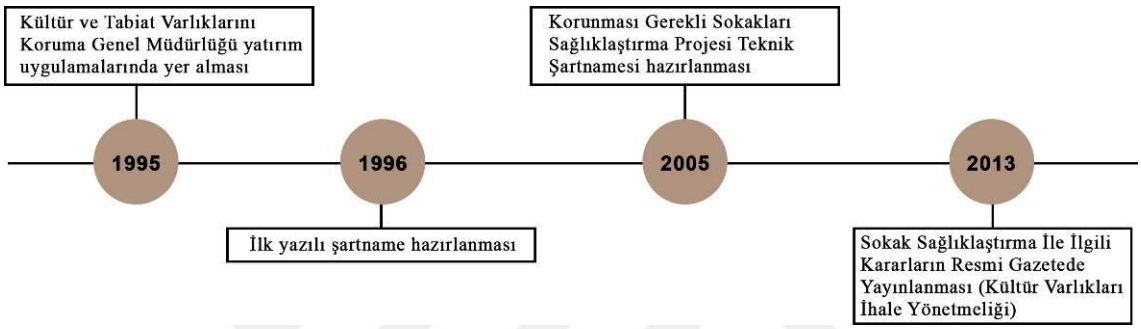
3.3.1. Dünyada Ortaya Çıkışı

Uluslararası alanda yapılmış olan bilimsel çalışmalarda da tarihi yapıların bütünsel olarak korunmasının önemi ele alınmış, bu bağlamda ICOMOS'un "Mimari Mirası Koruma Bildirgesi'nde yapıların bütünlüğünün korunması gerektiği açıkça belirtilmiştir (ICOMOS, 2013). Ancak geçmişte tarihi yapıların bütüncül korunması konusunda gelişmiş batılı ülkelerinde uygulamaların olduğu da bilinmektedir. Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri'nde yürütülen "Cephe İyileştirme Programı (Façade Improvement Program)" ile yerel işletmelere binalarının dış cephesinde ve dükkân vitrinlerinde iyileştirmeler yapmak için yerel yönetimler tarafından fon sağlanmaktadır. Aynı zamanda tarihi yapıların cephelerinde de benzer çalışmalar için teşvik uygulamaları bulunmaktadır. Bu tür çalışmalar 1920'lerde gündeme gelmiş olup, yasal olarak halen devam etmektedir (Lange, 2020). Bu çalışmalar, cephelere yapılan müdahaleler için yapı sahiplerine finansman temin edilmesi yoluyla gerçekleştirilmiştir.

3.3.2. Ülkemizdeki Ortaya Çıkışı

Tarihte yaşamış birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ülkemizin kentlerinin büyük bir kısmında nitelikli tarihi dokular mevcuttur. Söz konusu dokuların günümüz yaşamına tekrar kazandırılması için bu alanlarda farklı birçok canlandırma stratejileri uygulanmaktadır. Bu stratejiler ile tarihi dokunun fiziksel, sosyal, ekonomik olarak iyileşmesi hedeflenmektedir. Tarihi kent merkezlerinde kentsel sit alanı olarak onaylanmış alanların koruma amaçlı imar planı kapsamında uygulamaya dönük çalışmalar sürecinde tarihi yapıların çoğunlukla özel mülkiyete ait sivil mimari eserlerden oluşması yapıların bakımı ve korunması mülk sahiplerince yüksek maliyetler sebebiyle gereken önemi görememektedir. Bu bağlamda korumada bir bütünlük sağlanamamaktadır. Kültür varlığı niteliğindeki taşınmazların tek yapı ölçeğinde korunmasındaki güçlükler, yerel yönetimleri bütüncül bir koruma arayışına yönlendirmiştir. Dolayısıyla, yerel yönetimler, söz konusu dokunun, hem şehrin yüzünün daha kültürel bakımdan estetik hale getirerek turizminden ekonomiye katkısını hesap ederek bu alandaki köhnemiş cepheleri yasal mevzuat çerçevesinde onarılması için projeler hazırlayarak çalışmalar yapmak zorunda kalmaktadırlar.

Ülkemizde “sokak sağlıklaştırma” kavramı ilk olarak 1995 yılında Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün yatırım uygulamalarında yer almıştır (Çelimli, 2016). Bu kavramla ilgili ilk yönetmelik 1996 yılında hazırlanmıştır. Daha sonra 2005 yılında "sokak sağlıklaştırma" projeleri için Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından, "Korunması Gerekli Sokakları Sağlıklaştırma Projesi Teknik Şartnamesi" oluşturulmuştur. Fakat, bu şartname daha sonra 28718 sayılı "Kültür Varlıkları İhale Yönetmeliği (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013)" ile yürürlükten kaldırılmıştır (Ünver, 2017) (Şekil 1).

Şekil 1 Sokak Sağlıklaştırmasının mevzuattaki gelişimi

Genel olarak bu tür uygulamalar bölgenin yitirilen değerlerinin tekrar canlandırılarak turizme katkısının sağlanması amacıyla gerçekleştirilmektedir. Böylelikle bu tür alanlardan ekonomik geri dönüşler elde etmek mümkün olacaktır. Yerel yönetimler de bu sebeplerden ötürü sokak sağlıklaştırma uygulamalarını tercih etmektedir.

3.4. Sokak Sağlıklaştırmasının Yönetsel Süreci

Sokak sağlıklaştırma çalışmaları sürecinde, önce Koruma Bölge Kurulları tarafından uygulama yapılacak alanların sınırları belirlenmektedir. Sınırı belirlenmiş olan alana ait durum tespit çalışmaları yapılmaktadır. Yapılan analizlerde; yapıların konumu, fiziki ve sosyal yapısı, sokak için önemi, tescilli olup olmadığı ve ihtiyaç analizi yapılarak uygulanacak sağlıklaştırmanın boyutu belirlenmektedir (Koçar, 2019). Koruma Bölge Kurulları daha sonra hazırlanmış projeleri mevzuata uygunluğuna göre onaylamaktadır. Onaylanan projeleri uygulamasını yapacak yerel yönetim, uygulama yapılacak olan sokaktaki müdahale edilecek olan taşınmazların mülk sahipleri ile sözleşme yaparak onlardan muvafakat alır. Tanımlanan süreçte onaylanan sokak sağlıklaştırma projeleri kapsamında yapıların sokağa bakan cephelerine yönelik

çalışmaların maliyeti ilgili kurumlarca karşılanırken, yapıların içinde yapılması gereken onarımlar ise mülk sahiplerine bırakılmaktadır.

Sokak Sağlıklaştırma uygulamaları; tarihi dokuların sosyal, fiziksel, ekonomik olarak yeniden canlandırılmalarını sağlayabilmek ve tarihi dokuyu korumak için yerel yönetimlerin veya özel durumlarda bakanlıkların talepleri doğrultusunda, doku içerisindeki mülk sahipleriyle uzlaşı kurularak yürütülen süreçlerdir. Bu süreçte ilgili şartnamede "…proje yapılacak alan sınırları ile projelendirilecek yapılar ve eklerinin sokak sağlıklaştırma projesi kapsamında değerlendirileceğine ilişkin ilgili Koruma Bölge Kurulu onayı ve ilgili Belediye Meclis kararının alınmış olması esastır" (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013), şeklinde tarif edilmektedir. Projeler hazırlanırken yerinde yapılan incelemelerde tescile değer bulunan yapıların tescil durumu da ilgili Bölge Kurulu tarafından ayrıca değerlendirilerek karara bağlanmaktadır. Bu uygulamalar genellikle yerel yönetimlerden (belediyeler), kısmen de diğer resmî kurumlardan (ilgili genel müdürlük ve il özel idareleri) gelen talepler ile yapılmaktadır.

Sokak sağlıklaştırma uygulaması yapılmadan önce, yapıların cephelerine yapılacak müdahaleler büyük bir titizlikle ele alınmalıdır. Bu konuda Cruitoru (2021) ya göre aşağıdaki adımlara dikkat edilmelidir:

• Mevcut malzemelerin tanımlanması ve sınıflandırılması;

• Yalıtım, buhar kesiciler, drenaj sistemleri ve strüktür elemanları dahil olmak üzere mevcut cephe sistemlerinin değerlendirilmesi;

• Hasar tespitinin yapılması ve tüm malzemelerin kapsamlı biçimde incelenmesi;

• Malzemelerdeki bozulmaların saha ve laboratuvar deneyleri ile araştırılması;

• Potansiyel tehditlerin belirlenmesi.

Ünver, (2017) sokak sağlıklaştırma sürecinin, kapsamlı ve doğru bir tanımına yönelik olarak safhalarını şu şekilde ortaya koymaktadır;

• Belgeleme

• Planlama (projelendirme ile geçmiş/gelecek, fiziki/sosyal/kültürel vb. projeksiyonlar ile birlikte)

• Uygulama

• Kullanım/sürdürülebilirlik

Sokak sağlıklaştırma çalışmalarına ilişkin sürecin hızlandırılması amacı ile öncelikle onay verilen sokakların bütün cephelerinin rölöve çizimleri hazırlanır. Sokaktaki tescilli yapıların haricindeki yapıların iç mekanlarına ait detaylı proje ve keşif

çalışmaları istenmemektedir. Ancak bir belgeleme (envanter) çalışması olması nedeniyle kitle-gabari korunacak yapı statüsündeki yapıların sadece rölöve projeleri ile tescilli yapıların ise bütününe ilişkin olarak rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin yapılması zorunludur. Gerekli ön çalışmalar yapılarak tarihi sokak dokusu üzerindeki tescilli ve tescilsiz taşınmazlara yapılacak müdahalelerin özenle seçilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu taşınmazların mülk sahipleriyle görüşülerek gerekli olan bütüncül bir koruma için yapıların iç kısımlarındaki onarım ve (tescilli yapılarda) restorasyon çalışmalarının yapılabilmesi gerekmektedir. İşlev değişikliğine ihtiyaç duyulması halinde tarihi sokak dokusunun yeniden canlandırılabilmesi adına doğru işlevin, detaylı araştırmalar yapılarak verilmesi önemlidir.

3.5. Sokak Sağlıklaştırma Çalışmalarının Uygulanma Süreci

Yukarıda da bahsedildiği gibi yerel yönetimler, önce sağlıklaştırma yapmak istedikleri alana ilişkin kendi meclislerinin uygun görüşü ile koruma kurullarından onay alırlar. Daha sonra onay verilen sokaklara ilişkin gerekli (tescilsiz yapılar için cephe rölöve, tescilli yapılara için ise rölöve, restitüsyon ve restorasyon) projeleri hazırlayıp, kurulların onayı aldıktan sonra uygulama safhasına geçilmektedir. Uygulamaya başlamadan önce mevzuat gereği, mülk sahiplerinden muvafakat alındıktan sonra ilgili kurumun sorumluluğunda proje yürütülmesine başlanabilir. Tabi, sokakların cephelerinin onarımına ilişkin çalışmaları, projenin bütünlüğünün sağlanması bakımından yerel yönetim tarafından yapılmak zorundadır. Fakat, özel mülkiyetteki yapıların içine ilişkin basit veya kapsamlı onarımları isterlerse mülk sahipleri kendileri üstlenebilmektedir. Söz konusu yapıların mülk sahipleri, eğer isterse yapılması gerekli onarımları kendileri yürütebilir. Ancak maddi külfetinden dolayı esaslı onarım istemeyen mülk sahiplerinin yapı cephesinin iyileştirilmesi sokak sağlıklaştırma çalışmalarınca yapılır.

Sokakta bulunan diğer tescilsiz yapılarda da sokağın dokusuna uyum sağlaması adına birtakım çalışmalar yürütülmektedir. Yapıların cepheleri, kapıları ve pencereleri de sokağa uygun renklerde boyanmaktadır. Böylelikle sokak boyunca tescilli ve tescilsiz yapıların bütünsel bir görüntü oluşturması beklenmektedir. Sokak sağlıklaştırma çalışmalarında yalnızca yapıların cephelerinin iyileştirilmesi işlemi yapılmaz, aynı zamanda sokaktaki kent mobilyaları, kaldırım kaplamaları ve altyapı da bu çalışmalar ile yenilenebilir.

Sokak sağlıklaştırma uygulamalarında, “kamu hukukuna tâbi olan veya kamunun denetimi altında bulunan veyahut kamu kaynağı kullanan kamu kurum ve kuruluşlar” (4734 s.K.: madde 1) görev almaktadır. Bu bağlamda, tüm mal, hizmet ve yapım işleri Kamu İhale Kanunu’nda belirtilen sınır ve imkânlar dâhilinde yapılabilmektedir. Ancak, sağlıklaştırmada, tarihi ve kültürel varlıkların korunması söz konusu olduğundan, yapım işlerini düzenleyen 27159 sayılı Yapım İşleri İhaleleri Uygulama Yönetmeliği yerine, 26993 sayılı Vakıf Kültür Varlıkları İhale Yönetmeliği ile 28718 sayılı Kültür Varlıkları İhale Yönetmeliklerine de uyulması gerekmektedir (Ünver, 2021).

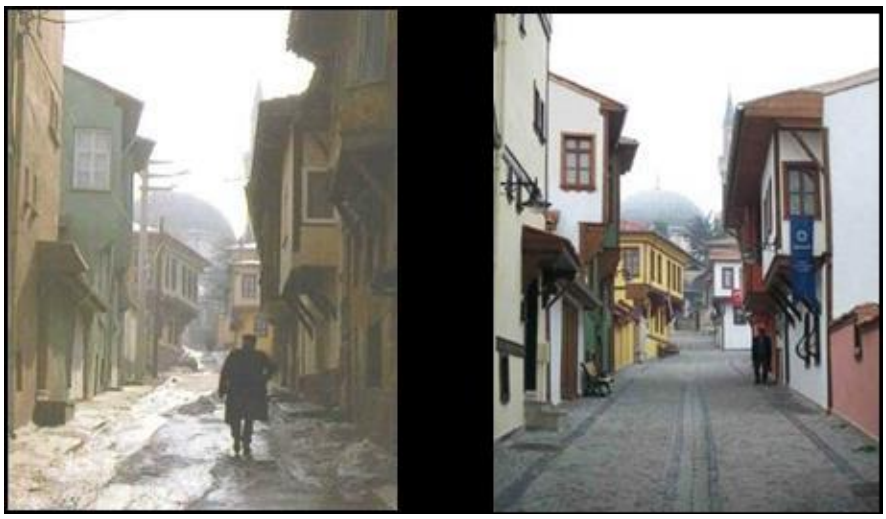
Sokak sağlıklaştırma çalışmalarında uygulama sürecinde birçok sorunla karşılaşılabilmektedir. Bu sorunların uygulama sürecinden önce tespitinin sağlanması önemlidir. Bu sayede olası sorunların önüne geçilebilir ve iş akış sürecinde yaşanabilecek olumsuzluklar giderilebilir. Ünver (2021)’e göre bu olumsuzluklardan bazıları şöyledir:

- Projeyi yürüten idare ve sorumlu şirketin eş güdümlü olarak çalışamaması süreci ve planlamayı olumsuz etkilemektedir.
- Proje uygulama sürecinden önce maliyet tablosu çıkarılmaktadır. Ancak uygulama sürecinde öngörülemeyen imalat ve yıkımların olması proje sürecini olumsuz etkilemektedir.
- Uygulama sürecinin planlama aşamasında ayrı ayrı kalemler belirlenerek iş tanımları yapılmakta ve iş akış şeması oluşturulmaktadır. Ancak uygulama esnasında bir kalemde yapılacak olan hata diğer kalemleri de olumsuz etkileyecektir.
- Sokak sağlıklaştırma çalışmalarında özgün zemin kaplama malzemelerinin korunması esastır. Ancak bazı özgün kaplamanın üzerine asfalt döküldüğü veya özgün kaplamanın sökülerek yerine yeni kaplamaların yapıldığı örnekler görülmektedir. Her durumda da özgün veya yeni kaplamalar zarar görebilecektir. Ayrıca özgün kaplamanın üzerinin kapanması durumunda yapıların zemin kotuyla ilişkisi bozulmaktadır. Bu durum yapıları olumsuz etkilemektedir.
- Sokak sağlıklaştırma uygulamalarında altyapı için yürütülen kazı çalışmalarında arkeolojik bulgulara rastlanılabilmektedir. Böyle durumlarda Kültür ve Turizm Bakanlığı’na başvurulması gerekmektedir.

- Mülk sahiplerinden uygulama öncesinde muvafakat alınmaktadır ve bu muvafakatlar sayesinde sokak sağlıklaştırma çalışmaları yürütülmektedir. Ancak uygulama esnasında mülk sahiplerinin herhangi bir durumda muvafakatini geri alması, uygulama sürecini olumsuz etkilemektedir.
- Tescilsiz olan bir yapının onarımında, yapının taşınmaz kültür varlığı potansiyeli taşıdığının veya basit onarım yapılan bir taşınmaz kültür varlığının esaslı onarıma ihtiyacı olduğunun tespit edilmesi gibi durumlarda çalışmanın durdurulması ve Koruma Bölge Kurulu'na bilgi verilmesi gerekmektedir (25842 s.Y. (a): Madde 7.1.c). Bu durum bir belirsizlik içerdiğinden süreci olumsuz etkilemektedir.

3.7. Ülkemiz ve Yurtdışından Sokak Sağlıklaştırma Örnekleri

Sokak sağlıklaştırma çalışmaları ile tarihi sokak dokuları birer cazibe merkezi haline getirilerek, söz konusu alanlar üzerinden turizm gelirleri elde edilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda ülkemizin birçok tarihi sokak dokularında sağlıklaştırma çalışmaları devam etmektedir. Ancak bu sokaklarda gezinen ziyaretçiler, tarihi yapıların yenilenmiş görünümleri ile yapıların içindeki ve de arkasındaki harap olmuş ruhu görememektedirler. Eskişehir Kurşunlu Camii Sokak (Şekil 2), Eskişehir Beyler Sokak (Şekil 3), Aydın Söke Kemalpaşa Mahallesi (Şekil 4), Konya Alaaddin Tepesi çevresi (Şekil 6, 7), Gaziantep Şehreküstü Bölgesi (Şekil 5) ülkemizde yapılmış olan sokak sağlıklaştırma çalışmalarından bazılarıdır. Bu uygulamaların haricinde de birçok sokak sağlıklaştırma çalışması yürütülmüştür ve yürütülmektedir.

Şekil 2. Eskişehir Kurşunlu Camii Sokak sağlıklaştırma öncesi ve sonrası (Nuhoğlu & Geçimli, 2019)

Şekil 3. Eskişehir Beyler Sokak sağlıklaştırma öncesi ve sonrası (Nuhoğlu & Geçimli, 2019)

Şekil 4. Aydın Söke Kemalpaşa Mahallesi sokak sağlıklaştırma öncesi ve sonrası (Levi & Karatosun, 2016)

Şekil 5. Gaziantep Şahinbey Belediyesi Şehreküstü bölgesi sokak sağlıklaştırma çalışması öncesi ve sonrası (Tarihi Kentler Birliği, 2013)

Şekil 6. Konya Alaaddin Tepesi çevresi sokak sağlıklaştırma öncesi ve sonrası
(Konya B.Ş.B. KUDEB arşivi, 2021)

Şekil 7. Konya Alaaddin Tepesi çevresi sokak sağlıklaştırma öncesi ve sonrası
(Konya B.Ş.B. KUDEB arşivi, 2021)

Ülkemizde yapılmış örnekler olduğu gibi, uluslararası alanda da benzer uygulamalar görülmektedir. Bu uygulamalardan bazıları İspanya'da Plaza del Pericon (Şekil 8), Fransa Dieppe (Şekil 9), Amerika Birleşik Devletleri Newburgh (Şekil 10)'deki sağlıklaştırma uygulamalarıdır.

Şekil 8. Plaza del Pericon (Malaga – İspanya) öncesi ve sonrası (Ertan & Eğercioğlu, 2016)

Şekil 9. Fransa, Dieppe sağlıklaştırma öncesi ve sonrası. (Duché, 2010)

Amerika Birleşik Devletleri'nde "Cephe İyileştirme Programı (Façade Improvement Program)" çalışmasının amacı, ticari cephelerin iyileştirilmesi, dolayısıyla ekonomik canlanmanın sağlanmasıdır. Bu programda tarihi nitelikteki yapıların cephelerinin iyileştirilebilmesi için fonlar da sağlanmaktadır (Lange, 2020).

Şekil 10. Newburgh, A.B.D, Liberty Street'te sağlıklaştırma öncesi ve sonrası görünüm. (URL.1)

4. TOKAT ŞEHRİ ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde Tokat şehrinin coğrafik özellikleri, iklim ve bitki örtüsü, ekonomik yapısı, tarihi, kentsel gelişimi ve sosyo-kültürel yapısı açıklanmıştır.

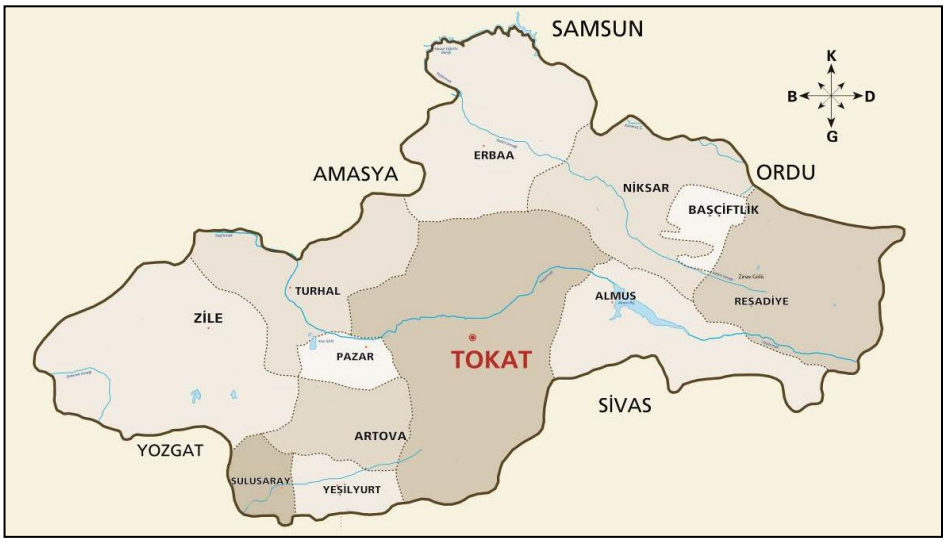
4.1. Coğrafik Özellikleri

Tokat, Orta Karadeniz Bölgesinden İç Anadolu Bölgesine geçişte yer alan bir şehirdir. Tokat şehri, 35º27' ve 37º39' boylamları ile 39º52' ve 40º55' kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. Tokat 9.958 km^2'lik yüzölçümüyle, Türkiye topraklarının %1,3'ünü kaplar (URL 2).

Tokat ilinin komşuları; Kuzeyde Samsun, Kuzeydoğuda Ordu, Batıda Amasya, Güney batıda Yozgat, Güney doğuda Sivas illeridir.

Şekil 11 Tokat şehrinin konumu (URL 3)

Şekil 12 Tokat şehri ilçeleri ve komşuları (URL 4)

Tokat'ın kuzey ve kuzeydoğusunda uzanan Canik Dağları ile orta kesimdeki dağlık arazi arasında günümüzde tanınırlığı ve değeri giderek artan Kelkit Vadisi bulunmaktadır. Şehrin ortasından Yeşilırmak geçmektedir. Yeşilırmak şehri ikiye böler. Erbaa ile Tokat arasında platolarla parçalanmış zengin bitki dokusu ile kaplı bölüme Taşova, merkez ilçe ile Turhal arasında giderek genişleyen alana Kazova, daha güney kısımlarda yer alan Çekerek Suyu 'nun kuzeyindeki bölüme de Artova denilmektedir. İl sınırlarını sulayan en kuzeyde yer alan Kelkit Çayı, Yeşilırmak ile birleşerek Samsun-Çarşamba'da Karadeniz'e dökülür. (Gökbilgin, 1979).

Tokat şehrinin etrafı tepelerle çevrilidir. Bulunduğu alan ise düzlüktür. Tokat ilinin adını da bu doğal özelliğinden aldığı bilinmektedir. Paul Wittek, şehre ''Dokeia'' yani ''çanak memleket'' adını vermiştir. Bu isimle ''Tokat'' yani ''tepelerle çevrili şehir'' ifadelerini birleştirmiştir. Böylelikle kentin adının topoğrafik niteliklerinden kaynaklanan ''Dokeia/Tokat'' ifadelerinden geldiğini öne sürmüştür (Erdem, 1986).

Tokat şehrini çevreleyen tepeler arasında kalan düzlük alanlara sel sularının getirdiği tortularla, depremler ve erozyonlar neticesinde yüksek kesimlerden düşen veya çevreden dağılan moloz yığınlarıyla zamanla dolmuştur. Bu nedenlerle 13. ve 20. yüzyıllarda, şehri çevreleyen tepeler arasında kalmış olan düz alanlarda, toprak seviyesi 2 ile 5 m aralığında yükselmiştir. Bu olaya, yapı giriş kotunun mevcut zemin kotunun altında kaldığı belirlenen tarihi anıtsal yapıların varlığı delil olarak sunulmaktadır (Yavi, 1986).

Şekil 13 Tokat şehri fiziki yapısı (URL 5)

4.2. İklim ve Bitki Örtüsü Özellikleri

Tokat; Karadeniz iklim özellikleri ve İç Anadolu'daki karasal iklimin özelliklerini birlikte barındıran ve iklimler arası geçiş özelliği taşıyan bir yerleşim olarak tanımlanabilir. Genel olarak Tokat ilinde yaz mevsimleri alçak bölgelerde sıcak ve kurak, yüksek kesimlerde serin ve kısım kısım yağışlı, kış mevsiminde soğuk ve aynı zamanda kar yağışlıdır. Tokat şehrinin yıllık ortalama sıcaklık değeri 12,5 °C'dir. Türkiye ortalaması 13,1 °C'dir. Bu doğrultuda Tokat şehrinin serin bir bölgede yer aldığı söylenebilir. 1975-2011 yılları arasındaki ortalama hesaplamaya göre metrekare başına 450,1 kg yağış alan Tokat şehri, Türkiye ortalamasının (643,9 kg) altında kalmaktadır (Orman Bakanlığı, 2013).

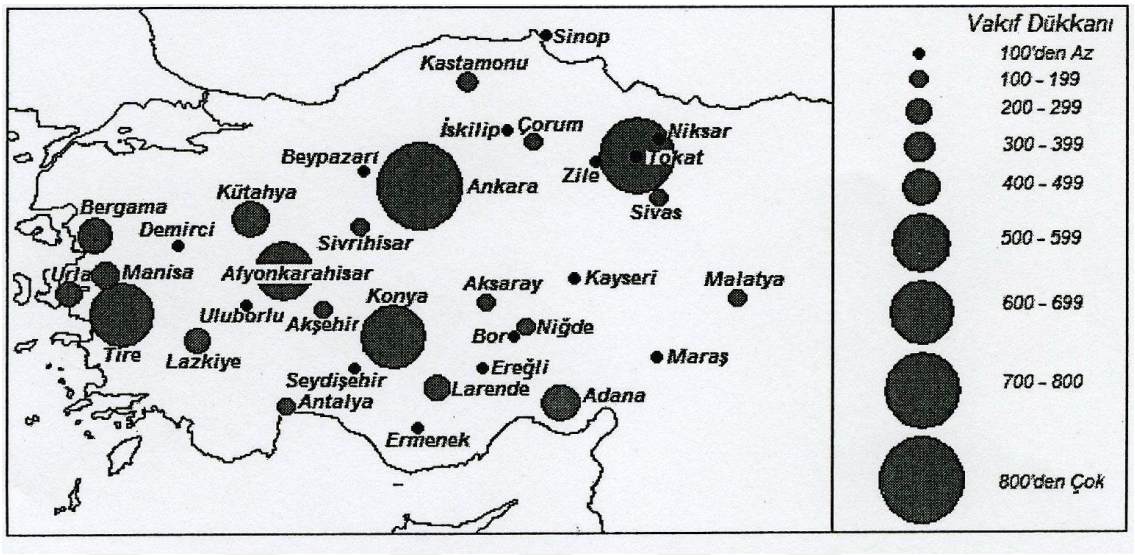
Tokat ili topraklarının %39'u ormanlık alan ve fundalıklardan, %38'i ekili – dikili arazilerden, %12'si çayır ve meralardan oluşmaktadır. %1,9'u ise tarıma elverişsiz arazilerden oluşmaktadır. Şehrin güney kesimlerinde ve kuzey kesimlerinde bulunan dağların tümünün ormanlık olmasından ötürü şehir, Türkiye'nin önemli orman bölgeleri arasında yer almaktadır. Aynı zamanda iklim özelliklerinden kaynaklı olarak çok çeşitli bitki ve ağaç türlerine de rastlanılmaktadır (Kalkan, 2021).

4.4. Ekonomik Yapısı

Antik dönemde Atina'nın öncülüğündeki denizci krallıklar Karadeniz'in tüm zenginliklerini boğazlar yoluyla Ege ve Akdeniz'e taşıyıp güçlenmekteydiler. Karadeniz Bölgesi ve boğazlar birbirini bütünleyen ekonomik ve stratejik yerlerdir. Tokat, Zile, Amasya, Samsun, Sinop ve Trabzon'u içine alan bu geniş alanın ılıman ikliminde yetişen zeytin, şarap, arpa, buğday, kiraz, elma ve pamuk gibi ürünlerle, her çeşit av hayvanı, kürk, deri, at, koyun, sığır, gümüş, bakır, kalay madenleri, orman ürünleri, gemi ve inşaat kerestesi kolonistler tarafından Ege ve Akdeniz'e satılmaktaydı (Yavi, 1986). M.Ö. 7-9 Yüzyıllarda koloni ticareti bu bölgede çok yoğundur. Tokat kentinin Anadolu Selçuklu ve Osmanlı öncesi ekonomik hayatı hakkında yazılı bilgiler sınırlıdır. 1772 yılındaki Şer'iye Sicil kayıtlarına kadar kentin ekonomik hayatı hakkındaki bilgiler kentin şehirleşmesinden, çevresindeki kervansaraylardan, yol ve köprülerden edinilmektedir (Akın,2014).

Anadolu Selçukluları döneminde Anadolu'nun 6. büyük kenti olan Tokat ilinde ekonomi gelişmiş, doğu-batı yönündeki büyük ticaret kervanlarının konakladığı hanlar, kervansaraylar ile düzenli yol ve köprüler yapılmıştır. Anadolu Selçuklu Dönemi'nde

nalbantlık, semercilik, buna bağlı şekilde dericilik, dokumacılık, yorgancılık, bakırcılık ve lokantacılık gibi yan imalat sanayi ve el sanatları gelişmiştir (Öztürk, 1987).

Şekil 14 16. yy. sonunda Anadolu vakıf dükkanları (Faroqhi, 1994)

Tokat; 17. yüzyılda Celali İsyanları'na rağmen hanlar, çarşılar ve konakları ile önemli bir ticaret merkezi konumundadır. 17. Ve 18. yy.'da çarşıların ve hanların bulunduğu Sulu Sokak'ta kentin ekonomisine önemli ölçüde katkı sağlayan bakırcılık yapılmaktaydı (Aktüre, 1978). Bunun yanı sıra ipek ve kumaş üretimi de yaygındı (Tournefort, 2005).

1772 yılına ait Şer'i sicil defterinden elde edilen verilere göre 18. yy. sonlarından itibaren Tokat ilinde; kavaflar, takyeciler, saraçlar, debbağlar, iplikçiler, koltukçular, kürkçü ve kalpakçılar, pamukçular, keçeciler, terziler, kuyumcular, boyacılar, cilacılar, kerpiççiler, eskiciler, kiremitçi ve çömlekçiler, demirciler, keresteciler, hurdacılar, ekmekçi ve çörekçiler vb. sanat ve ticaret kolları bulunmaktadır (Gökbilgin, 1979).

Aktüre (1978) Şer'i Sicil defterindeki esnaf kollarını şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. Dericilikle ilgili esnaf kolları,
2. Maden işleme ile ilgili esnaf kolları,
3. Dokumacılıkla ilgili esnaf kolları,
4. Yiyecek ve çeşitli besin maddeleri yapımı ile ilgili esnaf kolları,
5. Bina yapımı ile ilgili esnaf kolları,
6. Diğer esnaf kolları.

Cinlioğlu'nun (1973), 1827 yılına ait vermiş olduğu bilgilerden, Tokat'ta mumhane, şise karhanesi, basmahane, ipekçilik, boyahane, yazmacılık, dabakhane, köselecilik, sabunhane, balgami taş ocağı olarak işleyen tesisler bilinmektedir. Ancak 19. Yüzyıl sonlarından itibaren bu durum değişmiş ve Tokat'taki bakır ticareti ve diğerleri gerilemiştir. Tanzimat Devri'nde kentte sanatlar gittikçe değerini kaybederek ekonomik canlılık azalmıştır. Cinlioğlu (1973) 1883 yılında Tokat şehrinde 20 han, 1300 dükkân bulunduğunu belirtmektedir.

Günümüzde Tokat ilinin ekonomisi tarım, hayvancılık, endüstri ve ticarete dayalıdır. Arpa, buğday, mısır, tütün, baklagiller, üzüm, şekerpancarı, patates gibi sebzeler yetiştirilen başlıca ürünlerdir (URL 6).

4.3. Tokat Tarihi

Tokat isminin nereden geldiği hakkında birçok fikir vardır. Bu fikirlere göre, Tokat'ın Togayıt Türkleri tarafından kurulduğu ve bu oymak adının şehre ismini verdiği ya da "Tok-kat" "surlu şehir" veya Tok-at "besili at" anlamına geldiği düşünülmektedir. Ancak bu konuda Paul Witteck'in yapmış olduğu coğrafik ve filolojik deliller, Dokeia'nın "çanak memleket", Tokat'ın da "etrafı tepelerle çevrili çukur yer" anlamına gelmesi gerektiğini, Dokeia'nın yer adı teşkilinde kulanılan "–ia" ekiyle, doke temasından elde edilmiş tipik bir Grekçe isimden türediğini ifade etmektedir (Erdem, 1986).

Tokat'ta ilk yerleşme izlerine M.Ö 4000 yıllarında rastlanmaktadır. Kalkolitik ve İlk Tunç Çağlarından sonra Büyük Hitit İmparatorluğu ilk yerleşmeyi oluşturmuştur. Yerleşimlerini de Kelkit, Tozanlı ve Çekerek Irmaklarının vadileri boyunca kurmuşlardır. Daha sonra Frigler Tokat ve çevresine hâkim olarak yaklaşık 500 yıl hakimiyetlerini devam ettirmişlerdir. M.Ö 2500-4000 yılları arasında Hitit ve Friglerin sanat ve kültürleriyle kent zenginleşmiştir. Friglerden sonra Persler Tokat'ın hâkimi olmuştur. M.Ö 400-600 yılları arasında İyon Kavimleri Karadeniz üzerinden Polemonion (Ünye) ve Amisos (Samsun) yolu ile Komana (Tokat)'a gelmişler ve Perslerle beraber kültürel bir çeşitlilik yaratmışlardır. M.Ö 4. Yüzyılın sonlarında Persleri yenen Büyük İskender Anadolu'ya hâkim olarak Roma İmparatorluğu'na kadar bu bölgeyi yönetmişlerdir. Roma İmparatorluğu Kayseri Kapadokyası ile kuzeyde Tokat'ın (Komona) merkez olduğu Pontika Kapadokyası yönetimini yapar. M.S 4. Yüzyılla beraber Roma İmparatorluğu ikiye ayrılır ve Tokat Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içerisinde yer alır. Tokat bu dönemde Pontika Kapadokyası'nın psikoposluk

merkezi konumundadır. Doğu Roma İmparatorluğu ve devamında Bizans İmparatorluğu yönetimi yaklaşık 700 yıl sürer. 12. yüzyılla beraber zayıflayan Bizans İmparatorluğu Tokat'ın yönetimini Anadolu Selçukluları yönetimine devreder. Devamında Anadolu Selçukluları Devletinin bir kolu olan Danişment Beyliği altında idare edilir. 13. yüzyılla Moğolların istilasına uğrayan Anadolu ve dolayısıyla Tokat 1392 yılından 1922 yılına kadar Osmanlı İdaresinde yer almıştır (Ergen, 2006).

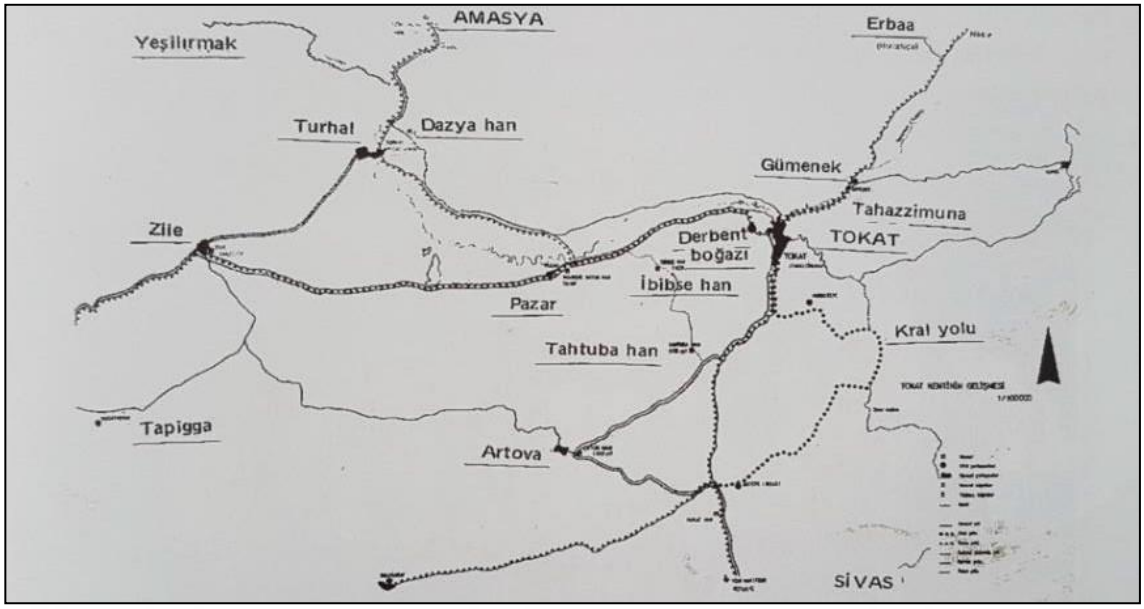
Tokat resmi kayıtlara göre 1863 yılında nahiye, 1878 yılında mutasarrıflık ve 1920 yılında da müstakil liva yani sancak olmuştur (Yavi, 1986).

4.5. Kentsel Gelişimi

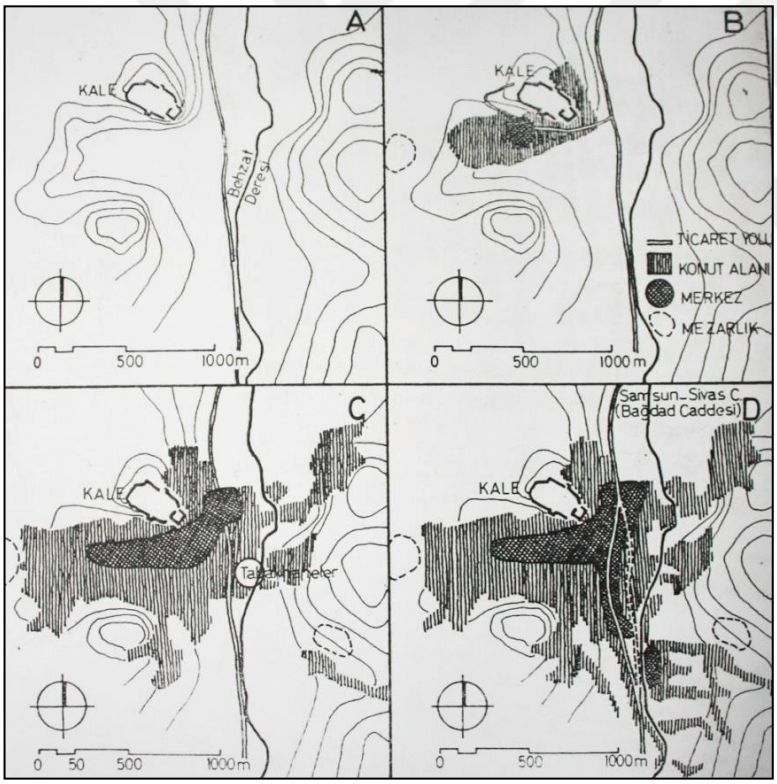
Tokat ilinin hudutları içerisinde tarihi dönemler boyunca Frig, Hitit, Pers, Pontus, Helenistik, Bizans, Roma ve bunların ardından Danişmendli, Selçuklu, İlhanlı ve Osmanlı dönemlerinin hüküm sürdüğü bilinmektedir. Bugünkü Tokat şehir merkezinin kuruluş tarihi, tam olarak bilinememektedir. Bununla birlikte kentin kuruluşunun orta çağa kadar uzandığı düşünülmektedir (Texier, 2002, Aktüre, 1978). Bugünkü şehir merkezinin kurulmasında antik kent özelliğindeki Komana'dan yaşanan göç faaliyetleri etkili olmuştur. MÖ 4. yy. da, bugünkü Gümenek bölgesinde kurulduğu tahmin edilen Komana kentindeki Hristiyanlar dini nedenlerle, putperestlikten duydukları rahatsızlıktan ötürü şehri terk etmişler ve bu bölgelere yakın kısımlarda bulunan bugünkü Tokat kentini kurmuşlardır (Texier, 2002).

İlk zamanlarda, kentin (merkezinin) bulunduğu bölgeye Derbent Boğazından kontrollü olarak bir giriş verilmiş ve batıdan kente giriş yapılmıştır (Aksulu & Kuntay, 2013) (Şekil 20).

Tokat kentine, Roma Dönemi'nde Kale ile kent çekirdeği kurulmuş sonrasında Danişmetliler Dönemi'nde bu çekirdeğin çevresinde anıtsal yapılar inşa edilmiştir. 17.yy. dan itibaren ise Tokat Kenti'nin ticaret merkezi haline gelmesi ile kent merkezi genişlemiş ve bölgeye pek çok han, hamam, cami, türbe yapılmıştır. Genişleyen bölgeye 19 yy. ile geleneksel konutlarında hakimiyeti baş göstermiştir (Akçay, 2013).

Şekil 15 Derbent Boğazı, Kral Yolu ve diğer tarihi yolların izleri (Aksulu, 1999)

A-Kentin Konumu

B-13.-14.yy

C-17.yy

D-19.yy sonu

Şekil 16 Tokat şehrinin tarihsel gelişimi (Aktüre,1978)

Tokat şehrinin fiziksel gelişim sürecindeki bir etken de kervan yollarına sahip olmasıdır (Aksulu & Kuntay, 2013). Bu ticaret yollarından doğu-batı doğrultusundaki aks, İran'dan İzmir ve İstanbul'a dek uzanan kervan yolu ilk zamanlarda etkin olmuştur. Nitekim Selçuklu ve Osmanlının ilk zamanlarında da Sulu Sokak'taki yapılaşmalar

sokak boyunca doğu-batı doğrultusundaki aksta devam etmiştir. Bununla birlikte yerleşmenin Selçuklular devrinde kalenin güney ve doğu eteklerinde geliştiği bilinmektedir (Aktüre, 1978). Osmanlılar Döneminde, 16. yüzyıla gelindiğinde, kuzey bölgelerdeki bataklık durumda olan yerlerin dolmasıyla kuzey-güney doğrultusunda bir aksın geliştiği belirtilmektedir. Yine bu dönemler içerisinde kentteki yerleşimin kalenin güney taraflarından düz olan bölgeye doğru kaydığı ve kuzey-güney doğrultusundaki kervan yoluna bağlı bir biçimde gelişim gösterdiği bilinmektedir (Aksulu & Kuntay, 2013). Osmanlıların sonlarına doğru, 19. yy. sonunda, kuzey-güney yönünde Bağdat yolunun açılmasıyla birlikte doğu-batı doğrultusundaki tarihi aks niteliğini kaybetmiştir. Sulu Sokak ise Tokat şehri için halen önemli bir konumda bulunmaktadır (Aksulu & Kuntay, 2013).

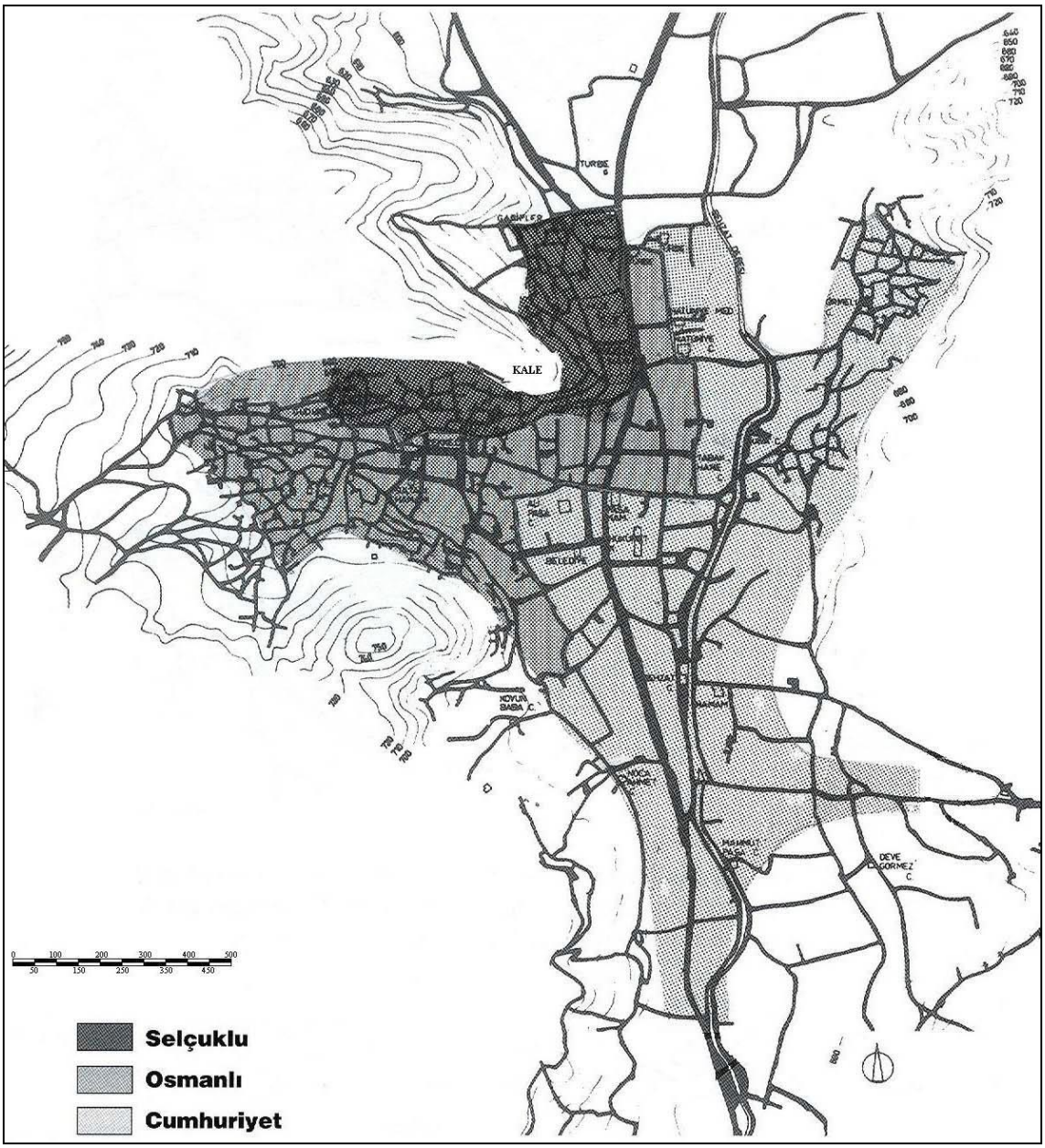
Tokat kentini vakıf gelirleri ile, Türk-İslam kültürüne göre ilk imar eden Danişmentliler'dir. Aynı zamanda kentin en temel yapısı da diğer İslam şehirlerinde olduğu gibi camiler olmuştur. Danişmentlilerin ilk imar faaliyeti Tokat Kalesi içerisinde yer alan Melik Gazi Camii ve devam eden süreçte de Garipler Camii inşası ile başlamıştır (Aksulu, 1999).

Tokat'a Cumhuriyet dönemine kadar Anadolu Selçukluları, Danişmentler, İlhanlılar, Taceddinoğulları ve Osmanlılar gibi Türk devletleri egemen olmuştur. Tokat'taki imar faaliyetlerinin en sık olduğu dönem 13. yüzyıldır. Osmanlıların Tokat'taki imar faaliyetleri ise 15. yüzyılda başlamaktadır (Elpe, 2015).

Tokat Kenti Kale etrafında ilk yerleşimin şekillenmeye başlamasından sonra Cumhuriyet Dönemi ile genişlemiş ve yayılmıştır. Bu genişleme kentin oluşumun ilk yıllarında Kale etrafında halkalanmasına rağmen sonraki dönemlerde bir ana aksın etrafında oluşmaya başlamıştır (Akçay, 2013).

19. yüzyılın sonlarına doğru şehir içerisindeki tarımsal üretimden elde edilen ürünleri Avrupa pazarına kolay bir biçimde aktarabilmek adına hızla yeni yollar inşa edilmeye başlanmıştır. 1869 yılında bitirilen güzergâh Samsun – Bağdat hattı olarak isimlendirilmiştir. Aynı zamanda bu hattın Tokat kenti içerisinden geçen bölümü "Bağdat Caddesi" olarak isimlendirilmiştir. 1886 yılında Sivas valisi Halil Rıfat Paşa'nın inşa faaliyetlerine başlattığı yol yapım çalışmalarında şehrin tam ortasında bazı yapılar yıkılmıştır. Kentin kuzey-güney istikametinde yaklaşık olarak 1 km uzunluğunda yeni bir yol açılmıştır (Aktüre, 1978). Tokat şehrinin hükümet konağı, adliye binası gibi önemli derecedeki yönetim merkezleri de bu yolun güneyinde yer alan

Behzat deresi yakınlarına yapılmıştır. Böylelikle şehrin ilk kurulduğu Sulu Sokak bölgesindeki geleneksel çarşı haricinde yeni bir merkez yapılmıştır (Kalkan, 2021).

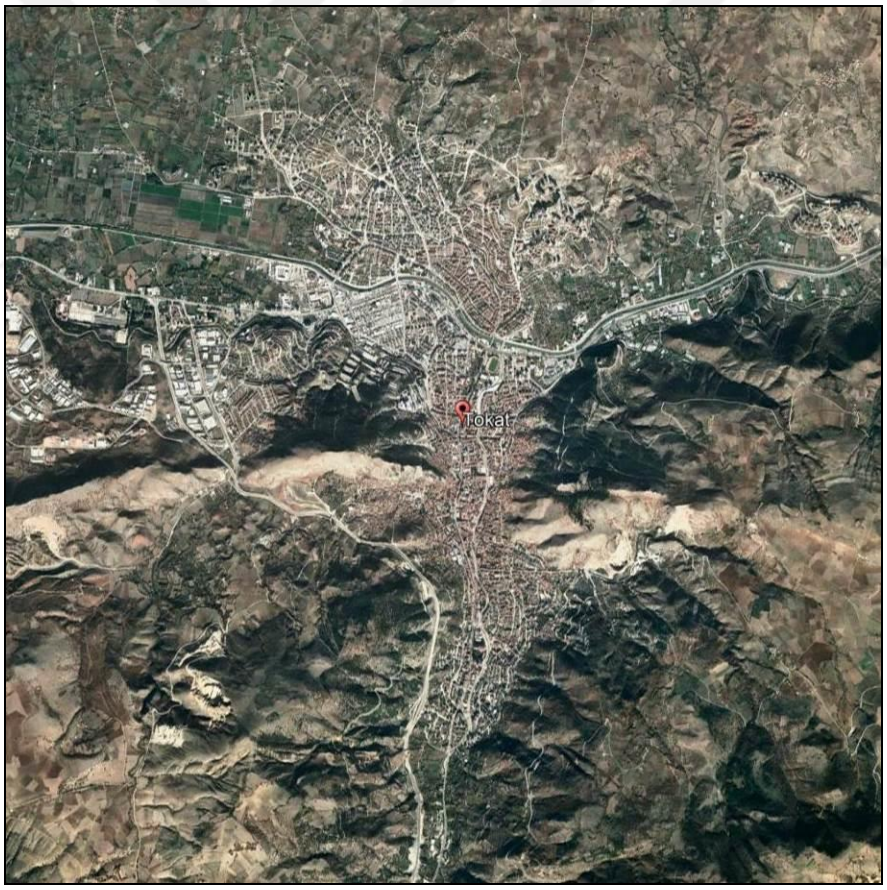
Şekil 17 Tokat kent merkezinin tarihsel gelişimi (Aru, 1988)

Kentin imar planının oluşturulmasına 1930 yılında başlanmıştır. 1933 yılında çıkarılan Yapı Yolları Yasası ile ilk kent haritası 1934 yılında oluşturulmuştur (Kuntay, 1982).

1948 yılında Yüksek Mimar Kemal Ahmet Aru ve yardımcısı konumundaki Gündüz Özdeş'e yeniden ikinci bir imar planı (1/5000 Ölçek Tokat Kesin İmar Planı) hazırlattırılmıştır. 1/5000 ölçeğindeki bu İmar Planı ile koruma alanları belirlenmiş ve 1.

Derece, 2. Derece, 3. Derece Kontrol alanları oluşturulmuştur. Oluşan bu yeni kent planı ile eski kent yenilenmiş ve yeni yerleşim bölgeleri de düşük yoğunluklu kısımlara kaydırılmıştır (Kuntay, 1982).

1960 yılında düz bir çarşı yolunu oluşturan ve Tokat'ın tarihi, nitelikli ve zengin dokusunu zedeleyen Gazi Osman Paşa Bulvarı açılmıştır (Aksulu & Kuntay, 2013). Bu yeni bulvarın açılmasıyla Behzat Deresi civarındaki yönetim merkezleri söz konusu bu yeni bulvar etrafına taşınmıştır. Böylelikle şehirde üçüncü kez ayrı bir merkez oluşturulmuştur. Bu bulvar, Tokat şehrini ikiye bölmekte olan Yeşilırmak'a kadar ulaşmıştır. 1967 yılında üçüncü imar planı ile karşı bağlar bölgesi de imara açılmış ve böylelikle kent merkezinden ayrı konumda, kent dokusundan bağımsız, genellikle toplu konutların bulunduğu "Karşıyaka" olarak adlandırılan yerleşim bölgesi oluşmuştur (Kalkan, 2021).

Şekil 18 Tokat kentinin günümüzdeki yapısı (Google Earth görseli)

4.6. Sosyo-Kültürel Yapısı

Yerleşim tarihi çok eski olan Tokat şehrinin kültür ve sanat tarihi de çok eskilere dayanmaktadır. Tokat'ta 8000 yıldan bu yana yaşamış uygarlıklar sırasıyla şunlardır: Haiti Uygarlığı, Hitit İmparatorluğu, Frigya Uygarlığı, Med Devleti, Pers İmparatorluğu, Büyük İskender İmparatorluğu, Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Arap Devletleri, Danişment Devletleri, Anadolu Selçuklu Devleti, Moğol İmparatorluğu, İlhanlı Devleti, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'dir (Yavi, 1986). MÖ 4000-2500 döneminde, bölgedeki Hitit ve Frig yerleşim alanlarında, kültür ve sanatın ileri düzeylerde geliştiği görülmektedir. MÖ 6. yüzyıldan itibaren yörede İyon kültürü hâkim olmuştur. Daha sonrasında ise bu kültür Pers kültürü ile kaynaşmıştır. Roma ve Bizans egemenliğinin sürdüğü dönemlerde ise bu imparatorluklara ait kültür ve sanat hâkim olmuştur. Bölgede ve çevresinde Türk kültürünün hâkimiyet kurmasıyla birlikte bölgede İslam kültürü gelişmiş ve etkin olmaya başlamıştır (Ünal, 2004).

Tarihi süreçte birçok medeniyeti bünyesinde barındırmış olan Tokat şehrinde halen eski gelenekler ile el sanatlarının devam ettiği görülmektedir. Kapusuz (1994) eserinde, gezgin ve tarihçi olan Tournefort'un, Tokat'ı 18. Yüzyıla başlarken Erzurum kentine göre daha büyük ve görkemli olduğundan, evlerinin iyi inşa edilerek şehrin çevresindeki dağ ve vadilere serpildiğinden, dünyanın başka yerinde görülemeyecek bir manzaraya sahip olduğundan ve önemli bir ticaret merkezi olan bir şehir olarak tanımladığından bahsedilmektedir (Acar, ve diğerleri, 2015).

Günümüzde, ildeki yemek ve giyim kültürü, folklorik değerler korunmakta, bakırcılık, yazmacılık, halı kilim ve kumaş dokumacılığı halen devam eden zanaatlar olarak göze çarpmaktadır. Tokat'ta Orta Asya giyim kültürün değişikliğe uğramadan bazı köylerde devam etmesi yöreye ayrıcalık kazandırmıştır. Tokat, özellikle 20. yüzyılın ilk döneminde yaşanan savaşlara gönderdiği askerler ve şehitleri ile birçok acı türküye ve hikâyeye ev sahipliği yapmaktadır (Acar, ve diğerleri, 2015).

5. TOKAT TARİHİ DOKUSUNDAKİ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARI

Bu bölümde Tokat kenti tarihi dokusu, Tokat tarihi dokularındaki koruma süreci ve koruma sorunları aktarılmıştır. Halit Sokak, Bey Sokak ve Beyhamam Sokaklardaki sokak sağlıklaştırma çalışmaları da detaylı olarak analiz edilmiştir.

5.1. Tokat Kenti Tarihi Dokusu

Bu bölümde Tokat kenti tarihi dokusunun sivil mimari ve anıtsal mimarisi ele alınmıştır.

5.1.1. Sivil Mimari

Tokat tarihi kent merkezindeki geleneksel konutlar genellikle 19. yüzyıla tarihlenmektedir. Bununla birlikte 20. yüzyıl başlarında yapılmış olan konutların da bulunduğu bilinmektedir. Geçmişten günümüze dek ulaşabilmiş evler içerisinden en erken tarihe sahip olan ev ise 18. yüzyılda yapılmıştır. Bu yapı Beyhamam sokağındaki Vakıf Evi'dir (Çal, 1988). Tokat'ta 19. yüzyıl öncesinde yapılmış olan geleneksel konutların günümüze kadar ulaşamama sebebi, ahşap yapıların yaşam ömrünün genel olarak 200 yılı geçmemesinden kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda Tokat kentinde tarih boyunca yangın, deprem, sel gibi doğal afetlerin oluşması sebebiyle bazı evler günümüze ulaşamamıştır (Akın, 2009). Nitekim Cinlioğlu (1973), 1914 senesinde Cumhuriyet meydanında büyük çaplı bir yangın felaketinin ortaya çıktığını, bu yangında Buzluk sokağından Sulu sokağa dek olan bölgedeki 80 evle birlikte birçok yapının yok olduğunu ifade etmektedir (Cinlioğlu, 1973). Akın (2009) ise, bu yangın felaketinin Tokat geleneksel evlerine en çok hasar veren yangın olduğunu belirtmektedir. Bu felaketler sonucunda kentte hala günümüze kadar gelebilmiş sivil mimari örneklerine rastlanılmaktadır. Halit Sokak, Bey Sokak ve Beyhamam Sokak'larındaki nitelikli tarihi evler, kentteki önemli geleneksel dokuyu oluşturan örneklerdir (Akın, 2009).

Tokat ilinin tarihi evleri, mimari ve yapım özellikleriyle, her bakımdan klasik Türk evi özelliklerini taşımakta ve yansıtmaktadırlar. Küçük ve dar alanlarda uygun ve münasip yapı oluşturma isteğinden dolayı farklı farklı nüanslar gösteren plan düzenlerine rastlanmaktadır. Binaların alan içerisindeki konumlandırılmasında daima geniş bir manzaraya hâkim olmak isteği en önde gelmektedir. Tarihi dokuda yer alan birçok yapıda, yapının cephe verdiği sokaklara çıkmalar şeklinde taşmak hevesi vardır.

Büyük konakların geniş avlular içinde yapıldıkları, cephe çıkmalarını da yapının yer aldığı alandaki bahçelere taşırdıkları görülmektedir (Akok, 1957).

Şekil 19 Geleneksel konut dokusunun yoğunlaştığı bölgeler

Geleneksel konut dokusunun yerleşimi (Şekil 19) kentte mimari bütünlüğün ne denli kuvvetli olduğunu göstermektedir. Eski kentlerin birbiri ile uyumlu bir düzen içerisindeki mimari bütünlüğünü ve donatıları koruyabilmiş sokaklar, mahalleler, alanların kentsel sit olarak tanımlanmasıyla Tokat Kenti de bu tanımlama içerisinde yerini almış olup, sadece konut alanlarıyla değil, ticaret bölgeleri, el sanatlarının yer aldığı bölgeler ile de kentin tarihi mirasını bütüncül olarak yaşatmaktadır (Ahunbay, 2011).

Tokat'ta geleneksel Türk evlerinin günümüze ulaşabilen en erken örnekleri 19 yy. örnekleridir. Bu evlerden 124'ü Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulunca 14.09.1984 gün ve 379 sayılı kararı ile tescillenmiştir. Ancak evlerden bazıları tescilden düşürülmüştür. Tokat'ta 118 tescilli ev bulunmaktadır (K.T.V Envanteri, 2010). Tokat şehrindeki geleneksel konutlar Kale eteklerinde ve Behzat Deresi etrafında yoğunlaşmaktadır.

Tokat Geleneksel Konutlarının Özellikleri:

Bu bölümde Tokat geleneksel konutları plan şemaları, cephe düzenleri ve malzeme ve yapım teknikleri açısından ele alınmıştır.

- Plan şemaları

Tokat şehri tarihi dokusunda bulunan geleneksel konutlar genel olarak iki veya üç katlıdır. Plan tertibi itibariyle evlerin alt katları kışlık daireleri, kiler, depo ve mutfak gibi ikamet yerlerini ihtiva ettiği halde, üst katlar, daha ziyade yazlık ikamet yerleriyle misafir kabul odalarını planları arasına almıştır (Akok, 1957).

Eldem (2007), Türk Evi plan tipolojisine göre Tokat geleneksel konutlarını;

1. İç sofalı plan tipi
2. Dış sofalı plan tipi

2a. Üç tarafı odalı dış sofalı plan tipi

2b. Dış ve köşe sofalı plan tipi, şeklinde sınıflandırmıştır.

Geleneksel Tokat Evleri'nde esas olarak ön cephe ele alınarak çıkma cephenin belirleyici elemanı olmuştur. Evlerin cephe yapımında ön cepheye daha fazla önem verildiği görülmektedir.

- Cephe

Yaygınlık derecesine göre en çok kullanılan cephe tipleri; köşelerde birer çıkmanın yer aldığı iki köşe çıkmalı tip, tek ve köşe çıkmalı tip, düz, kat çıkıntılı tip ve gönyeli çıkma tipidir. Bunların dışında bitişik çift cephe çıkmalı, ortasında tek çıkmalı, çokgen çıkmalı ve yuvarlak dilimli cephe gibi değişik fakat az sayıda uygulamalar da görülür (Çal, 1988).

Genellikle iki katlı olan evlerde hareketli cephe ve çıkmalar vardır. Bunlar; bindirmelik, payanda ve eli böğründe desteklerle duvara bağlanmıştır.

Konutların cephe tiplerini;

1. Tek Çıkmalı
2. Çift Çıkmalı
3. Cephe Genişliğince Çıkmalı şeklinde ayırmak mümkünüdür (Akçay, 2013).

Şekil 20 Çıkmalı cephe örneği (Yazarın arşivinden)

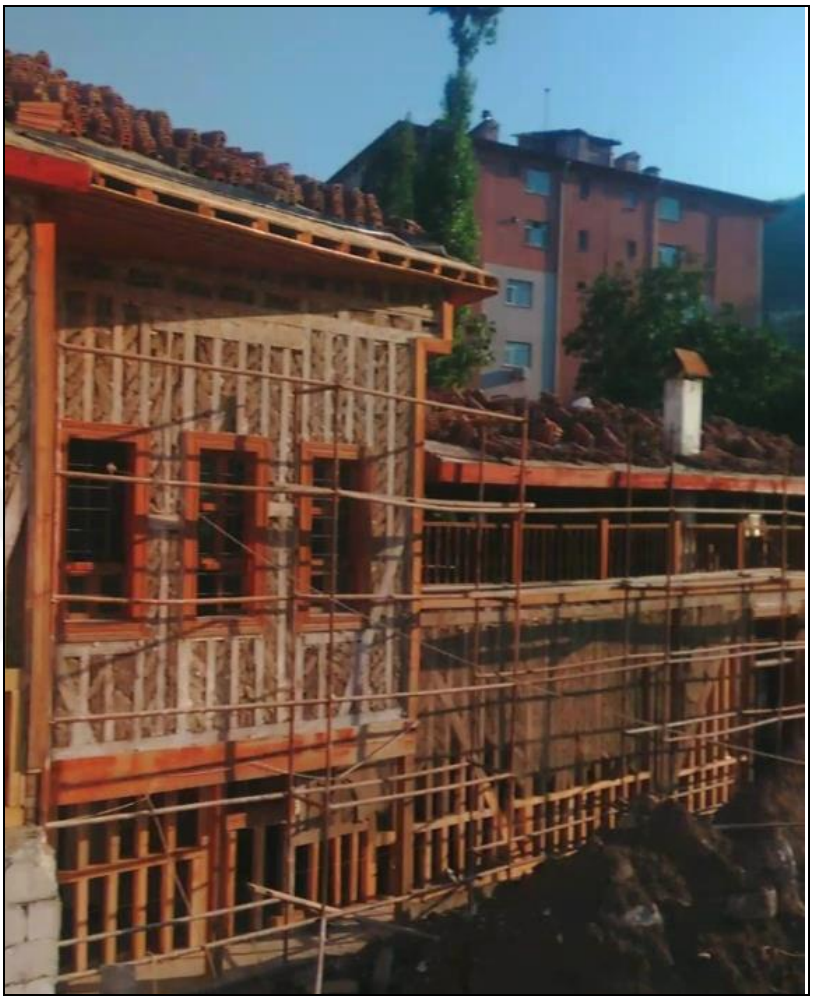

Şekil 21 Çıkmalı cephe örneği (Yazarın arşivinden)

- Malzeme ve yapım tekniği

Tokat geleneksel konutlarında malzeme ve yapım tekniği olarak mütemadi taş temeller üzerine ahşap karkas arası kerpiç doldurma yöntemi kullanılmıştır (Başaran, 2014). Ahşap çatkı oluşturmak amacıyla elemanlar yatay, dikey ve diyagonal olarak kullanılmıştır. Hımış yapım tekniğiyle yani ahşap çatkı arası kerpiç dolgu yöntemiyle

yapılar oluşturulmuştur (Şekil 22). Ahşap çatkı arası kerpiç dolgu yönteminde yapılarda dikmeler 120-150 cm aralıklı olarak yerleştirilir. Yerleştirilen bu ana dikmelerin arasına da 30-50 cm aralıklarla ara dikmeler konulmaktadır (Başaran, 2014). Yatayda bulunan kirişlerin arasına gelen dikmelerin ve dikmeler arasına da çaprazların yerleştirilmesi sonucunda ahşap çatkı tamamlanmış olur ve kerpiçler doldurulur (Bıyık, 2019).

Şekil 22 Tokat geleneksel evinin yapımında kullanılan hımış yapım tekniği, Muslu Ağa köşkü (Bıyık, 2019)

Tokat ilinde tarihi evlerde kagirden ziyade ahşap yapım teknikleri kullanılarak yapılar üretilmiştir. Özellikle temel duvarlar haricindeki diğer duvar bölümleri tamamen ahşap çatkılı ve kerpiç dolgulu olmaktadır. Ahşap elemanların kullanılması sebebiyle Tokat evlerinde dülgerlik işleri gelişmiştir. Eski evlerin çatı örtüleri ahşaptır ve kiremit ile örtülüdür. Çıkma ve cumba şeklinde olan köşklerin altlar ile üst kemerlerinde, bağdadi üzerine alçı sıvalı satıhlar bulunur (Şekil 23). Duvarların iç yüzleri çamur sıva üzerine alçı olduğu halde dış yüzleri kıtıklı kireç sıvadır (Akok, 1957).

Şekil 23 Bey Sokağındaki bir evin sıvası dökülmüş yüzeyinden görünen bağdadi çıtalar (Bıyık, 2019)

5.1.2. Anıtsal (Kamusal) Mimari

Kent içindeki anıtsal yapılar dönemlerine göre yapı sayısı olarak farklılıklar göstermektedir. Selçuklu Dönemi'nde yoğun olarak kervansaray (kent dışı), türbe ve zaviye kentte daha çok bulunmaktadır. Buna karşın han, hamam ve camiiler Osmanlı Dönemi'nde daha fazla bulunmaktadır.

Kentte 1 kale, 6 han, 1 bedesten, 3 medrese (1 tanesi mevcut değil), 27 camii, 7 zaviye, 14 türbe, 7 hamam ve 1 saat kulesi bulunmaktadır. Ayrıca tarihinde birçok kilisenin bu kentte bulunduğu bilinmekte ancak günümüze gelmemiştir. Yine yol çalışmaları sırasında önemli sayıda anıtsal yapının da yok olduğu bilinmektedir. Mevcut olan anıtsal yapıların büyük bir kısmı Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün mülkiyetindedir. Mevcut ve tescilli anıtsal yapıların; %68'i Osmanlı Dönemi, %23'ü Selçuklu Dönemi, %6'sı İlhanlı Dönemi, %3'ü Danişmend Dönemi'nde inşa edilmiştir (Akın, 2009).

Anıtsal yapıların büyük çoğunluğu restore edilmiştir. Halen restorasyon çalışmaları devam eden anıtsal yapılar bulunmaktadır. Bazı anıtsal yapılar restore edildikten sonra özgün işlevini sürdürse de içlerinde yeniden işlevlendirilen yapılar da bulunmaktadır.

5.2. Tokat Tarihi Dokularındaki Koruma Süreci

Tokat ilinde yapılan kentsel ölçekteki koruma çalışmaları ilk olarak 1981 yılında Kültür Bakanlığı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Başkanlığı tarafından alınan 14.11.1981 tarih ve A-3218 sayılı kararı eki 1/5000 ölçekli Tokat İmar Planı'nın kabulü ile başlamıştır. Karara göre Tokat il merkezinin anıtsal yapıları, sivil mimarlık örnekleri, kent dokusu ve yeşil örtüleriyle birlikte, kentsel sit niteliğinde bir yerleşme olduğuna, halen imar planı çalışmaları sürdürülen yerleşmenin imar planının uygulamaya konulmasına kadar bu özelliklerinin bozulmasından endişe edildiğinden, koruma amaçlı imar planının tamamlanmasına kadar 1/5000 ölçekli eski imar planı paftalarında belirtilen 1, 2, 3. Derece koruma zonlarının 1, 2 ve 3. Derece kentsel sit alanları olarak uygun olduğuna, tek yapı tespitlerinin ivedilikle hazırlanarak plancı kuruluşlara iletilmesine karar verilmiştir (Kavukcuoğlu, 2016).

- "Kentin kuzeyinde yer alan Tokat Kalesi ve çevresi I. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak,

- Kalenin güneyinde yer alan ve Gaziosmanpaşa Caddesine kadar uzanan, tarihi ticari merkez ve anıtsal yapıların yoğun olduğu alan Tarihi Ticaret Merkezi Sit Alanı olarak,

- Tarihi ticaret merkezinin doğusunda bulunan ve Gaziosmanpaşa Caddesi ile Behzat deresi arasında kalan, sivil mimarlık örneklerinin yoğun olduğu alan 3. Derece Sit Alanı olarak,

- 3. Derece Kentsel Sit Alanının güney-doğusunda ise, korunacak sokaklar olarak belirlenen Bey Sokak, Hamam (Bey Hamam) Sokağı ile saat kulesinin bulunduğu alanlar 2. Derece Kentsel Sit Alanı olarak belirlenmiştir" (Ergen, 2006).

Karar eki plan notunda Tokat Geçici İmar ve Yapılaşma Koşulları ve Yapılaşma İmar Düzenleri, Birinci Derece, İkinci Derece ve Üçüncü Derece Kontrol Zonları olarak tespit edilen bölgelerde uygulanması gereken kriterlerden bahsedilmiştir. Bu kriterler mevcut tarihi yapılar ve bu yapıların çevresinde oluşacak yapılaşmalar hakkında şartlardan oluşmaktadır. Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 14.09.1984 tarih ve 379 sayılı kararı (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi) Tokat İline dair korumaya ilişkin alınan 1981 sayılı karardan sonra, konusu ''Tokat İl Merkezi Kentsel Sit Alanı ve korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tespiti'' olan ve 14.09.1984 tarih ve 379 sayılı karar alınmıştır. Alınan kararın diğer bir eki olan 1/1000 ölçekli hali hazır haritalarda ''Taşınmaz Kültür Varlığı'' olarak tescil edilen yapılar işaretlenmiş, bölge bölge sınırlar çizilerek sit alanları belirlenmiştir.

1984 tarihli söz konusu karar ile belirlenen geçici dönem yapılaşma hükümleri; 1990-1992 tarihlerinde gerçekleştirilen Tokat Merkez Sit Alanları Koruma Amaçlı Çerçeve İmar Planı ile geçerliliğini kaybetmiş, Koruma İmar Planı yapılaşma koşulları uygulanmaya başlanmıştır. Koruma Amaçlı İmar Planı, yüksek kurulun belirlediği sit alanlarını eskisi gibi koruyarak devam ettirmiştir (Erkara, 2019).

Söz konusu koruma amaçlı imar planında; sit sınırları içerisinde kalan alanlar ‘‘Kentsel Kullanım Alanları’’ adı altında ‘’Konut, Ticaret, Ticaret+Konut, Resmi Kurum Alanı, Pazarlama Alanı, Kreş, İlköğretim ve Orta öğretim Tesisleri Alanı, Belediye Hizmet Alanı, Sağlık Tesisleri Alanı, Dini Tesis Alanı, Kültürel Tesis Alanı, Spor Tesis Alanı, Rekreasyon Alanı gibi ayrı fonksiyonlara bölünmüştür. (Kavukcuoğlu, 2016).

Tokat Merkez ve İlçeleri Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri’ne göre Tokat Merkez’de pek çok farklı dönemden günümüze ulaşmış olan 86 tane anıtsal yapı örneği mevcuttur. Bunun yanı sıra sivil mimari eser niteliğinde 122 adet tescilli konut vardır. Bu konutlar genel olarak Sulusokak, Halit Sokak, Bey Sokak ve Beyhamam Sokaklarda yoğunlaşmaktadır (Ergen, 2006).

Günümüzde Tokat şehri tarihi dokusundaki mimari miraslar üzerinde önemli çalışmalara devam edilmektedir. Bu bağlamda geleneksel konutların bulunduğu sokaklarda sokak sağlıklaştırma çalışmaları yapılmaktadır. Ayrıca anıtsal yapılar da restore edilip kente tekrar kazandırılmak istenmektedir. Bu bağlamda yeniden işlevlendirme çalışmaları hem anıtsal yapılar üzerinde hem de sivil mimari eserlerde devam etmektedir. Bazı yapılar ise gerekli bakım çalışmalarından sonra özgün işleviyle kullanılmaya devam etmektedirler. Bu bağlamda Tokat şehri tarihi dokusunda günümüzde de koruma çalışmaları devam etmektedir.

5.3. Tokat Tarihi Dokularındaki Koruma Sorunları

Tokat şehri birçok medeniyete ve uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Bunun neticesinde tarihi dönemlerde her zaman önemli stratejik konumlarda olmuştur. Tarih boyunca önemli bir ticaret merkezidir. Şehir de sahip olduğu bu nitelikler doğrultusunda mimari anlamda da sürekli bir gelişim göstermiştir. Birçok medeniyete ve devlete ev sahipliği yapmış olan Tokat şehri bu nedenlerle önemli mimari miraslara sahiptir. Bugüne dek ulaşan mimari mirasın yanında günümüze ulaşamamış çok önemli eserlerinin de olduğu bilinmektedir. Hem sivil mimari eserler hem de anıtsal eserler şehrin kimliği ve hafızası için oldukça önemlidir. Bu bağlamda mimari mirasın

değerlendirilmesi gündemi Tokat şehri için hep en önemli konulardan olmuştur. Ancak mimari mirasın korunmasında birçok etken bulunmaktadır. Bu etkenler; doğal olaylar, insan etkileri (vandalizm), sosyal etkenler, yasal etkenler, eğitim, ekonomik etkenler, yapı kalitesindeki olumsuzluklar şeklinde sıralanabilir.

5.3.1. Doğal Etkenler (Olaylar)

Tokat şehri deprem bölgesindedir. Kuzey Anadolu fay hattında bulunan Tokat, 1498, 1826, 1887, 1916, 1940, 1943 yıllarında çeşitli depremler yaşamıştır. 1498 yılında gerçekleşen ve kaynaklarda "Küçük Kıyamet" adı verilen depremde şehir nüfusunun yarıya yakını kaybedilmiştir (Aktüre, 1978). Ayrıca 1908 yılında bir sel felaketi yaşanmıştır. Bu olayda 1000 adet dükkânın yıkıldığı, binaların sürüklendiği ve insanların öldüğü kaynaklarda gerçekleşmektedir (Cinlioğlu, 1973). Bu doğrultuda yaşanan doğal olaylar şehirdeki mimari mirasın korunmasında ve geleceğe aktarılmasında sorunlar doğurmuştur.

5.3.2. İnsan Etkileri (Vandalizm)

Mimari mirasın korunmasında topluma ve mülk sahiplerine önemli görevler ve sorumluluklar düşmektedir. Ancak korunması gereken mimari mirasa gerekli şekilde davranmayan ve hatta bu miraslara en çok zararı veren de insanlardır. Toplum içerisinde gerekli değeri göremeyen yapılara insanlar tarafından zararlar verilmektedir. Özellikle güncel olarak kullanılmayan tarihi yapıların pencerelerinde, duvarlarında ve iç kısımlarında çeşitli tahribatlar yapılmaktadır. Güncel olarak kullanımı devam eden yapılarda mülk sahiplerince yapılan yanlış müdahaleler de mimari miras üzerinde olumsuz etkiler bırakmaktadır.

Ayrıca geleneksel dokularda meydana gelen yangınlar da birçok yapıyı tahrip etmiştir. Yangın olaylarında birçok önemli mimari miras kaybedilmiştir. 1914 yılında meydana gelen yangında 80 ev, 91 dükkân, 2 çeşme ve 3 hanın yok olmasına sebep olmuştur (Cinlioğlu, 1973). Bunların yanı sıra yapım süreçlerinde yapılmış olan uygulama hataları da yapının uzun süreçlerde ayakta kalmasını güçleştirmektedir.

5.3.3. Sosyal Etkenler

1455 tarihli Tokat Tahrir Defteri'ndeki kayıtlara göre 15.yy. ortasında Tokat'ta yaklaşık 2000 Müslüman ile 1000 kadar da Hristiyan ailesinin yaşamakta olduğu kayıt edilmiştir (Paç, 2019). Günümüzde geleneksel konut dokusunun yer aldığı, kentin eski

ticaret merkezinin bulunduğu bölgede 20.yy. başlarında gayrimüslimlerin zanaatkarların -bakırcılık, yazmacılık, kuyumculuk, dokumacılık işleri ile geçimini sağlayarak yakın çevredeki konutlarda ikamet ettiği kaynaklarda yer almaktadır (Arslanyan, 2012). Nüfus dağılımındaki oranlardan anlaşıldığı üzere gayrimüslimlerin zamanla kentten ayrılması ile beraber (Açıkel, 2004) konut kullanıcıları ve dokuda yer alan etkin kullanıcı kimliğinin değişmesi sonucu sosyo-kültürel yapıdaki değişim; aidiyet duygusunun yok olmasına ve koruma anlayışının gelişmemesine bağlı olarak bozulmalara neden olmuştur.

Ayrıca koruma bilincinin sosyal bellekte yer alamamış olması ve bu doğrultuda yeterince eğitici ve öğretici organizasyonların yapılmaması da tarihi yapıların korunmasını güçleştirmektedir.

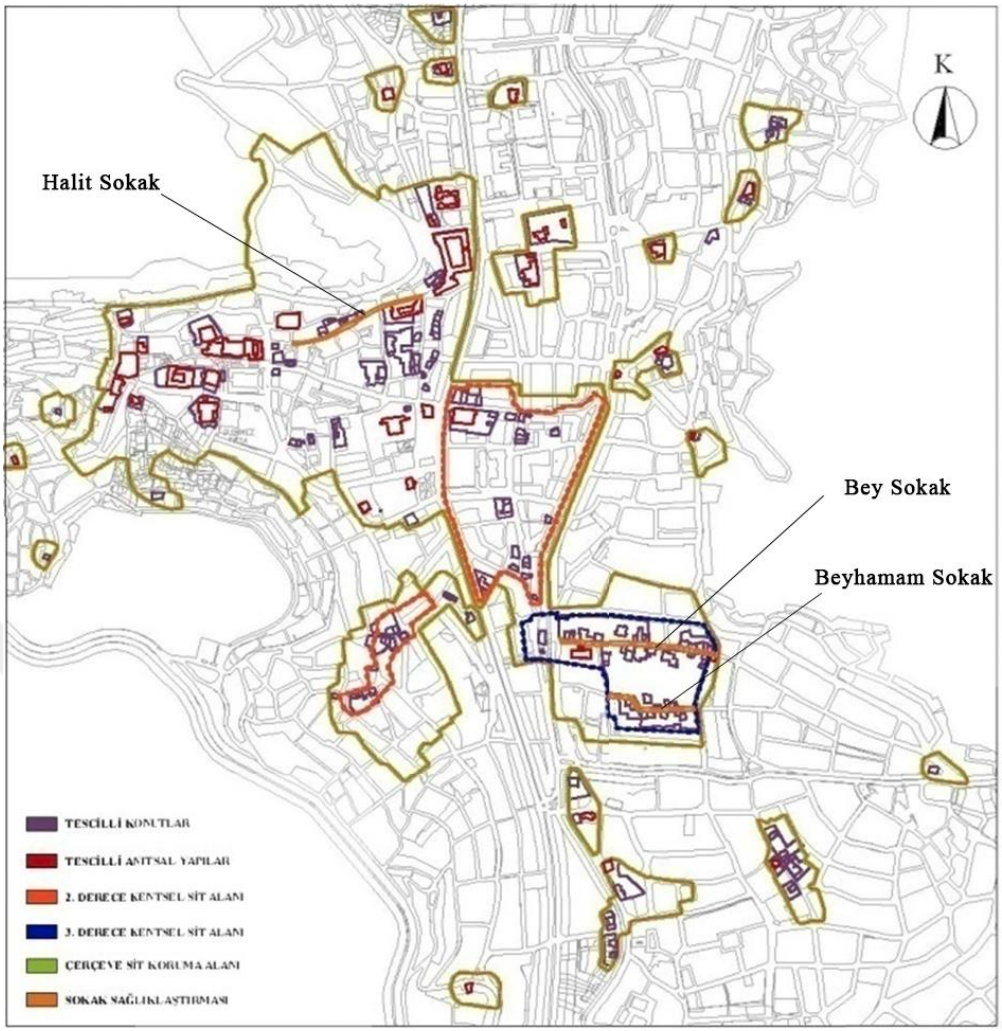
5.3.4. Ekonomik Etkenler

Tarihi yapıların korunmasındaki en büyük problemlerden bir tanesi ekonomik etkenlerdir. Özel mülkiyette olan tarihi yapılardaki bakım-onarım çalışmaları mülk sahiplerinin inisiyatifi altındadır. Mülk sahipleri yüksek maliyetler doğurması sebebiyle yapılara gereken bakımı ve onarımı zamanında yapamamaktadırlar. Bu yüzden yapıların korunması güçleşmektedir ve bu yüzden bütüncül bir koruma sağlanamamaktadır.

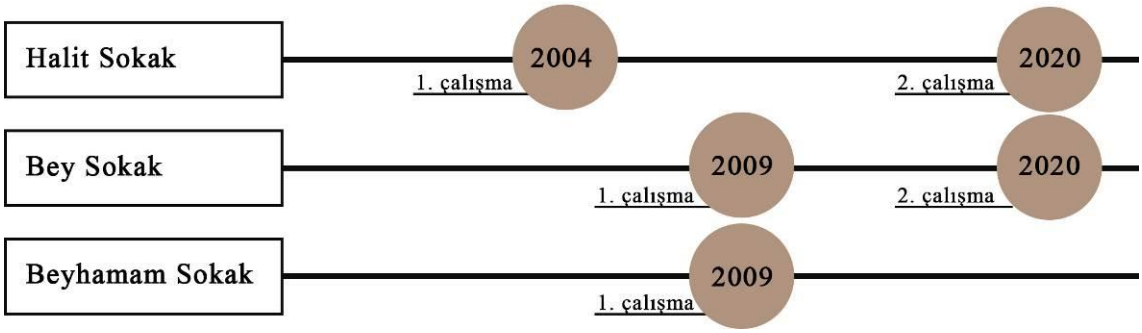
5.4. Sokak Sağlıklaştırma Çalışmaları

Bey ve Beyhamam Sokaklar için ilk sokak sağlıklaştırma çalışmaları 2009 yılında başlamış olup 2011 yılında tamamlanmıştır. Halit Sokakta uygulanan ilk sokak sağlıklaştırma çalışmaları ise Tokat Belediyesi ve Tokat Valiliği'nin ortak projesi ile 2004 yılında başlamış olup, 2005 yılında tamamlanmıştır (Kavukcuoğlu, 2016).

Bu çalışmaların ardından Bey Sokak ve Halit Sokaklarda 2020 yılında tekrar sokak sağlıklaştırma çalışmaları yapılmıştır. Halit Sokak'taki çalışmalar tamamlanmış olup Bey Sokak'ta çalışmalar devam etmektedir. Halit sokak koruma alanında, Bey sokak ve Beyhamam sokak da kentsel sit alanları içerisinde yer almaktadırlar.

Şekil 24 Tokat şehri sit alanları (Tokat Belediyesi Arşivi)

Şekil 25 Tokat tarihi dokusunda süreçler içerisinde uygulanan sokak sağlıklaştırma çalışmaları

Bu sokakların haricinde Tokat şehrinde Camii Kebir ve Erenler Mahallesi'nde sokak sağlıklaştırma ve restorasyon çalışmaları 2022 yılında başlamıştır ve halen devam etmektedir (Şekil 26). Aynı zamanda Behzat caddesinde de sokak sağlıklaştırma

çalışmaları kapsamında uygulamalara başlanmıştır (Şekil 27). Tüm bu sokaklar önemli tarihi yapılara sahiptirler.

Şekil 26 Camiikebir mahallesinde süren sokak sağlıklaştırma çalışmaları (URL 7)

Şekil 27 Behzat caddesinde sokak sağlıklaştırma çalışmaları (URL 8)

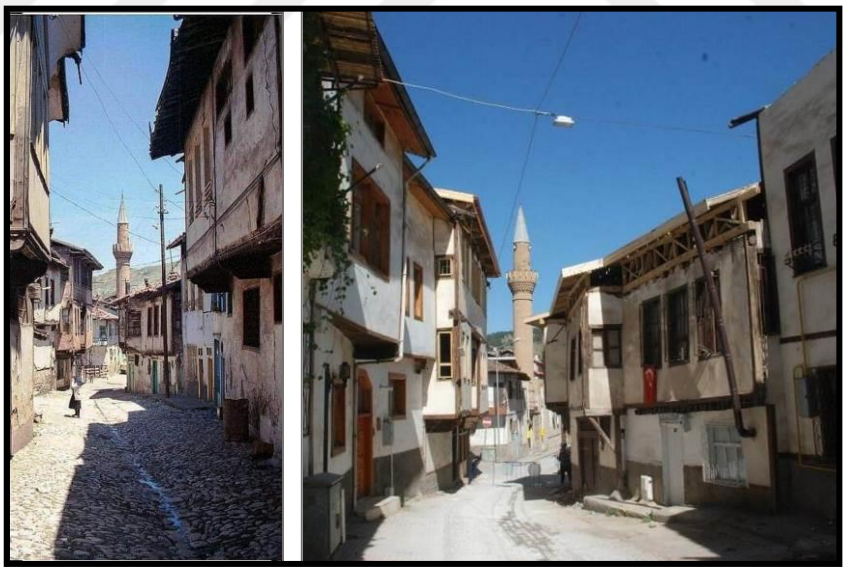
5.4.1. Halit Sokak

Halit Sokak, Tokat şehrinin sahip olduğu tarihi dokulardan biridir. Tokat Kalesi eteklerinde yer alan bu sokak aynı zamanda kentsel sit alanı içerisindedir. Halit Sokak, bir tarafından yeni kente bağlanırken (Gaziosmanpaşa bulvarı) diğer tarafından ise tarihi

çevreye bağlanmaktadır. Gaziosmanpaşa bulvarından tarihi Sulu Sokak'a bağlantı kurmasıyla Halit Sokak önemli bir konumda yer almaktadır (Şekil 28). Sokaktaki tüm binalar bitişik nizamdadırlar. Yapıların girişleri sokak üzerinden olmaktadır.

Şekil 28 Halit Sokak (Akın, 2018)

Şekil 29 - 30 1980 ve 2010 yıllarında Halit Sokak görünümü (Hasan Erdem Arşivi)

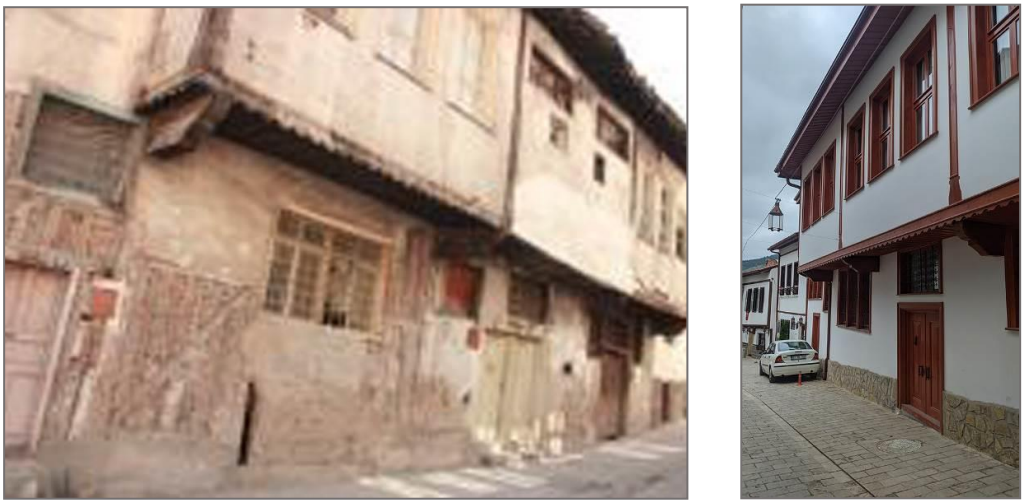
Halit Sokak için Tokat Belediyesi ve Tokat Valiliği'nin iş birliği ile 2004 yılında başlatılıp, 2005 yılında tamamlanan sokak sağlıklaştırma çalışmaları uygulanmıştır (Kavukcuoğlu, 2016). Ancak bu uygulamanın ardından yapıların dış görünümlerinde bozulmalar devam etmiştir ve bu yüzden Halit Sokak'ta, 2020 yılında yeniden sokak

sağlıklaştırma çalışmaları yapılmıştır. Yürütülen bu çalışmaya ‘Kültür Sokağı’ adı verilmiştir. Sokağın 2010 senesinden görünümü, 2004 yılında yapılmış olan sokak sağlıklaştırma çalışmasının sürdürülebilir bir koruma anlayışı için yeterli olmadığını ortaya koymaktadır (Şekil 30). 2020 yılındaki sokak sağlıklaştırma çalışmalarından sonra sokakta yer alan yapılar bütüncül bir görünüm ortaya koymaktadırlar (Şekil 31).

Şekil 31 2020 yılında Halit Sokak görünümü (Yazarın arşivinden)

Sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında Halit Sokak’ta yer alan tescilli (Şekil 32) yapılar, kitle, gabari ve konum olarak dokuya uyumlu yapılar (Şekil 33) ile beraber diğer tescilsiz yapıların (Şekil 34) cephelerinde bütüncül olarak bir görünüm elde edilmesi amacıyla yenilemeler yapılmıştır.

Şekil 32 Halit Sokak’ta bir yapının öncesi (Akçay, 2013) ve sonrası (Yazarın arşivinden)

Şekil 33 Halit Sokak'ta bulunan bir yapının öncesi (Akçay, 2013) ve sonrası (Yazarın arşivinden)

Şekil 34 Halit Sokak'taki tescilsiz yapıların öncesi (Google earth görseli) ve sonrası (Yazarın arşivinden)

Sokak sağlıklaştırma çalışmalarında yapıların cepheleri düzenlenirken sokakla ilgili elemanlar da yeniden düzenlenebilmektedir. Bu bağlamda Halit Sokak'ın yollarının kaplama taşlarının da sokak sağlıklaştırma çalışmalarınca değiştiği ve ışıklandırma ögelerinin konulduğu da görülmektedir (Şekil 29, 30, 31).

Halit Sokak'ta yürütülen sokak sağlıklaştırma çalışmalarında yapıların cephelerinde iyileştirmeler yapılmasına rağmen bazı yapıların iç kısımlarının kötü durumda olduğu tespit edilmiştir (Bkz EK-2). Yapıların iç kısımlarının bakımına dair tasarruf mülk sahiplerindedir. Fazla maliyet doğurması sebebiyle de mülk sahipleri bu bakım çalışmalarını yapmamaktadırlar bu sebeple de yapıların dış kısımları güncel bir görünüme kavuşurken iç kısımları harap olarak kalabilmektedir (Şekil 35).

Bu yapıların aynı zamanda uygulama dışında kalan, ana sokağa bakmayan cephelerinde onarım çalışmaları yapılmadığı için bakımsız bırakıldıkları da saptanmıştır. Örneğin; Halit Sokak'ta bulunan bir yapının hem ana sokağa bakan cephesi hem de tali sokağa bakan cephesi sağlıklaştırma çalışmalarınca onarılmış iken diğer yan cephesinin (yani yapının ana sokağa göre arka cephesi) ise oldukça harap durumda olduğu görülmektedir (Şekil 36).

Şekil 35 Halit Sokak'ta tescilli bir yapının cephe ve iç mekan durumu (Yazarın arşivinden)

Şekil 36 Halit Sokak'ta bir yapının yola cephe vermeyen arka cephesinin görünümü (Yazarın arşivinden)

Halit Sokak'ta yeniden işlevlendirilmiş yapıların iç durumlarının iyi olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda özgün işlevi konut olan yapılardan sosyo-kültürel işleve dönüştürülen yapılar bulunmaktadır (Şekil 37, 38). Bunların yanı sıra sokakta yer alan ve özgün işlevi ticaret olan yazmacılar hanı yapısı günümüzde konaklama hizmeti vermektedir (Şekil 39).

Şekil 37 Halit Sokak'ta Gülistan Kültür Eğitim Derneği olarak kullanılan yapı (Yazarın arşivinden)

Şekil 38 Halit Sokak'ta Kültür Sanat ve Eğitim Vakfı olarak kullanılan yapının cephe ve iç mekan durumu (Yazarın arşivinden)

Şekil 39 Günümüzde konaklama hizmeti veren Yazmacılar Hanı (Yazarın arşivinden)

5.4.2. Bey Sokak

Bey Sokak, Soğukpınar Mahallesinde yer almaktadır. Sokak Behzad deresi yakınında bulunmaktadır. Sokağın girişinde Mevlevihane yapısı bulunmaktadır. Sokak Şeyhşirvani Sokak köşesine kadar sürer ve Yolbaşı Camii ile sona erer (Şekil 40). Bey Sokağı'nın tarihi hakkında yazılı kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılmamaktadır. Sözlü bir kaynağa göre Bey Sokak; 250- 300 yıl önce varlıklı ailelerin bahçelerinin olduğu bir yerdi ve adı Bey Bahçeleri olarak bilinmekteydi. Daha sonra bahçelerin içine evler yapılmaya başlandı ve bu yerleşim yerinin adı Bey Sokağı oldu. Bey Sokağı geleneksel

Osmanlı sokakları gibi dar ve taş döşemelidir. O dönemde sokağın döşemesi için gerekli olan küçük ve aynı boyuttaki taşlar Behzat deresinden özenle toplanmıştır (Yılmaz, 2012). Bey sokağı kentsel sit alanı içerisindedir.

Sokakta bulunan taşınmazlar üzerinde 2009 ve 2020 yıllarında sokak sağlıklaştırma çalışmaları uygulanmıştır. 2009 yılında başlayan çalışma 2011 yılında tamamlanmıştır. 2009 yılındaki bu sokak sağlıklaştırma çalışmalarından sonra yapılarda bozulmalar sürdüğü için yeniden sokak sağlıklaştırma çalışmalarının yapılması ve görsel bir bütünlük elde etmek istenmesi hasıl olmuştur. 2020 yılında yapılan çalışma sokağın tamamına uygulanmamıştır (Şekil 42). Halihazırda bazı yapılar üzerinde uygulamalar devam etmektedir. 2020 yılındaki sokak sağlıklaştırma çalışmalarından sonra sokakta yer alan yapılar bütüncül bir görünüm ortaya koymaktadırlar (Şekil 41).

Şekil 40 Bey sokak konumu (Google earth görseli)

Şekil 41 Sokak sağlıklaştırma çalışmaları sonrası Bey Sokak (Yazarın arşivinden)

Sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında Bey Sokak'ta yer alan tescilli (Şekil 43) yapılar, kitle, gabari ve konum olarak dokuya uyumlu yapılar (Şekil 44) ve bunlarla beraber geleneksel yapım teknikleriyle üretilmemiş, betonarme yapım tekniğiyle yapılmış olan diğer tescilsiz yapıların (Şekil 45) cephelerinde bütüncül olarak bir görünüm elde edilmesi amacıyla yenilemeler yapılmıştır (Bkz. EK-4). Bu yenilemeler yapıların dış cephelerinde yapıldığı için yapıların iç durumlarının kötü olduğu birçok örnek mevcuttur. Bey Sokak'ta yer alan yapılardan kullanım durumunda olmayan yapıların iç durumlarının harap şekilde olduğu görülmektedir.

Şekil 42 Sokak sağlıklaştırma çalışmaları tamamlanan ve tamamlanmayan kısımlar (Yazarın arşivinden)

Şekil 43 Bey Sokak'ta tescilli bir yapının öncesi (Akçay, 2013) ve sonrası (Yazarın arşivinden)

Şekil 44 Bey Sokak'ta kitle konum ve gabari olarak korunan bir yapının öncesi ve sonrası (Yazarın arşivinden)

Şekil 45 Bey Sokak'ta tescilsiz yapıların sonrası ve öncesi (Yazarın arşivinden)

Bey Sokak'ta yeniden işlevlendirilmiş yapıların iç durumlarının iyi olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda özgün işlevi konut olan yapılardan ticari işleve dönüştürülen yapılar bulunmaktadır (Şekil 46, 47). Ancak Bey Sokak'ta sokak sağlıklaştırma çalışmaları yapılmayan kısımlarda bulunan yapılardan bazıları harap durumdadır. Bu yapıların mevcut halleri, bu yapılar üzerinde esaslı onarımlar gerektiğini göstermektedir (Şekil 48).

Şekil 46 Bey Sokak'ta fotoğraf atölyesi olarak kullanılan yapı (Yazarın arşivinden)

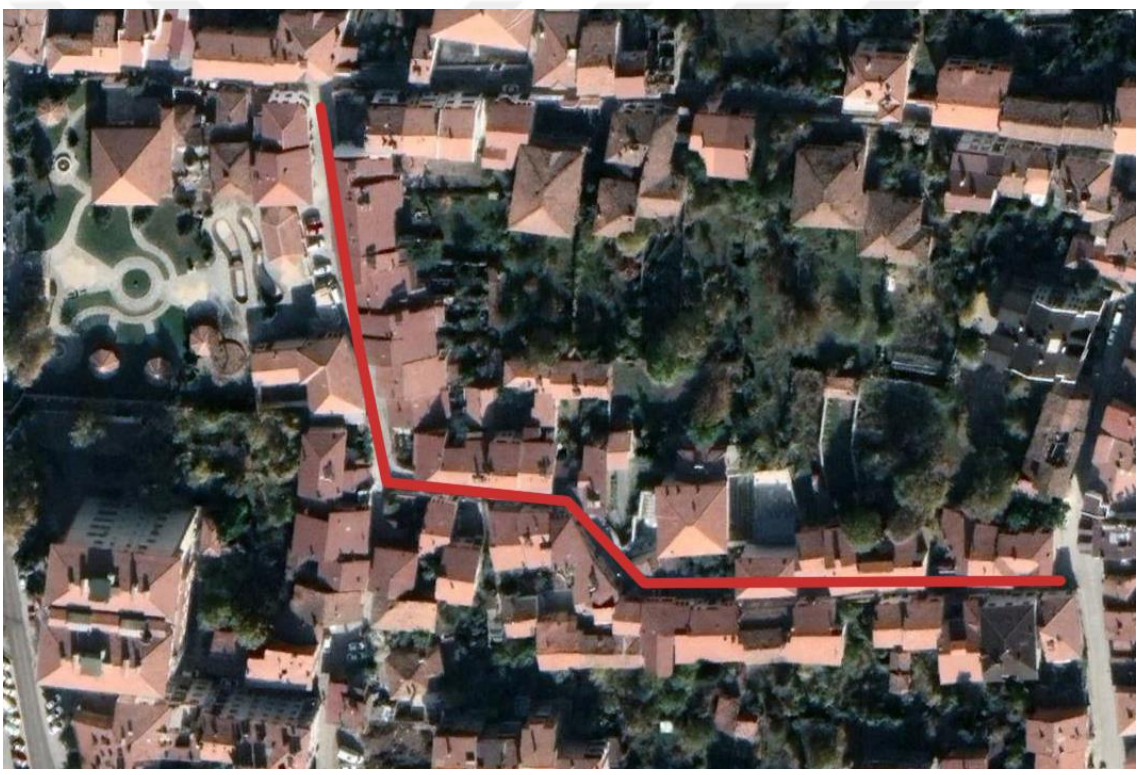
Şekil 47 Bey Sokak'ta konaklama hizmeti veren yapı (Yazarın arşivinden)

Şekil 48 Bey sokağında sağlıklaştırma çalışmaları yapılmayan evlerin mevcut durumları (Yazarın arşivinden)

5.4.3. Beyhamam Sokak

Beyhamam Sokak Mevlevihane yapıları ile başlamaktadır. İki yapı adasının ortasında uzanan bu sokağın kendine özgü kıvrımlı bir yapısı bulunmaktadır (Şekil 49). Bey Sokak'ın bulunduğu bölgenin tarihsel süreç içerisindeki gelişimi bilinmemektedir. Ancak günümüze ulaşabilmiş resmî belgelerden ve konutların diğer konutlarla yapım tarihlerinin karşılaştırılmasından faydalanılarak yapım tarihlerine yönelik ipuçları elde edilebilir. Beyhamam Sokak'ta yer alan yapının inşa tarihi, sahip olduğu kitabesinden bilinmektedir. 1903 tarihinde yapılmış olan bu konut diğer konutların tarihlendirilmesinde örnek oluşturabilir. Bu sokaktaki konutların 19. yy dan itibaren 20. yy başlarına kadar yapıldığı düşünülebilir (Akçay, 2013).

Şekil 49 Beyhamam sokağı yerleşimi (Google earth görseli)

Sokaktaki taşınmazlar üzerinde 2009 yılında sokak sağlıklaştırma çalışması uygulanmıştır. 2009 yılında başlayan çalışma 2011 yılında tamamlanmıştır. Konutların özgünlüğünü günümüze taşıdığı ve yeni yapılaşmanın az olduğu görülmektedir (Şekil 50). Sokakta bulunan yapılar genel olarak kullanım durumunda olduğu için yapıların iç kısımları nispeten bakımlıdır. Ancak yine de kullanılmayan bir yapının iç durumunun bakımsız olduğu görülmektedir (Şekil 51) (Bkz. EK-6).

Şekil 50 Beyhamam sokağı mevcut durumundan görüntüler (Yazarın arşivinden)

Şekil 51 Beyhamam sokakta kullanılmayan bir yapının dış ve iç görünümü (Yazarın arşivinden)

Beyhamam Sokak'ta yeniden işlevlendirilmiş olan bir adet yapı bulunmaktadır ve bu yapı esaslı onarım geçirdiğinden hem dışı hem de içi iyi durumdadır. Bu yapının özgün işlevi konut iken günümüzde Olgunlaşma Enstitüsü olarak kullanılmaktadır (Şekil 52). Ayrıca Beyhamam Sokak'ta 2009 yılında yapılan sokak sağlıklaştırma çalışmalarında, Halit Sokak ve Bey Sokak'ta 2020 yılında yürütülmüş çalışmaların

aksine, sokakta yer alan yapıların cepheleri özgün olarak bırakılmış ve bütünsel bir görünüm elde edilmemiştir (Şekil 53). Ancak cepheleri yeni bir görünüme getirilen yapılar da bulunmaktadır. Sokağın eski ve güncel görüntüleri bu çalışmaları ortaya koymaktadır (Şekil 54).

Şekil 52 Beyhamam sokakta Olgunlaşma enstitüsü olarak kullanılan yapı (Yazarın arşivinden)

Şekil 53 Beyhamam sokakta bir yapının sağlıklaştırma öncesi (KUDEB arşivi) ve günümüzdeki hali (Yazarın arşivinden)

Şekil 54 Beyhamam sokaktaki bir yapının sağlıklaştırma öncesi (KUDEB arşivi) ve sonrası (Yazarın arşivinden)

6. BULGULAR VE DEĞERLENDİRMELER

6.1 Envanterlerin Değerlendirilmesi

Ülkemizde sokak sağlıklaştırma kavramı 1995 yılından itibaren gündeme gelmiş ve yasal çerçevesi oluşmaya başladığı saptanmıştır. Sokak sağlıklaştırma kavramı, 1995 yılında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü yatırım uygulamalarında yer almıştır. 1996 yılında sokak sağlıklaştırma çalışmalarına dair ilk yazılı şartname oluşturulmuştur. Sonrasında 2005 yılında "Korunması Gerekli Sokakları Sağlıklaştırma Projesi Teknik Şartnamesi" hazırlanmıştır. Son olarak Kültür Varlıkları İhale Yönetmeliği'nde sokak sağlıklaştırma ile ilgili kararlar yayınlanmıştır. Bu bağlamda sokak sağlıklaştırma uygulamalarının ülkemizde 1995 senesinden itibaren yasal altyapısının oluşmasıyla beraber yürütüldüğü saptanmıştır.

Ülkemizde yapılmış olan uygulamalara ve bu uygulamaların yürütüldüğü tarihlere bakıldığında, özellikle son dönemlerde sokak sağlıklaştırma çalışmalarının sıkça uygulandığı görülmüştür. Bu uygulamaların temelinde bölgenin sosyo-ekonomik (kültür-turizm) olarak kalkınmasının gerektirdiği politikalar olduğu gözlemlenmiştir.

Tez kapsamında alan çalışması olarak seçilen Tokat kenti tarihi dokusunda yapılan araştırmalarda tarihi dokuda bulunan sokaklarda birçok sokak sağlıklaştırma çalışmalarının yapıldığı tespit edilmiştir. Çalışmada sokak sağlıklaştırma uygulamaları mevzuat ve yapılmış olan örnekler üzerinden değerlendirilmiştir. Halit Sokak, Bey Sokak ve Beyhamam Sokak üzerinde yürütülen uygulamaların süreçleri irdelenmiştir. Bu sokaklar haricinde Tokat şehrinde Camii Kebir mahallesi, Erenler mahallesi ve Behzad caddesinde halen sokak sağlıklaştırma çalışmaları yapıldığı gözlemlenmiştir.

Halit Sokak'ta 2004 ve 2020 yıllarında, Bey Sokak'ta 2009 ve 2020 yıllarında ve Beyhamam Sokak'ta 2009 yılında sokak sağlıklaştırma çalışmaları yapılmıştır. Bu durumun neticesinde sokak sağlıklaştırma çalışmalarının, söz konusu sokaklardaki yapıların cephelerinde sadece iyileştirmeler olarak kalan uygulamaların geçici çözümler olduğu ve bütüncül bir koruma sağlayamadığı tespit edilmiştir.

Ayrıca sokaklarda yer alan ve geleneksel yapılardan ayrı olarak betonarme yapım tekniği ile yapılmış olan tescilsiz yapıların da sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephelerinin onaylı projesine uygun olarak yenilendiği gözlemlenmiştir.

Halit Sokak'tan 10 adet, Bey Sokak'tan 8 adet ve Beyhamam Sokak'tan 9 adet olmak üzere toplam 27 adet yapı söz konusu sokak sağlıklaştırma çalışmalarının koruma uygulamalarındaki yerini anlamak açısından seçilmiştir. Bu yapıların sağlıklaştırma çalışmalarından önceki ve sonraki halleriyle beraber iç durumları da

irdelenmiştir. Seçilmiş olan yapılar tescilli yapılar ile kitle-gabari olarak dokuya uyumlu korunacak yapılardan oluşmaktadır. Bu çalışma kapsamında sağlıklaştırma uygulamaları yapılmış sokaklarda yapılan analizler değerlendirildiğinde aşağıdaki veriler ortaya çıkmıştır:

- **Halit Sokak**

Halit Sokak'ta 9 adet tescilli yapı bulunmaktadır. Sokakta bulunan yapıların büyük çoğunluğu özel mülkiyettedir. Sokakta yer alan yapıların çoğunluğunun özgün işlevi konuttur. Konutların haricinde sokakta yer alan bir yapı geçmişte yazmacılar hanı adıyla ticaret işlevindeyken günümüzde konaklama hizmeti vermektedir. Ayrıca sokakta 1 adet dini yapı bulunmaktadır. Sokakta özgün işlevi konut olup günümüzde sosyo-kültürel işlev verilmiş olan 2 adet yapı bulunmaktadır. Yeni işlev verilmiş olan yapıların esaslı onarım geçirdiği ve iç durumlarının da dış durumlarının da iyi olduğu gözlemlenmiştir. Sokakta yer alan yapıların büyük çoğunluğu kullanım durumundadır. Ancak 4 adet yapı kullanılmamaktadır. Kullanılmayan yapılardan 1 tanesi tescilli yapıdır. Sokaktaki yapılardan biri tescilli olmak üzere 2 tanesi kötü durumdadır. Tabi ki bu sokakta söz konusu korunacak statüdeki geleneksel yapılardan başka geç dönemlerde (1970'lerden itibaren) inşa edilmiş betonarme yapılar da bulunmaktadır (Tablo 1) (Bkz. EK-1, EK-2).

Kentsel sit alanında bulunan Halit Sokak'ta irdelenmek üzere seçilmiş olan 10 adet yapının 8'i tescilli olup 2'si de kitle gabari olarak koruma durumunda olan geleneksel yapılardır. Tescilli ve korunacak statüdeki incelenen yapılardan 10 tanesinden 5'ine girilmişken geri kalanına girilememiştir. Seçilmiş olan bu yapılardan 2'sinin sokak sağlıklaştırma çalışmalarıyla cephelerinde iyileştirmeler yapıldığı, iç durumlarının kötü ve kullanılmadığı gözlemlenmiştir. Kötü durumda olduğu tespit edilen bu yapılardan birisi tescilliyken diğeri ise kitle-gabari olarak koruma durumundadır. Seçilmiş olan yapılardan 4'ünün iç durumu iyi iken geri kalan 4 yapı orta durumdadır. Söz konusu geleneksel yapıların ön cephelerinde iyileştirmeler yapılırken arka cephelerinin ise kötü durumda olduğu örnekler de mevcuttur.

Tablo 1 Halit Sokak'taki yapılara ilişkin sayısal envanter

	İşlev						**Kullanım**		**Fiziksel Durum**			
Koruma Statüsü	Konut	Ticaret	Ticaret + Konut	Sosyo-kültürel	Konaklama	Dini	Dolu	Boş	İyi	Orta	Kötü	**Toplam**
Tescilli	6	1		1	1		8	1	4	4	1	**9**
Kitle Gabari Koruma	15	7		1			21	2	9	13	1	**23**
Tescilsiz	11					1	11	1	10	2		**12**
Toplam	**32**	**8**		**2**	**1**	**1**	**40**	**4**	**23**	**19**	**2**	

- **Bey Sokak**

Bey Sokak'ta 22 adet tescilli yapı bulunmaktadır. Sokakta bulunan yapıların büyük çoğunluğu özel mülkiyettedir. Sokakta yer alan yapıların çoğunluğunun özgün işlevi konuttur. Konutların haricinde sokakta yer alan bir yapı Mevlevihane olarak kullanılmaktadır. Mevlevihane ile beraber bir de hamam yapısı bulunmaktadır. Sokakta özgün işlevi konut olup günümüzde konaklama hizmeti veren ve fotoğraf atölyesi olarak kullanılan birer yapı bulunmaktadır. Yeni işlev verilmiş olan yapıların esaslı onarım geçirdiği ve iç durumlarının da dış durumlarının da iyi olduğu gözlemlenmiştir. Sokakta yer alan 11 adet yapı kullanılmamaktadır. Kullanılmayan yapılar tescilli yapılardır. Sokaktaki yapılardan 9 tanesi kötü durumdadır. Kötü durumda olan yapılar tescilli yapılardır. Bey Sokak'ta tescilli yapılar ve geleneksel yapılar ile beraber betonarme yapım tekniğiyle üretilmiş yapılar da bulunmaktadır (Tablo2) (Bkz. EK-3, EK-4).

Bey Sokak kentsel sit alanı içerisinde yer almaktadır. Bey Sokak'ta değerlendirilmek üzere seçilmiş olan 8 adet yapı da tescillidir. Bu tescilli yapılardan 4 tanesine girilebilmişken diğerlerine girilememiştir. Seçilmiş olan bu yapılardan iç durumunun kötü olduğu 1 adet yapı bulunmaktadır. 5 adet yapı iyi durumdayken 2 adet yapı ise orta durumdadır. Bey Sokak'ta yer alan tescilsiz yapıların da sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephelerinin sokak dokusuna uygun olarak yenilendiği görülmektedir. Ancak 2020 yılında yapılan sokak sağlıklaştırma çalışmaları sokağın tamamına uygulanmamıştır. Çalışmalar devam etmektedir. Henüz sağlıklaştırma çalışmaları yapılmayan bölümlerdeki yapıların iç ve dışlarının oldukça harap durumda olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2 Bey Sokak'taki yapılara ilişkin sayısal envanter

	İşlev						**Kullanım**		**Fiziksel Durum**			
Koruma Statüsü	Konut	Ticaret	Ticaret + Konut	Sosyo-kültürel	Konaklama	Dini	Dolu	Boş	İyi	Orta	Kötü	**Toplam**
Tescilli	18		2	1	1		11	11	9	4	9	**22**
Kitle Gabari Koruma	6		1				7			7		**7**
Tescilsiz	8	1	2				11		7	4		**11**
Toplam	**32**	**1**	**5**	**1**	**1**		**29**	**11**	**16**	**15**	**9**	

- **Beyhamam Sokak**

Beyhamam Sokak'ta 18 adet tescilli yapı bulunmaktadır. Sokakta bulunan yapıların büyük çoğunluğu özel mülkiyettedir. Sokakta yer alan yapıların çoğunluğunun özgün işlevi konuttur. Konutların haricinde sokakta yer alan bir yapı Olgunlaşma Enstitüsü olarak kullanılmaktadır. Bu yapının özgün işlevi konuttur. Yeni işlevlendirilen bu yapı esaslı onarım geçirdiği için iyi durumdadır. Sokakta yer alan 2 adet yapı kullanılmamaktadır. Kullanım durumunda olmayan bu iki yapı da tescilli yapılardır. Bu yapıların iç kısımlarının bakımsız olduğu gözlemlenmiştir (Tablo 3) (Bkz. EK-5, EK-6).

Beyhamam Sokak, Bey Sokak gibi kentsel sit alanı içerisindedir. Sokakta yer alan yapıların büyük çoğunluğu özel mülkiyettedir. Beyhamam Sokak'ta değerlendirilmek üzere seçilmiş olan 9 yapıdan 7'si tescilli iken 2'si kitle-gabarisi korunacak yapı durumundadır. Bu yapılardan 4 tanesine girilebilmişken 5 tanesine de girilememiştir. Bu yapılardan 6'sının iç mekan durumları orta iken, diğerlerininki ise daha iyi durumdadır.

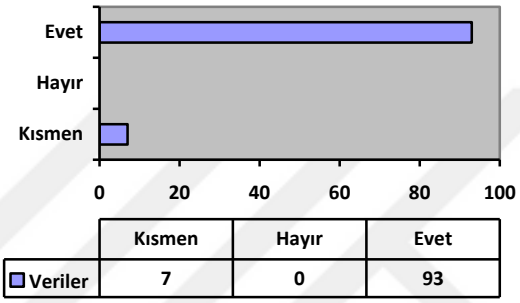
Tablo 3 Beyhamam Sokak'taki yapılara ilişkin sayısal envanter

	İşlev						**Kullanım**		**Fiziksel Durum**			
Koruma Statüsü	Konut	Ticaret	Ticaret + Konut	Sosyo-kültürel	Eğitim	Dini	Dolu	Boş	İyi	Orta	Kötü	**Toplam**
Tescilli	16			1	1		16	2	4	14		**18**
Kitle Gabari Koruma	18						18		2	16		**18**
Tescilsiz	7						7			7		**7**
Toplam	**41**			**1**	**1**		**41**	**2**	**6**	**37**		

6.2 Anketlerin Değerlendirmesi

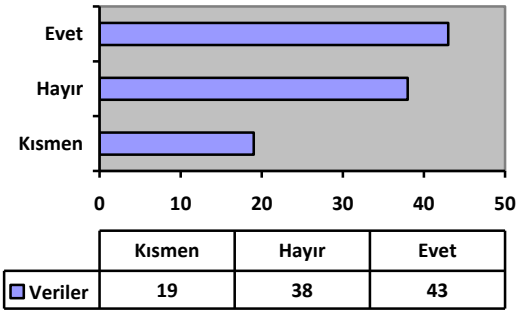
Bu bölümde bölge özelinde Tokat kentinde yaşayan yüz katılımcı üzerinde yapılan anket çalışmasında yerel halkın koruma ve sağlıklaştırma çalışmalarının etkileri değerlendirilmiştir.

Katılımcıların 53'ü kadın, 47'si ise erkektir. Katılımcıların 17'sinin eğitim durumu ilkokul, 17'sinin lise ve 66'sının ise üniversitedir. Katılımcıların %93'ü tarihi eserlerin korunmasına önem verdiğini belirtirken %7 si ise kısmen önem verdiğini belirtmiştir. Katılımcıların hiçbiri tarihi eserlerin korunmasına önem vermediğini belirtmemiştir (Şekil 55).

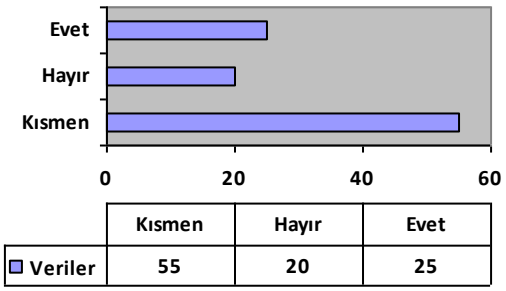
Şekil 55 "Tarihi eserlerin korunmasını önemsiyor musunuz?" sorusuna alınan cevaplar.

Katılımcıların %19'u Tokat tarihi dokusunda yapılan çalışmaları yeterli bulurken %43'ü kısmen yeterli bulmuş, %38'i ise yetersiz bulmuştur (Şekil 56).

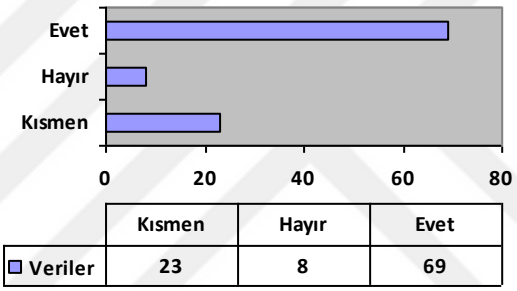
Şekil 56 "Tokat tarihi dokusunda yapılan çalışmaları genel olarak yeterli buluyor musunuz?" sorusuna alınan cevaplar.

Katılımcıların %25'i sokak sağlıklaştırma çalışmalarıyla cephe onarımları gerçekleştirilen yapıların aslına uygun olarak korunduğunu belirtirken %55'i kısmen aslına uygun olduğunu belirtmiş, %20'si ise yapıların aslına uygun olarak korunmadığını belirtmiştir (Şekil 57).

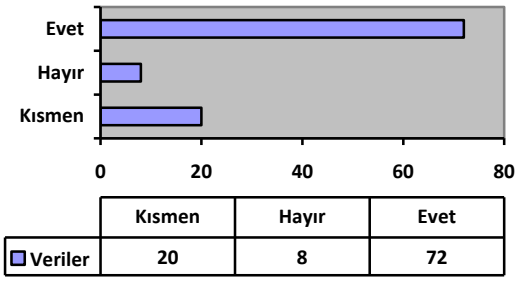
Şekil 57 "Sokak sağlıklaştırma çalışmalarında yapıların aslına uygun olarak korunduğunu düşünüyor musunuz?" sorusuna alınan cevaplar.

Katılımcıların %69'u sokak sağlıklaştırma çalışmalarının Tokat turizmine değer kattığını belirtirken %23'ü kısmen değer kattığını belirtmiş, %8'i ise çalışmaların Tokat turizmine değer katmadığını belirtmiştir (Şekil 58).

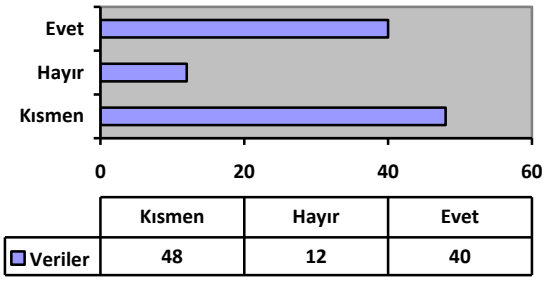
Şekil 58 "Sokak sağlıklaştırma çalışmalarının Tokat turizmine değer kattığını düşünüyor musunuz?" sorusuna alınan cevaplar.

Katılımcıların %72'si sokak sağlıklaştırma çalışmalarının Tokat kentine sosyo-kültürel ve ekonomik değer kattığını belirtirken %20'si kısmen değer kattığını belirtmiş, %8'i ise çalışmaların Tokat kentine sosyo-kültürel ve ekonomik değer katmadığını belirtmiştir (Şekil 59).

Şekil 59 "Sokak sağlıklaştırma çalışmalarının Tokat'a sosyo-kültürel ve ekonomik değer kattığını düşünüyor musunuz?" sorusuna alınan cevaplar.

Katılımcıların %40'ı genel olarak sokak sağlıklaştırma çalışmalarından memnun olduğunu belirtirken %48'i kısmen memnun olduğunu belirtmiş, %12'si ise memnun olmadığını belirtmiştir (Şekil 60).

Şekil 60 "Sokak sağlıklaştırma çalışmalarından genel olarak memnun musunuz?" sorusuna alınan cevaplar.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde sokak sağlıklaştırma çalışmalarının tarihi dokuların korunmasındaki yerinin değerlendirilebilmesi konusunda Tokat tarihi dokusunda elde edilen verilerin genel bir değerlendirilmesi yapılarak söz konusu çalışmalara ilişkin öneriler sunulmaktadır.

7.1 Sonuçlar

Tarihi dokular, özenle korunarak kentsel sürdürülebilirliklerinin sağlanması gereken alanlardır. Bu alanların korunmasında ve geleceğe aktarılmasında çeşitli yaklaşımlar uygulanmaktadır. Tarihi dokuların her anlamda iyileştirilmesi ve sürdürülebilir bir koruma temelinin oluşturulabilmesi oldukça önemlidir. Bu doğrultuda tarihi çevrelerde uygulanan yöntemlerin ve tekniklerin anlaşılması ve günümüz ihtiyaçları doğrultusunda değerlendirilmesi gerekir. Bu bağlamda doğru bir korumanın sağlanabilmesi için üretilen güncel koruma yaklaşımları kapsamlı bir şekilde irdelenmelidir.

Bu çalışmada ülkemizdeki tarihi dokuların korunmasında uygulanan tekil yapı ile birlikte alan ölçeğindeki (koruma amaçlı imar planı) yöntemlerden başka alan içinde belirli sokaklarda yapılan “sokak sağlıklaştırma” çalışmalarıdır. Sokak sağlıklaştırma çalışmaları ile koruma uygulaması yapılacak alanın günümüz yeni kent dokusuna entegre olması beklenmektedir.

Geleneksel dokunun canlandırılması için tekil yapı korumasıyla uzun dönemlerde yapılabilecek görsel bir bütünlüğün kısa sürelerde elde edilebilmesi adına amaçlanmış olan sokak sağlıklaştırma çalışmalarının basit onarım tekniği ile uygulamaların yapılması bazı önemli sorunlara yol açmaktadır. Temel amacı cephelerin sağlıklaştırması olan, yani ekonomik veya mülkiyet sebepleri ile kapsamlı onarım (restorasyon) yapılamadığı iyileştirme çalışmaları olan bu uygulamalar, ancak geçici çözümler (bir başka anlatımla "pansuman tedavi") olarak değer görmektedirler. Bu yüzden bu yöntemle basit onarım çalışmaları ile iyileştirilen cephelerde ve de özellikle kullanılmayan yapılarda tarihi sokak dokularında zaman içinde tekrar bozulmalar gerçekleşmekte ve korumada süreklilik ve sürdürülebilirlik sağlanamamaktadır. Ancak bu uygulamalar bütüncül ve de olumlu bir görsel etki yarattığı için yerel yönetimlerce oldukça tercih edilmektedir.

Alan çalışmasına ilişkin veriler ‘Tarihi kent dokularının korunmasında sokak sağlıklaştırması’ adı verilen envanterlerde derlenmiştir. Alan çalışmasından (Tokat

örneği) ve bilimsel kaynaklardan elde edilen verilere göre tarihi sokak dokusunda yer alan taşınmazların cephelerinde bir iyileştirme sağlanırken yapı içleri harap durumda kalabilmektedir. Ayrıca gerekli bakımları yapılmayan, terk edilen bu yapılar zaman içerisinde tekrar bozulmalara maruz kalma tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Sokak sağlıklaştırma çalışmaları da bu doğrultuda belirli süreçlerde tekrar edilmek zorunda kalmaktadır. Tokat tarihi şehir dokusundaki sokak dokularında belli dönemler içerisinde tekrar sokak sağlıklaştırma çalışmalarının yapılmak zorunda kalması bu düşünceyi desteklemektedir. Sokaktaki yapıların cephelerinin fiziki iyileştirmenin yanı sıra alanın kente entegrasyonu sürecinde sosyal iyileştirme de tarihi doku için oldukça önemlidir. Bu bağlamda sokak dokusundaki bazı tarihi yapılar yeniden işlevlendirme ile değerlendirilebilmektedir ve böylece kullanım sürekliliği sağlanmaktadır. Yeniden işlevlendirme ile alanın kullanım potansiyeli artabilmekte ve âtıl durumdaki yapıların bakımı yapılabilmektedir. Böylelikle bu alanlar sosyal yönden de iyileştirilerek dönüştürülebilmektedirler.

Söz konusu Tokat tarihi dokularındaki sokak sağlıklaştırma çalışmalarının psiko-sosyal etkileri değerlendirebilmek amacı ile kullanıcı memnuniyeti anketi yapılarak kentlilerin bu çalışmalara dair duydukları memnuniyet dereceleri ölçülmüştür. Bu anketten elde edilen genel sonuçlar değerlendirildiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğunun tarihi dokulara önem verdiğini dolayısıyla korunmalarının önemini vurgulamışlardır. Fakat, tarihi dokuda yapılan koruma çalışmalardan tam bir memnuniyet duyulmamasına rağmen yapılan sokak sağlıklaştırma çalışmalarını genel olarak olumu olarak değerlendirmişlerdir. Genel olarak bir memnuniyetsizlik olmadığı gözlenirken, bu çalışmaların Tokat kentine turizm ve sosyo-kültürel bakımdan önemli bir katkı sağladığı düşünülmektedir.

Alan çalışmalarında sokak sağlıklaştırma çalışmalarının bütüncül koruma anlayışından uzak bir yaklaşımda olduğu değerlendirilirken kentlilerin genel olarak memnuniyetsizlik duymamaları, bu çalışmaların bir bakımdan geliştirilip nitelikli bir şekilde yapılırsa hem teknik hem de sosyo-kültürel açıdan önemli bir duruma getirilebileceği sonucuna ulaşılmaktadır. Ülkemizde bu tür çalışmaların yaygın olarak yapıldığı düşünüldüğünde bütüncül bir koruma anlayışının tarihi dokularımızın sürdürülebilir korunmasına katkı vereceği açıktır.

Dünyada gelişmiş ülkelerdeki uygulamalarda da tarihi yapıların bütünsel bir biçimde korunması ve yapılacak müdahalelerin yapının bütününü kapsaması temel ilke olarak benimsenmiştir. Bu bağlamda yapılan sağlıklaştırma çalışmaları, yapının belirli

bölümlerinde yapılmayıp tüm binayı kapsayacak biçimde uygulanmaktadır. Ancak ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik durum ve de kültürel yapı sebebi, sokak sağlıklaştırması çalışmalarıyla tarihi dokuların bir turizm ögesi olarak benimsenmesi, dolayısıyla bu alanlardan ekonomik katkı beklentisi, mimari mirasın korunmasının özüne aykırı hareket edilmesine yol açmaktadır.

7.2 Öneriler

Tarihi kent dokularında uygulanacak politikaların belirlenmesinde etkili olabilecek birçok kriter bulunmaktadır. Alana uygulanacak müdahale politikalarının belirlenmesinde söz konusu bölgenin kimliği, fiziki ve sosyal özellikleri, mimari mirasın niteliği, yapıların işlevi ve fiziki durumu, erişilebilirlik gibi etkenler son derece önemlidir. Kültürel devamlılığın simgesi olan mimari mirası oluşturan yapılar ve yapı gruplarının meydana getirdiği çevreler dokunun tanımlanmasını sağlamaktadır.

Sosyal, fiziksel, kültürel ve ekonomik köhnemeye neden olan faktörlerin tespit edilmesiyle beraber kentsel yenileme başlar. Böylece kentsel bütünlüğün oluşturulması için gerekli adımlar atılır. Tarihi doku ile modern kentin birbirinin devamlılığı için gereken paylaşımları yapması sağlanır.

Tarihi doku üzerinde oluşan baskıların azaltılması gerekmektedir. Günümüz kentleri içerisinde kaybolan ve âtıl durumda olan bu dokuların yeniden algılanmasıyla günümüz ve geçmiş arasında organik bir bağ kurulur.

Gerekli analizleri yapılan alan için altyapı ve üstyapı faaliyetlerinin belirlenmesi önemlidir. Fizibilite raporlarına göre alanda bulunan yapılara uygulanacak her müdahale titizlikle ele alınmalıdır. Alanın görsel olarak canlandırılmasının ötesinde, bütüncül bir koruma-yaşatma politikası uygulanmalıdır.

Bölgede oluşturulmak istenen kalkınmanın ekonomik düzeyi saptanmalıdır. Böylece kentsel koruma stratejisi belirlenmelidir. Yapıların tekil olarak korunmasında, mülk sahiplerine gerekli bildirimler yapılmalı ve yapının alana, kente ve korumacılığa etkisi aktarılmalıdır.

Yapı gruplarının oluşturduğu alana dair tasarrufların kurumlar tarafından belirlenmesi durumunda, canlandırma politikası uygulanmak istenen alanın gerekli fizibilite çalışmaları yapılıp söz konusu alandaki mülk sahipleriyle beraber ortak bir mutabakat yapılmalıdır. Alana yapılacak olan yatırımın karşılığının hem ekonomik hem de korumacılık bağlamında bir kazanım olması ve bu durumun süreklilik arz ettirilmesi sağlanmalıdır.

Sokak sağlıklaştırma çalışmalarının kentsel koruma stratejileri içerisindeki yerinin tanımı net olarak yapılmalıdır. Tarihi kent dokularının korunmasında ve canlandırılmasında sokak sağlıklaştırma çalışmalarının yerinde yapılan uygulamalar üzerinden verdiği sonuçlar analiz edilmelidir. Geçici bir müdahale türü olduğu gözlemlenen sokak sağlıklaştırma çalışmalarının kapsamının geliştirilmesi adına detaylı çalışmalar yapılmalıdır.

Sokak sağlıklaştırma çalışmalarının uygulandığı Tokat tarihi dokusundaki sokaklarda yapıların cephelerinin iyileştirildiği görülürken iç durumlarının harap durumda olduğu örnekler mevcuttur. Bu uygulamanın tarihi dokuda bütüncül bir koruma sağlayamadığı görülmektedir. Ayrıca dokuda yinelenmek zorunda kalınan sokak sağlıklaştırma çalışmaları, nitelikli bir koruma sağlanamadığını açıkça göstermektedir. Bu bağlamda Tokat tarihi dokusu için oluşturulan koruma ve canlandırma stratejilerinin daha kalıcı olmaları için tekrar değerlendirilmelidir. Sokak sağlıklaştırma çalışmalarının hem kuramsal yönü hem de uygulama süreci kapsamlı olarak yeniden değerlendirilmeli ve eksiklikleri giderilmelidir.

Ülkemizin tarihi kent merkezlerindeki dokuların korunmasındaki yanlış uygulamalar sebebiyle sokak sağlıklaştırma çalışmalarının, bilimsel yöntemler ile yürütülerek sürdürülebilir koruma niteliği kazanabilmesi için yasal ve yönetsel sorunlarının dikkatle belirlenmesi ve eksiklerinin giderilmesi gerekmektedir. Bu amaçla söz konusu alanlardaki mülkiyet sahipleri ile kullanıcılarının koruma bilincinin geliştirilmesi, gerektiğinde yeniden işlevlendirmenin sağlanması, yapıların teknik bakımından konfor şartlarının geliştirilmesi, dokuya erişilebilirliğin ve kentle bütünleşmesinin sağlanması çok önem arz etmektedir. Böylelikle tarihi kent dokularında sürdürülebilir korumanın etkinliği sokak sağlıklaştırma çalışmaları ile daha da artırılmış olacaktır.

KAYNAKLAR

Acar, İ., Erdoğan, S., Gedikli, A., Açıkel, A., Eroğlu, İ., & Yılmaz, F. (2015). *Tokat Şehir Kimliği Çalıştayı.* Tokat.

Ahunbay, Z. (2008). Rehabilitasyon. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi.* İstanbul: YEM Yayınevi.

Ahunbay, Z. (2011). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon.* İstanbul: YEM Yayınevi.

Akçay, D. G. (2013). *Tokat Kenti Geleneksel Dokusunun Koruma Bağlamında İrdelenmesi: Halit Sokak, Bey Sokak, Beyhamam Sokak.* İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Akın, E. S. (2009). *Tokat Kenti'nin Fiziksel Gelişimi, Anıtsal ve Sivil Mimari Örneklerinin Analizi ve Değerlendirmesi* . Trabzon: KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.

Akın, E. S. (2018). Conservations and Rehabilitation in Historical Urban Centres: Halit and Gaziosmanpaşa 22nd Streets, Tokat, Turkey. *Iconarp*, 274-303.

Akkurt, H. B., Çelik, H. Z., Güner, D., Erdin, E., & Özbakan, F. A. (2017). Tarihsel Dokuda Sosyal Değişime Duyarlı Bir Sağlıklaştırma Modeli; Patlıcanlı Yokuşu. *Tüba Kültür Envanteri Dergisi*, 89-107.

Akok, M. (1957). Tokat Şehrinin Eski Evleri. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk ve İslam Sanatları Tarihi Enstitüsü Yıllık Araştırmalar Dergisi*, 109-147.

Akozan, F. (1977). *Türkiye'de Tarihi Anıtları Koruma Teşkilatı ve Kanunları.* İstanbul: Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayınların.

Aksulu, I. (1999). Kaybolan Bir Mirasın Ardından Tokat Kenti ve Koruma Sorunları. *Osmanlı Mimarlığının 7. yy "Uluslarüstü Bir Miras".* içinde İstanbul: YEM Yayınevi.

Aksulu, I., & Kuntay, O. (2013). *Kimlikli Kent Tokat.* Ankara: Hazar Reklam San. Tic. Ve Ltd. Şti.

Aktüre, S. (1978). *19. Yüzyıl Sonunda Anadolu Kenti Mekansal Yapı Çözümlemesi.* Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi.

Arslanyan, A. (2012). *Adım Agop Memleketim Tokat.* İstanbul: Aras Yayıncılık.

Avcı, N. (2001). Kültürel ve Doğal Mirasımızın Korunmasında Örgütlenme ve Koruma Sorunları, Türkiyede'ki Risk Altındaki Doğal ve Kütürel Miras. *TAÇ Vakfının 25. Yılı Anıt Kitabı.* içinde İstanbul: TAÇ Vakfı Yayın.

Başaran, E. Y. (2014). *Tokat İli Mustafa Yılmaz Evi Restorasyon Önerisi.* Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Bilgehan, A. (2019). *Tarihi Çevrelerde Kentsel Yenileme: Gökçeada Dereköy Örneği.* İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Bıyık, H. (2019). *İklimsel Tasarım Bağlamında Tokat Geleneksel Evlerinin İncelenmesi: Bey-Beyhamam Sokakları Örneği.* Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Cinlioğlu, H. (1973). *Osmanlılar Zamanında Tokat.* Tokat: Barış Matbaası.

Croitoru, G. (2021). Approaches Regarding the Functional and Structural Rehabilitation of Historical Monumental Buildings. *Open Access Library Journal*, 1-10.

Çal, H. (1988). *Tokat Evleri.* Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Çelimli, M. A. (2016). *Divriği Kent Dokusundaki Geleneksel Konut İncelenmesi ve Örnek Sokak Sağlıklaştırılması Üzerine Bir Değerlendirme.* Kayseri: Erciyes Üniversitesi.

Dinçer, İ., & Akın, O. (1995). *KTVK Kanunu Kapsamında Koruma Planı ve İdari Yapısı.* İstanbul.

Duché, D. (2010). From individual structures to historic urban landscape management – the French experience. *Managing Historic Cities.* içinde Netherlands and France: UNESCO.

Eldem, S. H. (2007). Baskı tarihi???? *Türk Evi Osmanlı Dönemi.* İstanbul: Taç vakfı yayınları.

Elpe, E. (2015). Tokat yapılarının inşa ve süsleme malzemelerinin yüzyıllara göre dağılımı. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu* (s. 43-75). içinde Ankara: Salmat Yayıncılık.

Erdem, S. (1986). Tokat Kelimesi Üzerine Düşünceler. *Tokat Sempozyumu.* İçinde

Ergen, B. (2006). *Kentsel Koruma ve Kentsel Tasarım İlişkisi Üzerine Bir Araştırma; Tokat Örneği.* İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Erkara, A. (2019). *Kentsel Korumada Sürdürülebilir Turizm İlkelerinin Belirlenmesi: Tokat Kentsel Sit Alanı Örneği.* Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Erşen, A. E. (2015). Tarihi Kentlerin Korunmasında, Koruma Amaçlı İmar Planlarının Getirdiği Sınırlamalar ve Uygulama Sorunlarının Kırklareli Örneğinde İrdelenmesi. *9. Uluslararası Sinan Sempozyumu.* Edirne.

Ertan, T., & Eğercioğlu, Y. (2016). Historic City Center Urban Regeneration: Case of Malaga and Kemeraltı. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*.

Gökbilgin, M. T. (1979). Tokat. *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 12, s. 400-415). içinde İstanbul.

Göksu, E. (1989). *Kent Merkezlerinde Yer Alan Yapılara İlişkin Yenileme Kararlarının Ekonomik Analizi, İzmir Kemeraltı Kent Merkezi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi)* . İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Hasol, D. (1995). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü.* İstanbul: YEM Yayınevi.

Hatami, M. (2013). *Tarihi Kent Merkezlerinin Koruma Sorunları, Urmiye Tarihi Kent Merkezi Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Hersek, C. M. (2001).). Ülkemizde Doğal ve Kültürel Mirasımızı Korumak Üzere Oluşturulmuş Kamu Kurumları ile Gönüllü Sivil Toplum Kuruluşlarının Organizasiyon, Yetki ve Sorunları Hakkında Çözüm Önerileri, Türkiyede Risk altındaki Doğal ve Kültürel MİIras. *TAÇ Vakfi 25. Yılı Anıt Kitabı.* içinde İstanbul: TAÇ Vakfı Yayın.

ICOMOS. (2013). *Mimari Mirası Koruma Bildirgesi.*

Kalkan, S. (2021). *Kırsal Mimarinin Kornuması Bağlamında Tokat Bağ Evlerinin Belgelenmesi: Gümele ve Alaçık Örnekleri.* Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Kapusuz, A. (1994). *Tarihi, Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Tokat.* Tokat: Ayka.

Kavukcuoğlu, S. (2016). *Tokat Yüksek Kahve Koruma Projesi.* İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Kejanlı, T., Akın, C. T., & Yılmaz, A. (2007). Türkiyede Koruma Yasalarının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*.

Keleş, R. (1998). *Kent Bilim Terimleri Sözlüğü.* Ankara: İmge Kitabevi.

Koçar, F. (2019). *Şanlıurfa Kentsel Sit Alanı Sokak Sağlıklaştırma Çalışmalarının Analizi ve Değerlendirilmesi* . Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi.

Körlü, E. (2020). *Kentsel Sit Alanlarında Sürdürülebilir Koruma - Geliştirme İçin Bir Model Önerisi: Adana Tepebağ-Kapalıbağ Mevkii.* Konya: Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Kuntay, O. (1982). *Tokat Kentinin Tarihsel Gelişmesi ve İmar Planı Çalışmalarına Yardımcı Bir Araştırma.* Trabzon: KTÜ - İnşaat Mimarlık Fakültesi Kent ve Bölge Araştırmaları Enstitüsü.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2013). *28718 Sayılı Kültür Varlıkları İhale Yönetmeliği.*

Lange, L. (2020). *Façade Improvement Programs in the San Francisco Bay Area. Master's Projects.*

Levi, E. A., & Karatosun, M. (2016). Tarihi Dokuda Sağlıklaştırma. *Yapı Dergisi*, 140-147.

Madran, E., & Özgönül, N. (2005). *Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması.* Ankara: Ankara Mimarlar Odası Yalçın Matbaacılık Ltd.

McDonald, S., Malys, N., & Maliene, V. (2009). *Urban regeneration for sustainable communities: A case study. Technological and Economic Development of Economy.*

Nuhoğlu, M., & Geçimli, M. (2019). Kentsel Mekân Tasarımında Tematik Projelere Yeni Yaklaşımlar ve Eskişehir Örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 711-734.

Orman Bakanlığı. (2013). *Tokat İli Doğa Turizmi Master Planı.* Tokat.

Özden, P. P. (2002). *Yasal ve yönetsel çerçevesiyle şehir yenileme planlaması ve uygulaması: Türkiye örneği.* İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Öztürk, N. (1987). Selçuklu-Osmanlı Dönemi Ulaşım Sisteminde Ticaretinde Tokat'ın Yeri. *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu*, (s. 71-80). Ankara.

Paç, D. G., & Binan, D. U. (2019). Geleneksel Konut Dokusunun Korunmasına Yönelik Yaklaşım Önerisi: Geleneksel Tokat Evleri Halit Sokak, Bey Sokak, Beyhamam Sokak. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 283-306.

Sönmez, S. (1987). *Kamu Ekonomisi Teorisi: Katkı Harcamalarında Etkinlik Arayışı.* Teori Yayınları.

Tapan, M. (1998). *'Cumhuriyet Döneminde Doğa ve Kültür Varlıklarının Korunması.* İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Tarihi Kentler Birliği (2013). *Tarihi ve Kültürel Mirası Koruma Proje ve Uygulamalarını Özendirme Yarışması.* Gaziantep, İstanbul.

Tekeli, İ. (1998). *Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması, 75 Yılda değişen Kent ve Mimarlık Bilanço'98.* İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Texier, C. (2002). *Küçük Asya-Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi.* Ankara: Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı.

Tournefort, J. (2005). *Tournefort Seyahatnamesi (S. Yerasimos, Ed.) (A. Berktay, Çev.).* İstanbul.

Turak, I. (2004). Kentsel Dönüşümde Yeni Eğilimler ve Yönetişim. *Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu.* İstanbul.

UNESCO. (1976, Kasım 26). Tarihi Bölgelerin Korunması ve Çağdaş Rolleri Hakkında Tavsiye Kararı. Aralık 2010, 2010 tarihinde alındı

Ünal, Ç. (2004). *Şehir Coğrafyası Açısından Tokat.* İstanbul: Aktif Yayınevi.

Ünver, H. (2017). Sokak Sağlıklaştırmanın Tanımsal Olarak İrdelenmesi. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 96-106.

Ünver, H., & Alptekin, O., (2021). Sokak Sağlıklaştırmada Yapım Yönetimi Sürecinin Değerlendirilmesi. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 99-126.

Resmî Gazete

Yavi, E. (1986). *Tokat.* İstanbul: Tokat Otelcilik Turizm A.Ş. Yayınları.

Yılmaz, Ş. (2012). *Tokat Bey Sokağı Evleri.* Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zeren, N. G. (1981). *Kentsel Alanlarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliği, Doktora Tezi.* İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.

Zeren, N. G. (2003). Social Housing and Urban Conservation: Case Study on Istanbul Historic Peninsula-Turkey. Partnership for World Heritage Cities: Culture as a Vector for Sustainable Urban Development. U. W. Center içinde, *World Heritage Papers* (s. 54-57).

Zeren, N. G. (2006). *Sit Alanlarında Planlama ve Koruma.* İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Ders Notları.

Arşivler

Archtech Mimarlık Arşivi

Hasan Erdem Fotoğraf Arşivi

Konya Büyükşehir Belediyesi Fotoğraf Arşivi

KUDEB Arşivi Tokat

Tokat Belediyesi Arşivi

İnternet Kaynakları

URL.1 (Mart 15, 2022 tarihinde https://newburghrestoration.com/blog/2016/02/09/before-and-after-115-liberty-street/#comments adresinden alındı)

URL.2 (Temmuz, 2022 tarihinde https://tokat.csb.gov.tr/cografi-yapi-i-1211#:~:text=Tokat%2C%20Karadeniz%20B%C3%B6lgesinde%20Orta%20Karadeniz,Denizden%20y%C3%BCkseltisi%20623%20metredir. adresinden alındı)

URL.3 (Haziran, 2022 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Tokat_in_Turkey.svg adresinden alındı)

URL.4 (Haziran, 2022 tarihinde http://www.yesilirmak.org.tr/b%C3%B6lge_haritasi_tokat.html adresinden alındı)

URL.5 (Şubat, 2022 tarihinde http://wikimapia.org/1398878/Tokat-Evdokia adresinden alındı)

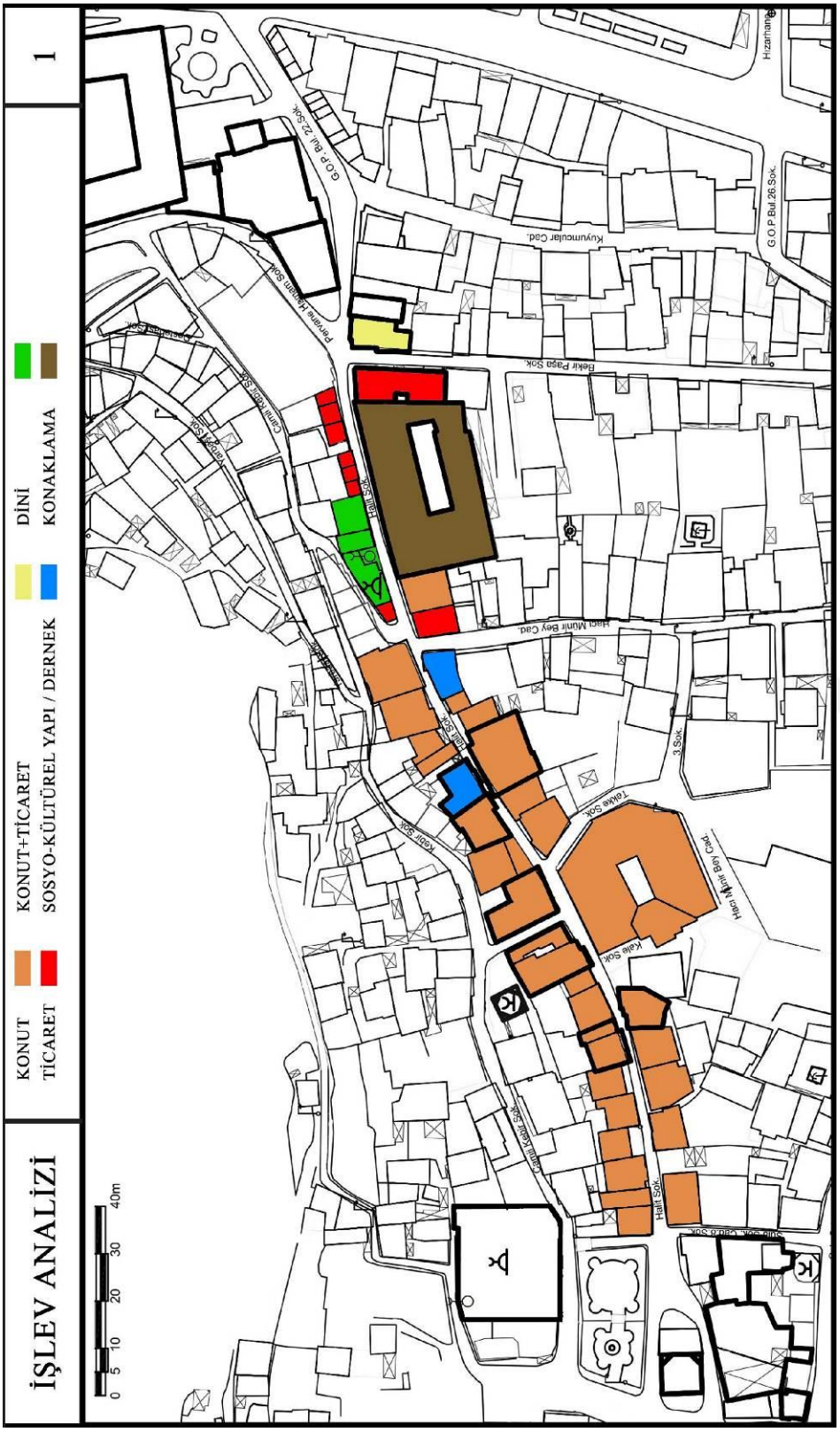
URL.6 (Haziran, 2022 tarihinde http://www.tokat.gov.tr/tokatta-tarim-toprak-ve-turizm adresinden alındı)

URL.7 (Haziran, 2022 tarihinde https://www.tokathaber.com.tr/tokat-ta-tarihi-sokaklar canlandiriliyor/24235/ adresinden alındı)

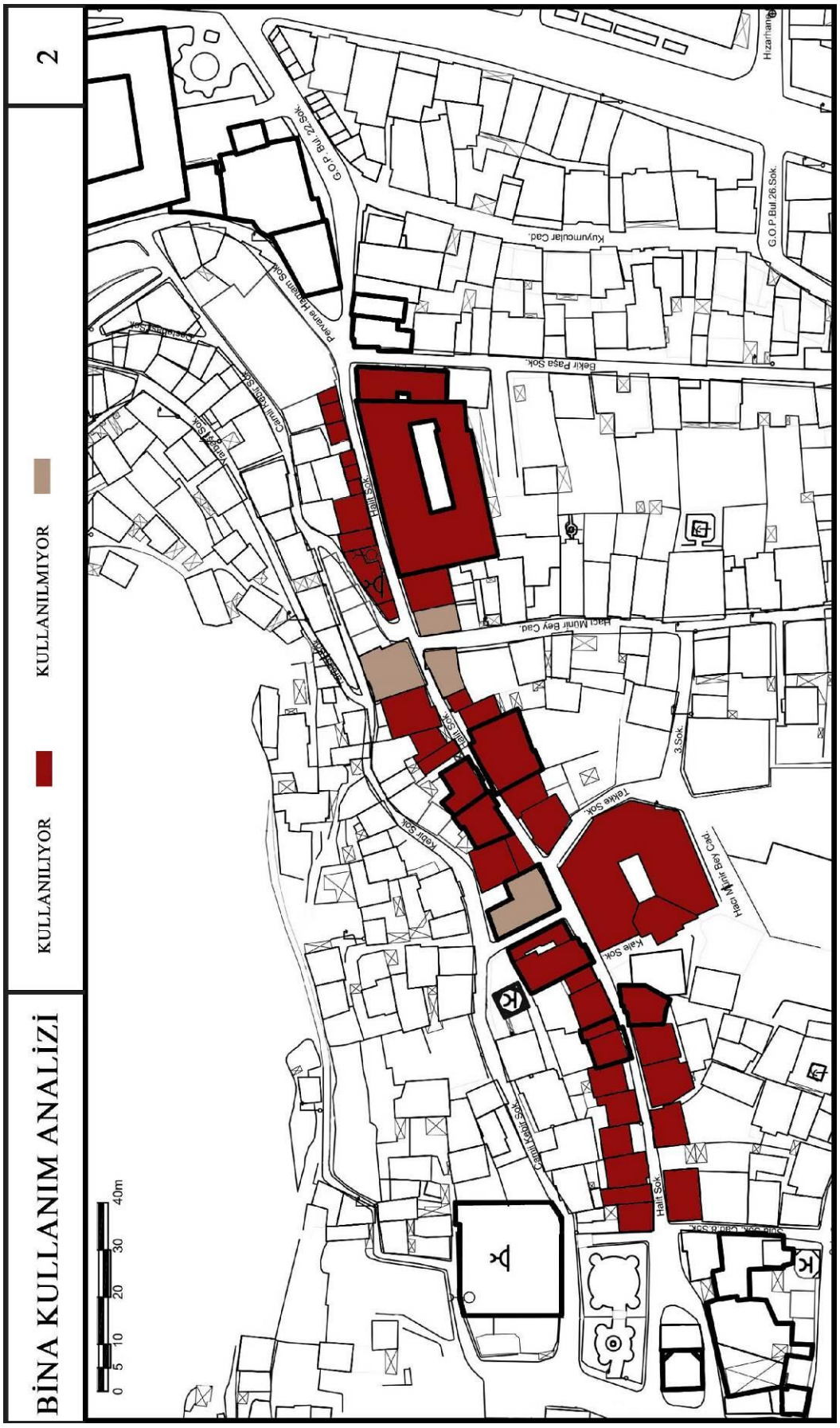
URL.8 (Haziran, 2022 tarihinde https://www.kamu3.com/tokat-belediyesi-sokak-sagliklastirma-projesi-kapsaminda-bey-sokak-beyham/273367/ adresinden alındı)

EKLER

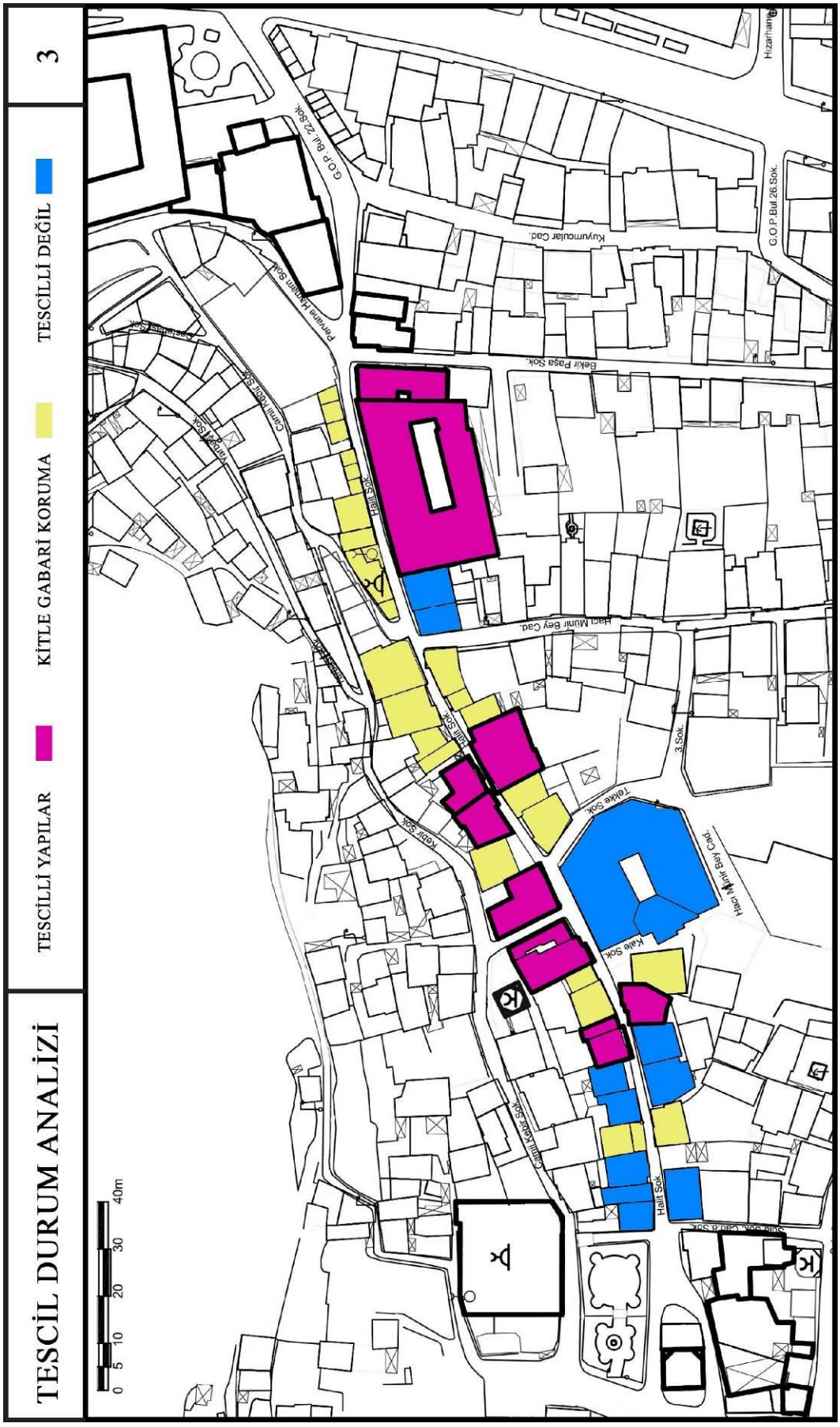
E K-1 Halit Sokak Analiz Çalışmaları

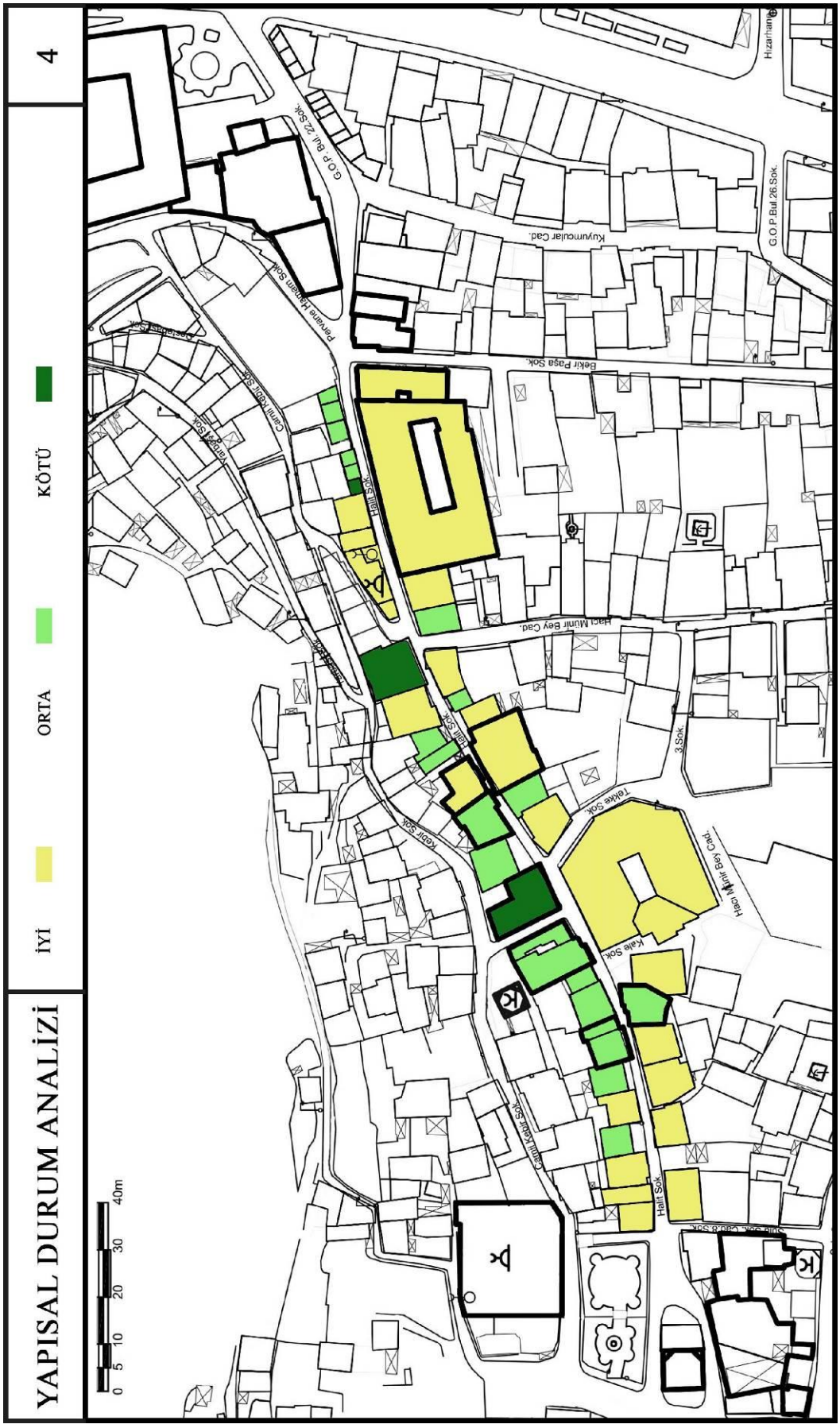
Şekil Ek 1.1 Halit Sokak işlev analizi

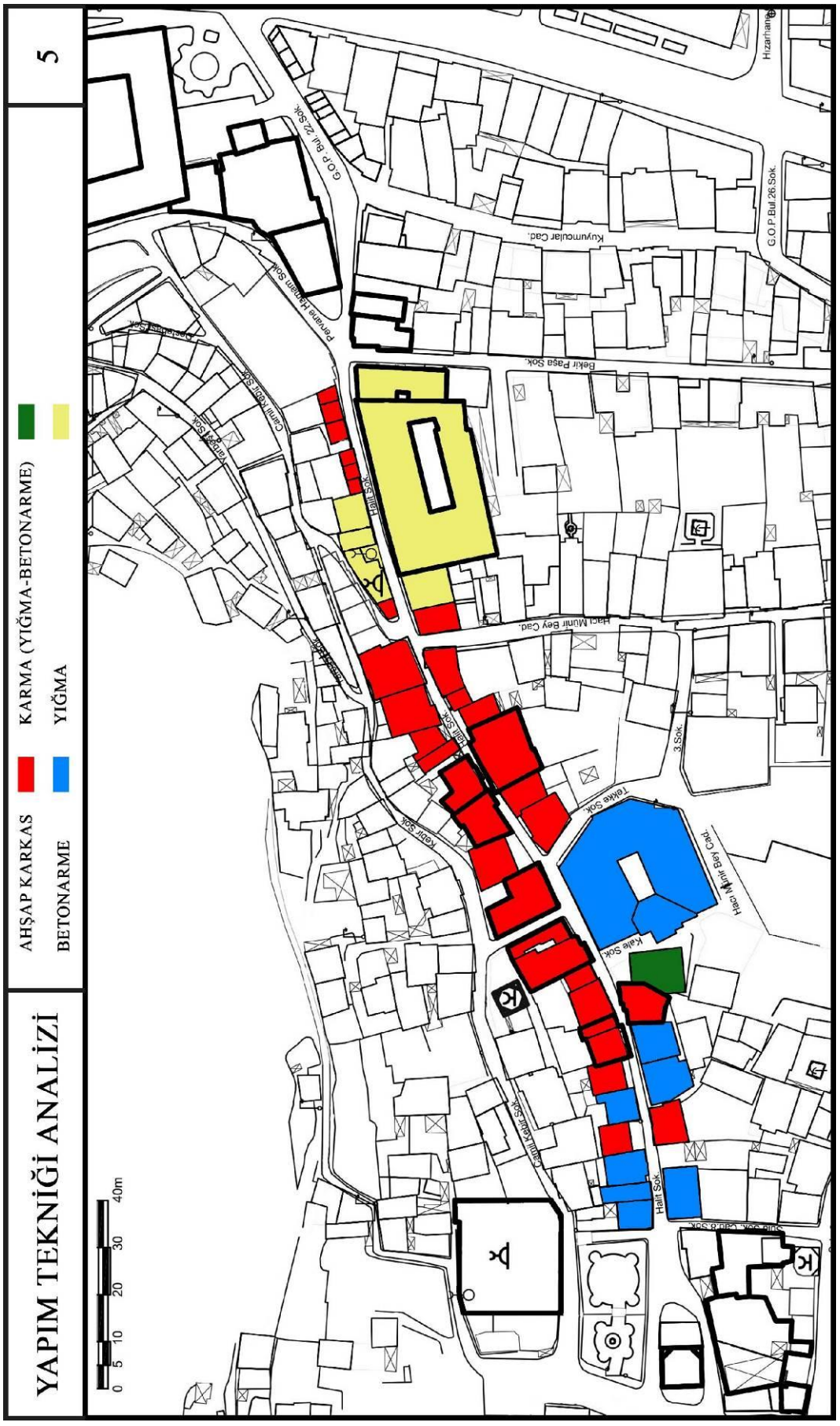
Şekil Ek 1.2 Halit Sokak bina kullanım analizi

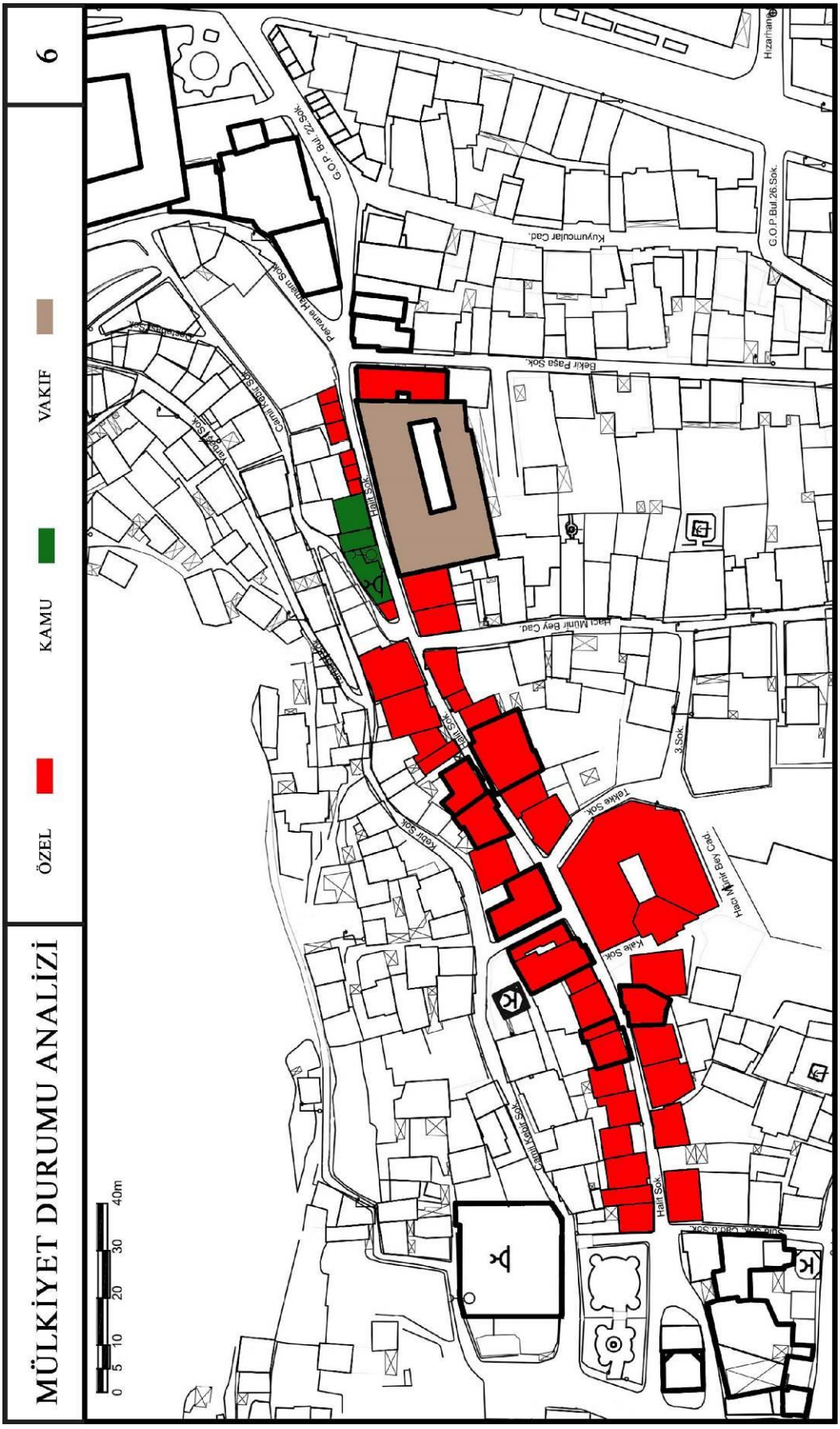
Şekil Ek 1.3 Halit Sokak tescil durum analizi

Şekil Ek 1.4 Halit Sokak yapısal durum analizi

Şekil Ek 1.5 Halit Sokak yapım tekniği analizi

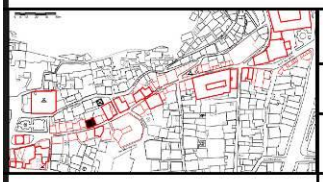

Şekil Ek 1.6 Halit Sokak mülkiyet durumu analizi

E K-2: Halit Sokak'ta bulunan tescilli ve kitle-gabari korunacak yapı statülerindeki yapılara ilişkin envanter tabloları

Tablo Ek 2.1. Halit Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:1

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	**ADA**	241	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	24	1
	SOKAK	Halit Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Koruma Alanı	

YAPIM YILI	Bilinmiyor	**KULLANIM DURUMU**	Kullanılıyor	■	Kullanılmıyor	☐			
TESCİL DURUMU	Tescilli	■	Kitle Gabari Koruma	☐					
YAPININ DURUMU	İyi	☐	Orta	■	Kötü	☐			
ÖZGÜN İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ☐
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ☐
MÜLKİYET DURUMU	Özel	■	Kamu	☐	Vakıf	☐			
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	2004 ve 2020 yıllarında sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephe iyileştirmesi yapılmıştır.								

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

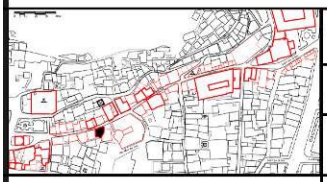

(Archtech Mimarlık Arşivi)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi ☐ Girilemedi ■

Tablo Ek 2.2. Halit Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:2

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	**ADA**	133	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	109	2
	SOKAK	Halit Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Koruma Alanı	

YAPIM YILI	Bilinmiyor	**KULLANIM DURUMU**		Kullanılıyor	■	Kullanılmıyor	☐		
TESCİL DURUMU	Tescilli	■	Kitle Gabari Koruma		☐				
YAPININ DURUMU	İyi	☐	Orta	■	Kötü	☐			
ÖZGÜN İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ☐
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ☐
MÜLKİYET DURUMU	Özel	■	Kamu	☐	Vakıf	☐			
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	2004 ve 2020 yıllarında sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephe iyileştirmesi yapılmıştır.								

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

(Google Earth Görseli)

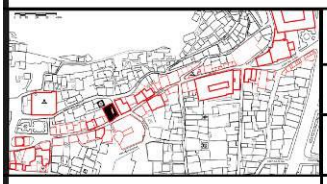
YAPININ İÇ DURUMU

Girildi ☐

Girilemedi ■

Tablo Ek 2.3. Halit Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:3

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	**ADA**	241	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	1	3
	SOKAK	Halit Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Koruma Alanı	

YAPIM YILI	Bilinmiyor	**KULLANIM DURUMU**	Kullanılıyor		Kullanılmıyor	☐				
TESCİL DURUMU	Tescilli	■	Kitle Gabari Koruma	☐						
YAPININ DURUMU	İyi	☐	Orta	■	Kötü	☐				
ÖZGÜN İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel	☐
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel	☐
MÜLKİYET DURUMU	Özel	■	Kamu	☐	Vakıf	☐				
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	2004 ve 2020 yıllarında sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephe iyileştirmesi yapılmıştır.									

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

(Google Earth Görseli)

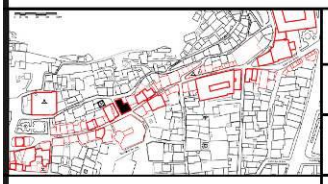
YAPININ İÇ DURUMU Girildi ■ Girilemedi ☐

Tablo Ek 2.4. Halit Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:4

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	ADA	242	NO
	İLÇE	Merkez	PARSEL	9	4
	SOKAK	Halit Sokak	ALAN ÖZELLİĞİ	Koruma Alanı	

YAPIM YILI	Bilinmiyor	KULLANIM DURUMU		Kullanılıyor	☐	Kullanılmıyor	■		
TESCİL DURUMU	Tescilli	■	Kitle Gabari Koruma	☐					
YAPININ DURUMU	İyi	☐	Orta	☐	Kötü	■			
ÖZGÜN İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ☐
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ☐
MÜLKİYET DURUMU	Özel	■	Kamu	☐	Vakıf	☐			
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	2004 ve 2020 yıllarında sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephe iyileştirmesi yapılmıştır.								

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

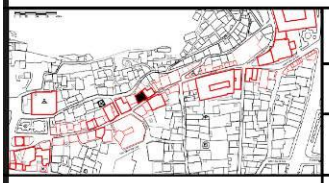
(Akçay, 2013)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi ■ Girilemedi ☐

Tablo Ek 2.5. Halit Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:5

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	ADA	242	NO
	İLÇE	Merkez	PARSEL	7	5
	SOKAK	Halit Sokak	ALAN ÖZELLİĞİ	Koruma Alanı	

YAPIM YILI	Bilinmiyor	KULLANIM DURUMU	Kullanılıyor ■ Kullanılmıyor □
TESCİL DURUMU	Tescilli ■	Kitle Gabari Koruma □	
YAPININ DURUMU	İyi □	Orta ■	Kötü □
ÖZGÜN İŞLEV	Konut ■	Ticaret □	Ticaret+Konut □ Konaklama □ Sosyo-Kültürel □
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut ■	Ticaret □	Ticaret+Konut □ Konaklama □ Sosyo-Kültürel □
MÜLKİYET DURUMU	Özel ■	Kamu □	Vakıf □
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	2004 ve 2020 yıllarında sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephe iyileştirmesi yapılmıştır.		

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

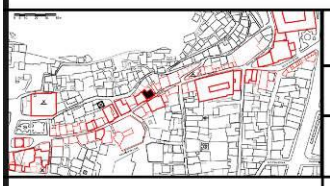

(Archtech Mimarlık Arşivi)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi □ Girilemedi ■

Tablo Ek 2.6. Halit Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:6

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	**ADA**	242	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	6	6
	SOKAK	Halit Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Koruma Alanı	

YAPIM YILI	Bilinmiyor	**KULLANIM DURUMU**	Kullanılıyor	■	Kullanılmıyor	☐			
TESCİL DURUMU	Tescilli	■	Kitle Gabari Koruma	☐					
YAPININ DURUMU	İyi	■	Orta	☐	Kötü	☐			
ÖZGÜN İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ☐
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut	☐	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ■
MÜLKİYET DURUMU	Özel	■	Kamu	☐	Vakıf	☐			
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	2004 ve 2020 yıllarında sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephe iyileştirmesi yapılmıştır.								

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

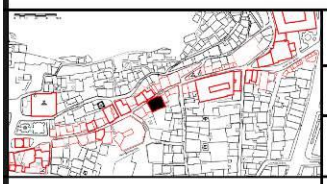

(Archtech Mimarlık Arşivi)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi ☐ Girilemedi ■

Tablo Ek 2.7. Halit Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:7

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	ADA	243	NO
	İLÇE	Merkez	PARSEL	5	7
	SOKAK	Halit Sokak	ALAN ÖZELLİĞİ	Koruma Alanı	

YAPIM YILI	Bilinmiyor	KULLANIM DURUMU		Kullanılıyor	■	Kullanılmıyor	☐		
TESCİL DURUMU	Tescilli	■	Kitle Gabari Koruma		☐				
YAPININ DURUMU	İyi	■	Orta	☐	Kötü	☐			
ÖZGÜN İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ☐
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ☐
MÜLKİYET DURUMU	Özel	■	Kamu	☐	Vakıf	☐			
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	Esaslı onarım geçirmiştir								

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

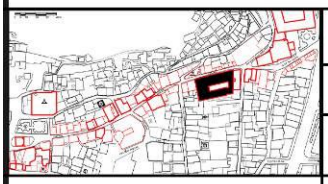

(Akçay, 2013)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi ☐ Girilemedi ■

Tablo Ek 2.8. Halit Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:8

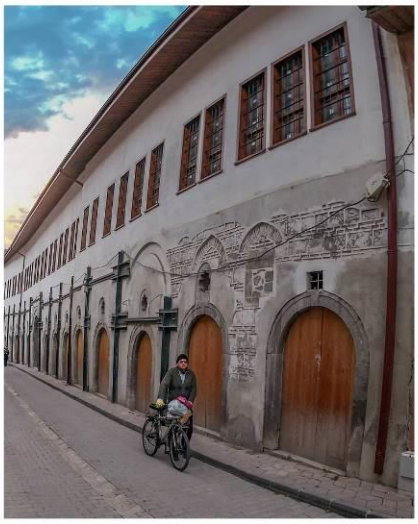
TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	**ADA**	244	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	17	8
	SOKAK	Halit Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Koruma Alanı	

YAPIM YILI	Bilinmiyor	**KULLANIM DURUMU**		Kullanılıyor	■	Kullanılmıyor	☐	
TESCİL DURUMU	Tescilli	■	Kitle Gabari Koruma		☐			
YAPININ DURUMU	İyi	■	Orta	☐	Kötü	☐		
ÖZGÜN İŞLEV	Konut	☐	Ticaret	■	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐ Sosyo-Kültürel ☐
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut	☐	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	■ Sosyo-Kültürel ☐
MÜLKİYET DURUMU	Özel	☐	Kamu	☐	Vakıf	■		
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	Esaslı onarım geçirmiştir							

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

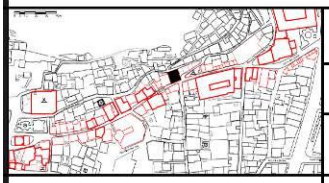
(Akçay, 2013)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi ☐ Girilemedi ■

Tablo Ek 2.9. Halit Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:9

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	**ADA**	242	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	1	9
	SOKAK	Halit Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Koruma Alanı	

YAPIM YILI	Bilinmiyor	**KULLANIM DURUMU**	Kullanılıyor	☐	Kullanılmıyor	■				
TESCİL DURUMU	Tescilli	☐	Kitle Gabari Koruma	■						
YAPININ DURUMU	İyi	☐	Orta	☐	Kötü	■				
ÖZGÜN İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel	☐
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel	☐
MÜLKİYET DURUMU	Özel	■	Kamu	☐	Vakıf	☐				
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	2004 ve 2020 yıllarında sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephe iyileştirmesi yapılmıştır.									

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

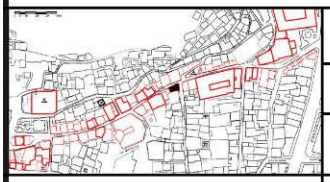
(Akçay, 2013)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi ■ Girilemedi ☐

Tablo Ek 2.10. Halit Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:10

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	**ADA**	243	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	15	10
	SOKAK	Halit Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Koruma Alanı	

YAPIM YILI	Bilinmiyor	**KULLANIM DURUMU**		Kullanılıyor	■	Kullanılmıyor	☐			
TESCİL DURUMU	Tescilli	☐	Kitle Gabari Koruma	■						
YAPININ DURUMU	İyi	■	Orta	☐	Kötü	☐				
ÖZGÜN İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel	☐
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut	☐	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel	■
MÜLKİYET DURUMU	Özel	■	Kamu	☐	Vakıf	☐				
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	2004 ve 2020 yıllarında sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephe iyileştirmesi yapılmıştır									

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

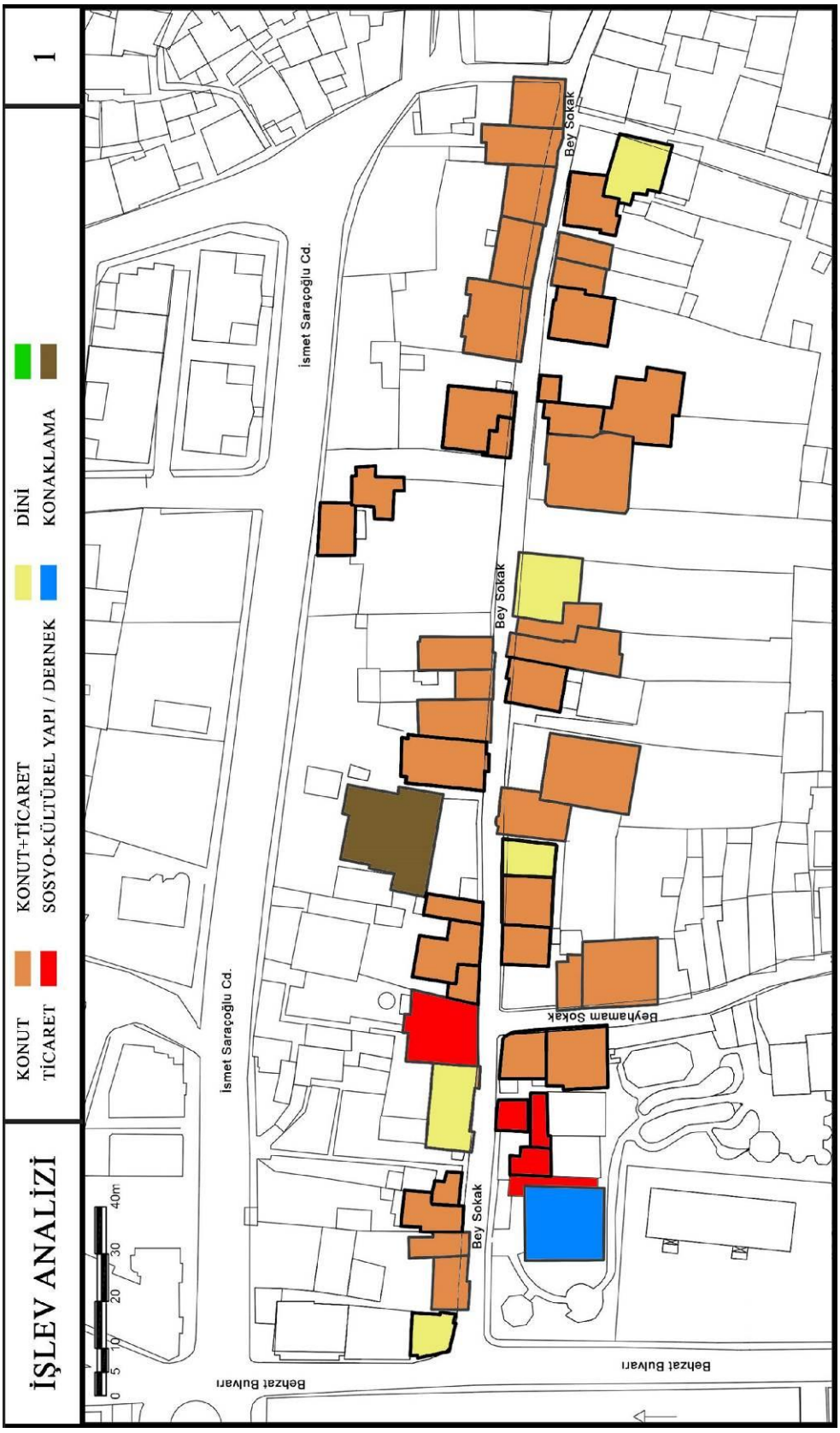

(Akçay, 2013)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi ■ Girilemedi ☐

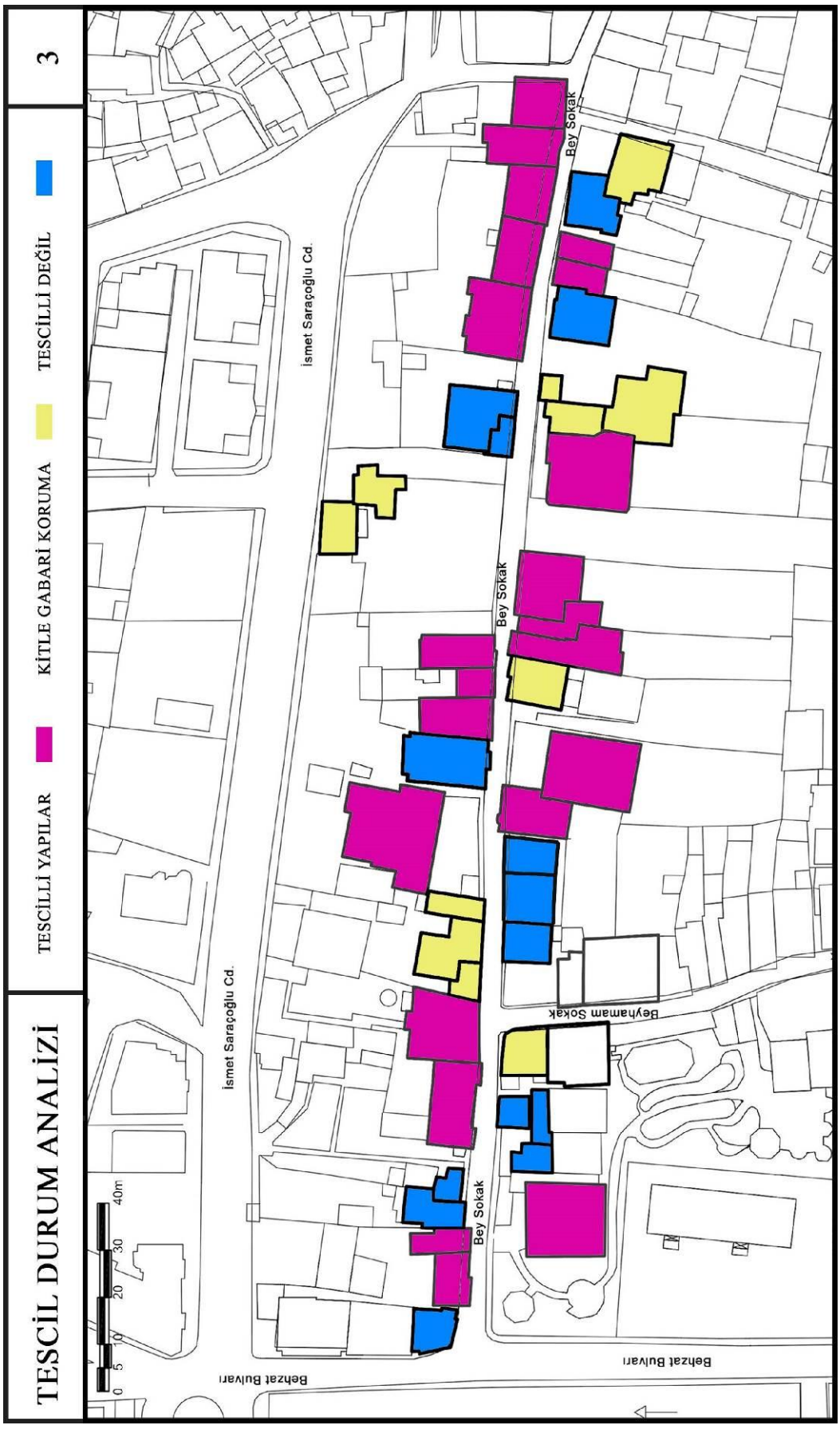
E K-3 Bey Sokak Analiz Çalışmaları

Şekil Ek 3.1 Bey Sokak işlev analizi

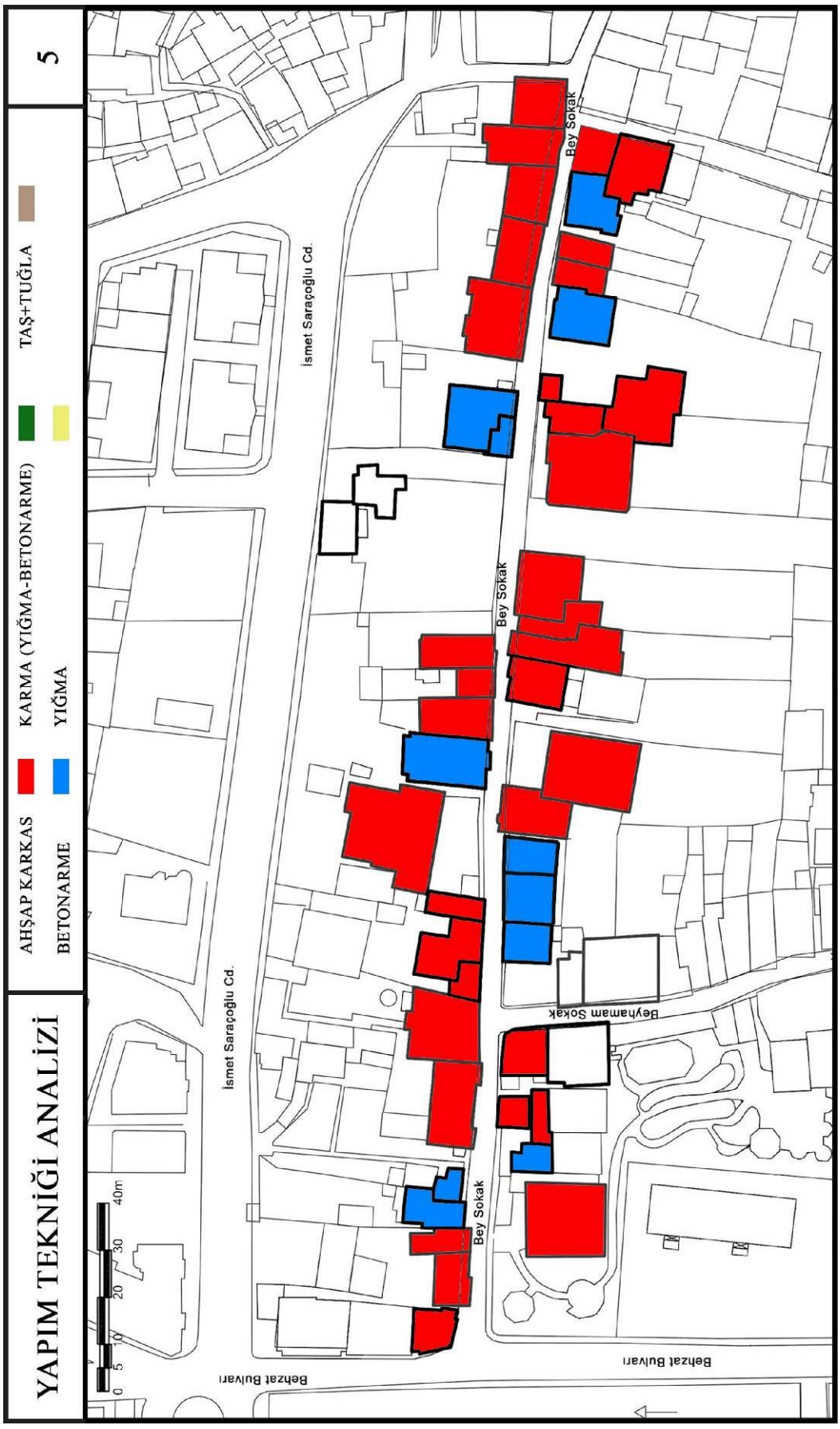
Şekil Ek 3.2 Bey Sokak bina kullanım analizi

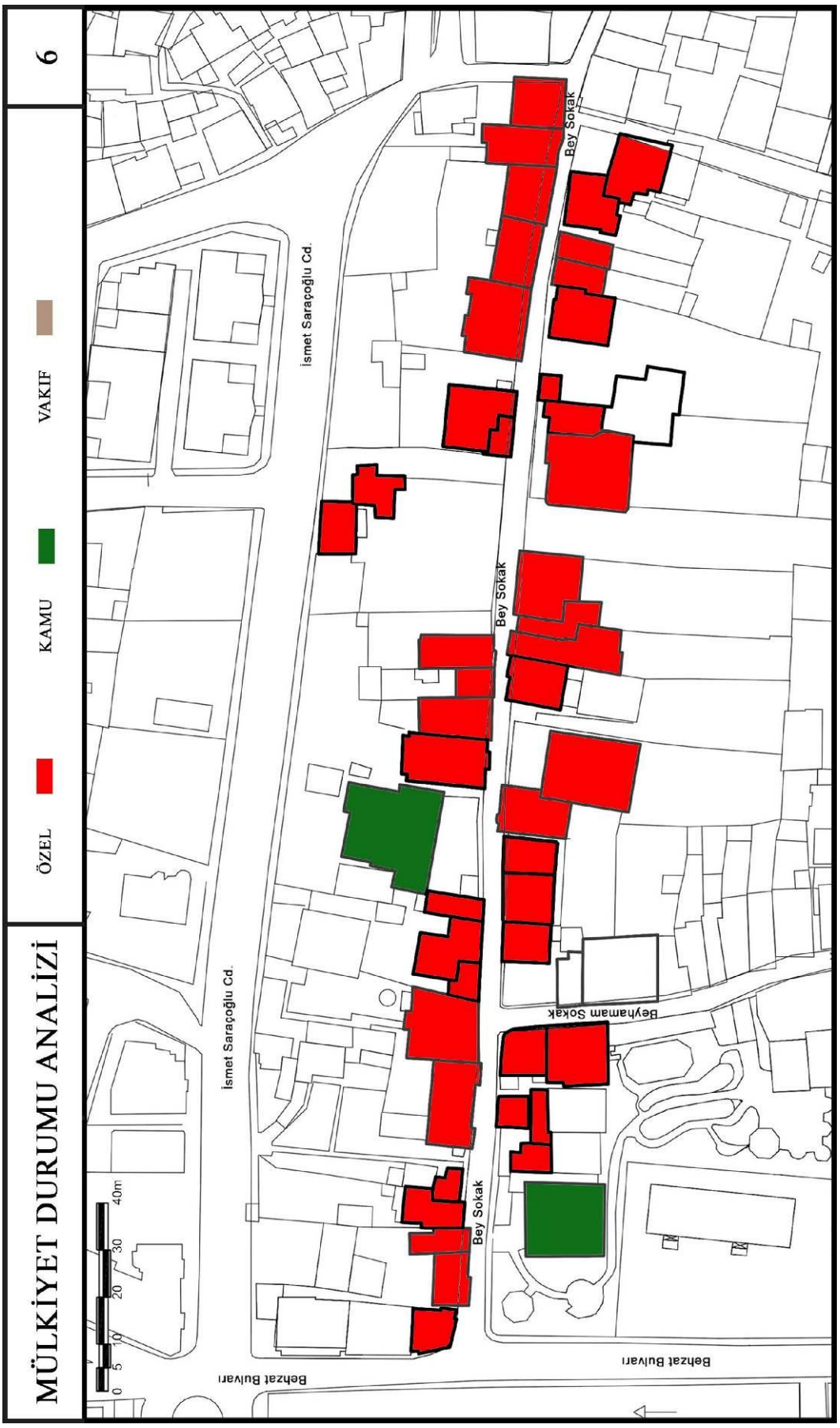
Şekil Ek 3.3 Bey Sokak tescil durum analizi

Şekil Ek 3.4 Bey Sokak yapısal durum analizi

Şekil Ek 3.5 Bey Sokak yapım tekniği analizi

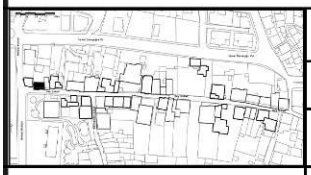

Şekil Ek 3.6 Bey Sokak mülkiyet durumu analizi

E K-4 Bey Sokak, Tarihi Kent Dokularının Korunmasında Sokak Sağlıklaştırması Envanterleri

Tablo Ek 4.1. Bey Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:1

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	**ADA**	369	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	373	1
	SOKAK	Bey Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Kentsel Sit	

YAPIM YILI	19. yy	**KULLANIM DURUMU**	Kullanılıyor ☐ Kullanılmıyor ■
TESCİL DURUMU	Tescilli ■	Kitle Gabari Koruma ☐	
YAPININ DURUMU	İyi ☐	Orta ☐	Kötü ■
ÖZGÜN İŞLEV	Konut ■ Ticaret ☐ Ticaret+Konut ☐ Konaklama ☐ Sosyo-Kültürel ☐		
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut ■ Ticaret ☐ Ticaret+Konut ☐ Konaklama ☐ Sosyo-Kültürel ☐		
MÜLKİYET DURUMU	Özel ■	Kamu ☐	Vakıf ☐
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	2009 ve 2020 yıllarında sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephe iyileştirmesi yapılmıştır.		

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

(Akçay, 2013)

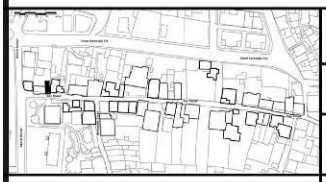
YAPININ İÇ DURUMU Girildi ■ Girilemedi ☐

Tablo Ek 4.2. Bey Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:2

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	**ADA**	369	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	22	2
	SOKAK	Bey Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Kentsel Sit	

YAPIM YILI	19. yy	**KULLANIM DURUMU**	Kullanılıyor	■	Kullanılmıyor	☐			
TESCİL DURUMU	Tescilli	■	Kitle Gabari Koruma	☐					
YAPININ DURUMU	İyi	☐	Orta	■	Kötü	☐			
ÖZGÜN İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ☐
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ☐
MÜLKİYET DURUMU	Özel	■	Kamu	☐	Vakıf	☐			
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	2009 ve 2020 yıllarında sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephe iyileştirmesi yapılmıştır.								

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

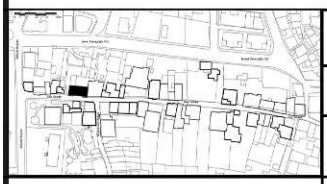

(Google Earth Görseli)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi ☐ Girilemedi ■

Tablo Ek 4.3. Bey Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:3

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	**ADA**	369	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	347	3
	SOKAK	Bey Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Kentsel Sit	

YAPIM YILI	19. yy	**KULLANIM DURUMU**	Kullanılıyor	■	Kullanılmıyor	☐			
TESCİL DURUMU	Tescilli	■	Kitle Gabari Koruma	☐					
YAPININ DURUMU	İyi	■	Orta	☐	Kötü	☐			
ÖZGÜN İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ☐
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut	☐	Ticaret	■	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ☐
MÜLKİYET DURUMU	Özel	■	Kamu	☐	Vakıf	☐			
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	Esaslı onarım geçirmiştir.								

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

(Akçay,2013)

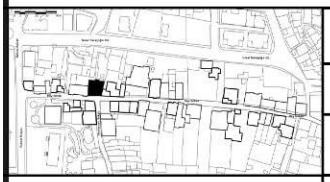
YAPININ İÇ DURUMU Girildi ■ Girilemedi ☐

Tablo Ek 4.4. Bey Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:4

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	**ADA**	369	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	372	4
	SOKAK	Bey Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Kentsel Sit	

YAPIM YILI	19. yy	**KULLANIM DURUMU**	Kullanılıyor	☐	Kullanılmıyor	■			
TESCİL DURUMU	Tescilli	■	Kitle Gabari Koruma	☐					
YAPININ DURUMU	İyi	■	Orta	☐	Kötü	☐			
ÖZGÜN İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ☐
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ☐
MÜLKİYET DURUMU	Özel	■	Kamu	☐	Vakıf	☐			
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	2009 ve 2020 yıllarında sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephe iyileştirmesi yapılmıştır.								

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

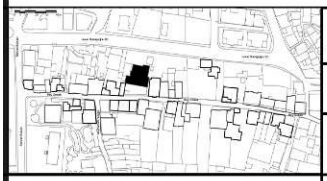

(Akçay,2013)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi ☐ Girilemedi ■

Tablo Ek 4.5. Bey Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:5

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	**ADA**	369	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	386	5
	SOKAK	Bey Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Kentsel Sit	

YAPIM YILI	19. yy	**KULLANIM DURUMU**	Kullanılıyor ☐ Kullanılmıyor ■
TESCİL DURUMU	Tescilli ■	Kitle Gabari Koruma ☐	
YAPININ DURUMU	İyi ■	Orta ☐	Kötü ☐
ÖZGÜN İŞLEV	Konut ■	Ticaret ☐ Ticaret+Konut ☐ Konaklama ☐	Sosyo-Kültürel ☐
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut ☐	Ticaret ☐ Ticaret+Konut ☐ Konaklama ■	Sosyo-Kültürel ☐
MÜLKİYET DURUMU	Özel ☐	Kamu ■	Vakıf ☐
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	Esaslı onarım geçirmiştir.		

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

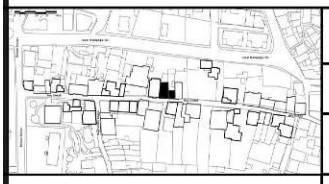
(Akçay,2013)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi ■ Girilemedi ☐

Tablo Ek 4.6. Bey Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:6

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	**ADA**	369	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	11/12	6
	SOKAK	Bey Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Kentsel Sit	

YAPIM YILI	19. yy	**KULLANIM DURUMU**	Kullanılıyor		Kullanılmıyor	■			
TESCİL DURUMU	Tescilli	■	Kitle Gabari Koruma						
YAPININ DURUMU	İyi	■	Orta		Kötü				
ÖZGÜN İŞLEV	Konut	■	Ticaret		Ticaret+Konut		Konaklama		Sosyo-Kültürel
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut	■	Ticaret		Ticaret+Konut		Konaklama		Sosyo-Kültürel
MÜLKİYET DURUMU	Özel	■	Kamu		Vakıf				
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	2009 ve 2020 yıllarında sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephe iyileştirmesi yapılmıştır.								

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

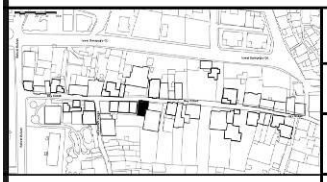

(Akçay,2013)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi ☐ Girilemedi ■

Tablo Ek 4.7. Bey Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:7

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	**ADA**	73	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	27	7
	SOKAK	Bey Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Kentsel Sit	

YAPIM YILI	19. yy	**KULLANIM DURUMU**	Kullanılıyor ☐ Kullanılmıyor ■
TESCİL DURUMU	Tescilli ■	Kitle Gabari Koruma ☐	
YAPININ DURUMU	İyi ☐	Orta ■	Kötü ☐
ÖZGÜN İŞLEV	Konut ■ Ticaret ☐	Ticaret+Konut ☐	Konaklama ☐ Sosyo-Kültürel ☐
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut ■ Ticaret ☐	Ticaret+Konut ☐	Konaklama ☐ Sosyo-Kültürel ☐
MÜLKİYET DURUMU	Özel ■	Kamu ☐	Vakıf ☐
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	2009 ve 2020 yıllarında sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephe iyileştirmesi yapılmıştır.		

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

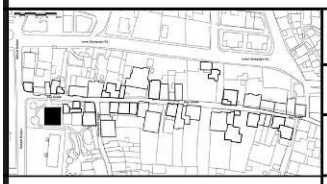

(Akçay,2013)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi ☐ Girilemedi ■

Tablo Ek 4.8. Bey Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:8

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

İL	Tokat	ADA	71	NO
İLÇE	Merkez	PARSEL	28	8
SOKAK	Bey Sokak	ALAN ÖZELLİĞİ	Kentsel Sit	

YAPIM YILI	17. yy	KULLANIM DURUMU	Kullanılıyor ☐ Kullanılmıyor ■
TESCİL DURUMU	Tescilli ■	Kitle Gabari Koruma ☐	
YAPININ DURUMU	İyi ■	Orta ☐	Kötü ☐
ÖZGÜN İŞLEV	Konut ☐	Ticaret ☐ Ticaret+Konut ☐ Konaklama ☐	Dini ■
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut ☐	Ticaret ☐ Ticaret+Konut ☐ Konaklama ☐	Sosyo-Kültürel ■
MÜLKİYET DURUMU	Özel ☐	Kamu ■	Vakıf ☐
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	Esaslı onarım geçirmiştir.		

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

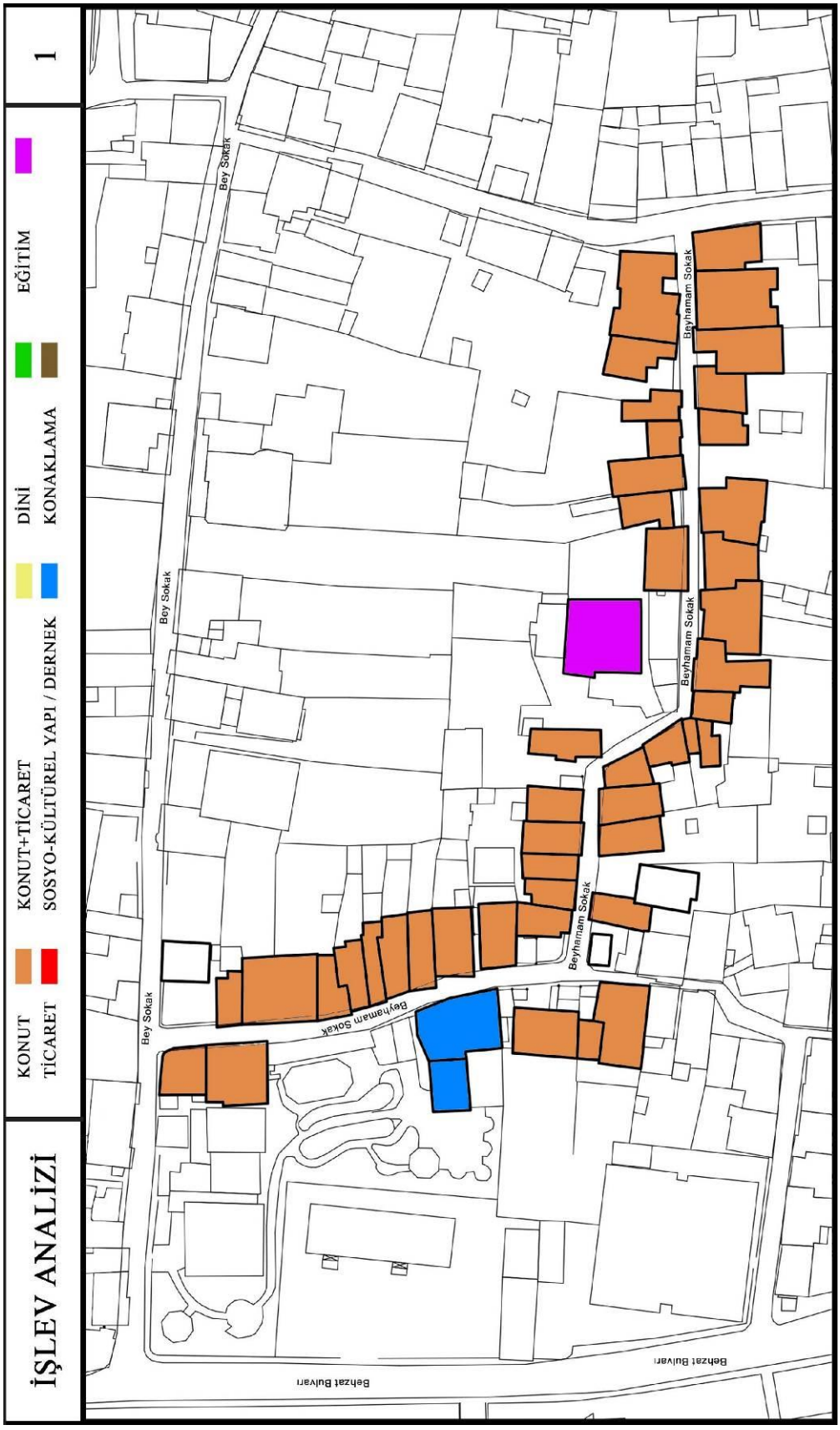

(Akçay,2013)

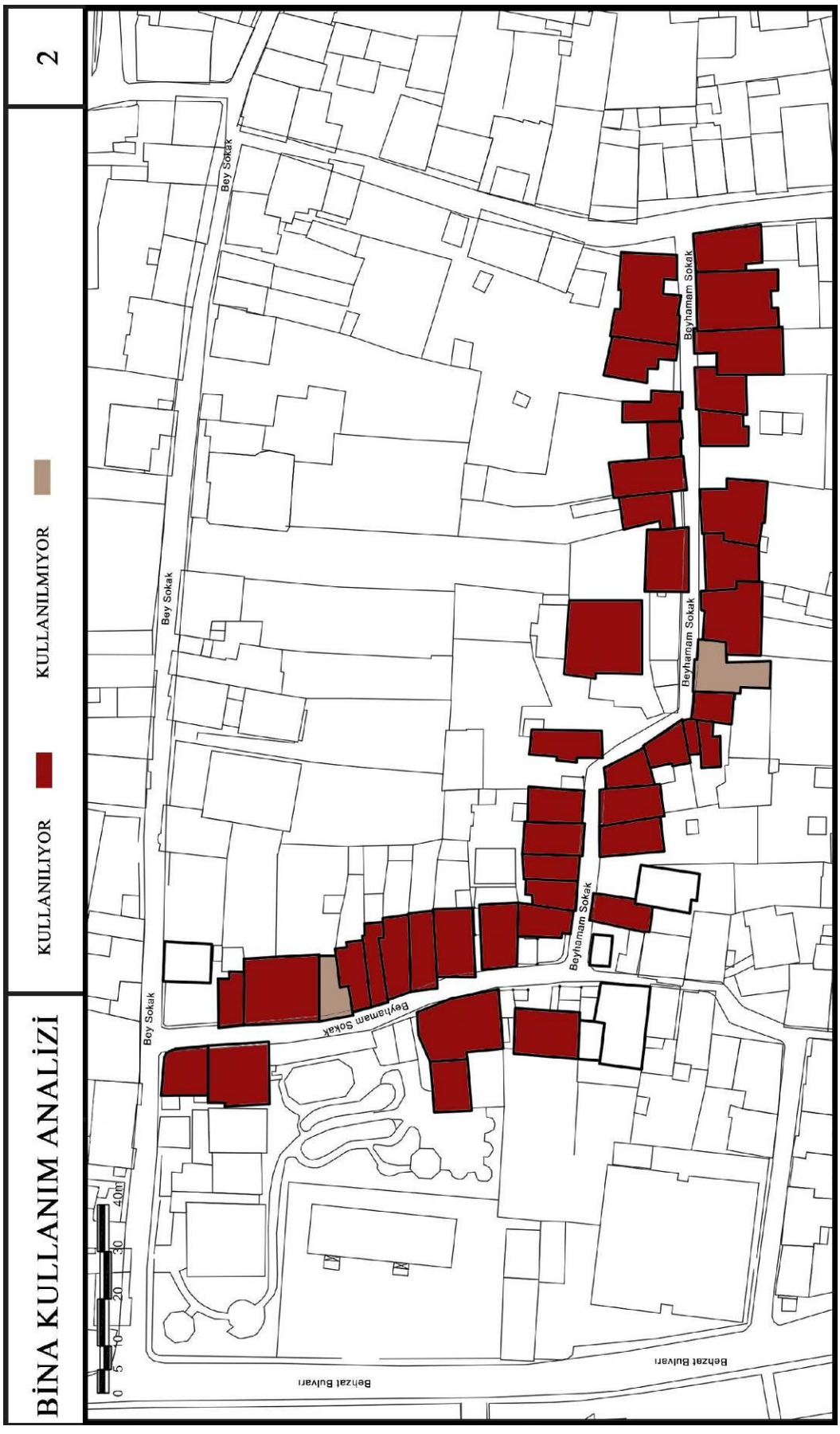
YAPININ İÇ DURUMU Girildi ■ Girilemedi ☐

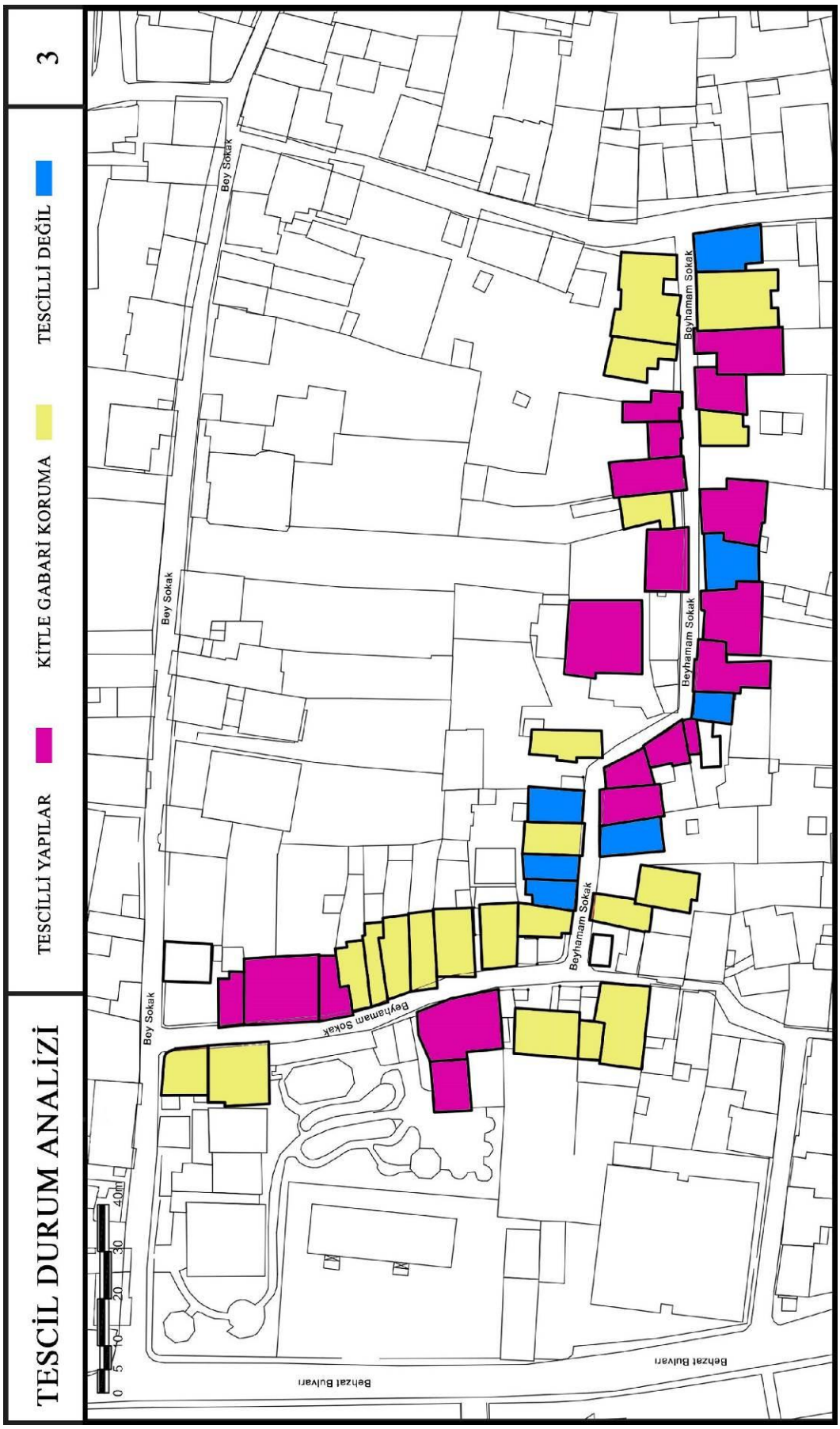

E K-5 Beyhamam Sokak Analiz Çalışmaları

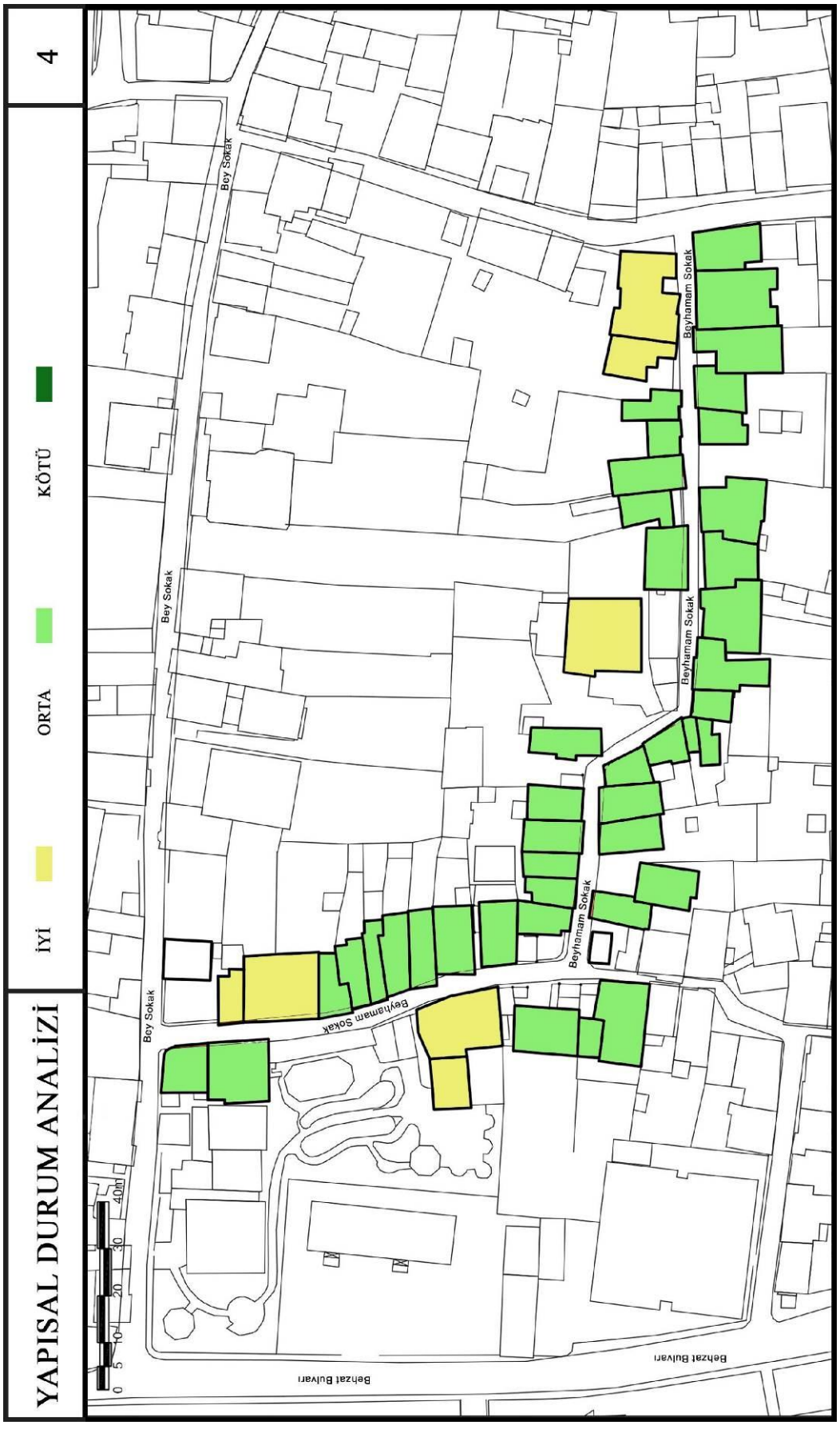

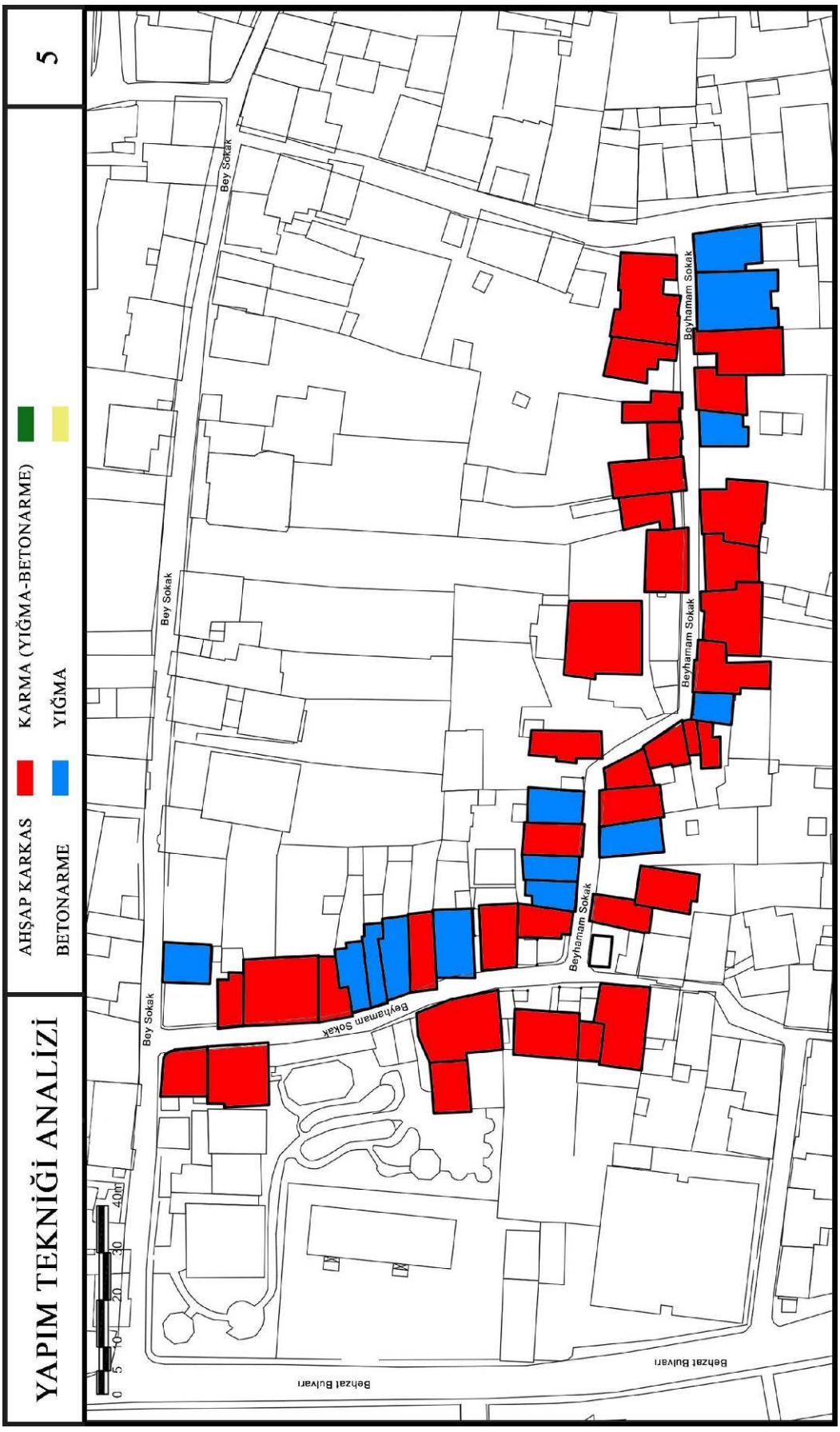
Şekil Ek 5.1 Beyhamam Sokak işlev analizi

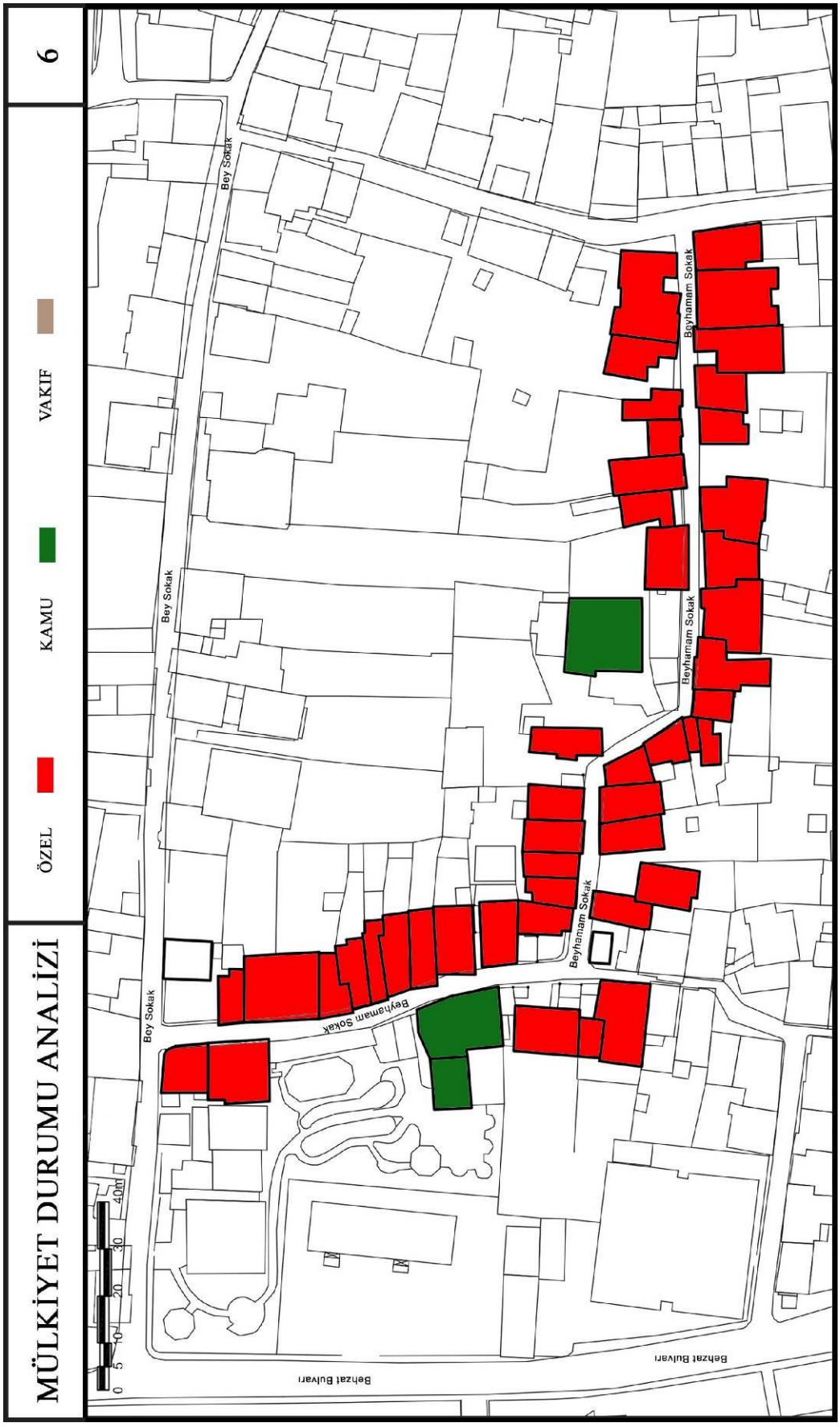

BİNA KULLANIM ANALİZİ
KULLANILIYOR
KULLANILMIYOR
2
Bey Sokak
Beyhamam Sokak
Beyhamam Sokak
Beyhamam Sokak
Beyhamam Sokak
Bey Sokak
Bey Sokak
Beyhamam Sokak
Beyhamam Sokak
Beyhamam Sokak
Beyhamam

Şekil Ek 5.3 Beyhamam Sokak tescil durum analizi

4
YAPISAL DURUM ANALİZİ
İYİ
ORTA
KÖTÜ
Bey Sokak
Beyhamam Sokak
Beyhamam Sokak
Beyhamam Sokak
Beyhamam Sokak
Bey Sokak
Bey Sokak
Bey Sokak
Beyhamam Sokak
Beyhamam Sokak
Beyhamam Sokak
Beyhamam

5
YAPIM TEKNİĞİ ANALİZİ
AHŞAP KARKAS
BETONARME
KARMA (YIĞMA-BETONARME)
YIĞMA
Bey Sokak
Beyhamam Sokak
Beyhamam Sokak
Beyhamam Sokak
Beyhamam Sokak
Bey Sokak
Bey Sokak
Beyhamam Sokak
Beyhamam Sokak
Beyhamam Sokak
Beyhamam

Şekil Ek 5.6 Beyhamam Sokak mülkiyet durum analizi

E K-4 Bey Sokak, Tarihi Kent Dokularının Korunmasında Sokak Sağlıklaştırması Envanterleri

Tablo Ek 6.1. Beyhamam Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:1

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	**ADA**	73	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	22-23	1
	SOKAK	Beyhamam Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Kentsel Sit	
YAPIM YILI	19. yy	**KULLANIM DURUMU**	Kullanılıyor ☐	Kullanılmıyor ■	
TESCİL DURUMU	Tescilli ■	Kitle Gabari Koruma ☐			
YAPININ DURUMU	İyi ■	Orta ☐	Kötü ☐		
ÖZGÜN İŞLEV	Konut ■	Ticaret ☐	Ticaret+Konut ☐	Konaklama ☐	Sosyo-Kültürel ☐
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut ■	Ticaret ☐	Ticaret+Konut ☐	Konaklama ☐	Sosyo-Kültürel ☐
MÜLKİYET DURUMU	Özel ■	Kamu ☐	Vakıf ☐		
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	2009 yılında sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephe iyileştirmesi yapılmıştır.				

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

(KUDEB Arşivi)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi ■ Girilemedi ☐

Tablo Ek 6.2. Beyhamam Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:2

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	ADA	71	NO
	İLÇE	Merkez	PARSEL	64	2
	SOKAK	Beyhamam Sokak	ALAN ÖZELLİĞİ	Kentsel Sit	
YAPIM YILI	19. yy	KULLANIM DURUMU	Kullanılıyor ☐	Kullanılmıyor ■	
TESCİL DURUMU	Tescilli ■	Kitle Gabari Koruma ☐			
YAPININ DURUMU	İyi ☐	Orta ■	Kötü ☐		
ÖZGÜN İŞLEV	Konut ■	Ticaret ☐	Ticaret+Konut ☐	Konaklama ☐	Sosyo-Kültürel ☐
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut ■	Ticaret ☐	Ticaret+Konut ☐	Konaklama ☐	Sosyo-Kültürel ☐
MÜLKİYET DURUMU	Özel ■	Kamu ☐	Vakıf ☐		
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	2009 yılında sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephe iyileştirmesi yapılmıştır.				

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

(KUDEB Arşivi)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi ■ Girilemedi ☐

Tablo Ek 6.3. Beyhamam Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:3

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

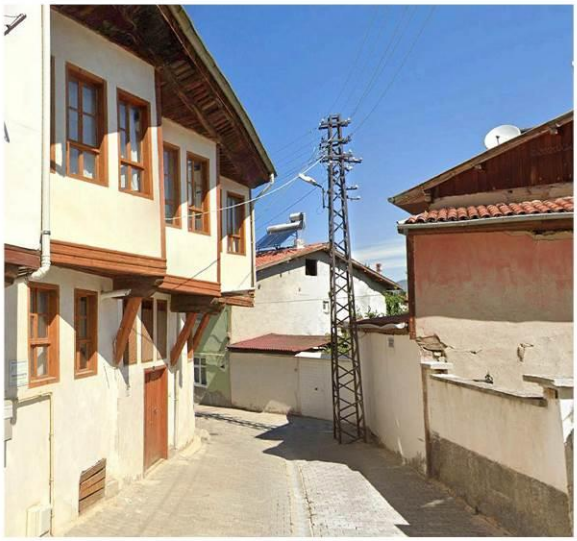

	İL	Tokat	**ADA**	71	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	62	3
	SOKAK	Beyhamam Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Kentsel Sit	

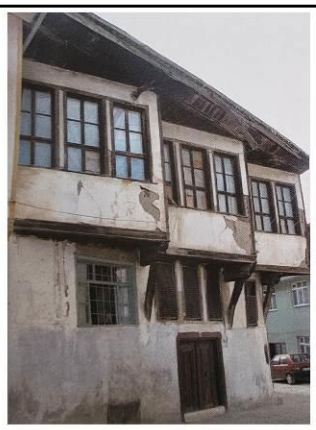
YAPIM YILI	19. yy	**KULLANIM DURUMU**	Kullanılıyor	☐	Kullanılmıyor	■			
TESCİL DURUMU	Tescilli	■	Kitle Gabari Koruma	☐					
YAPININ DURUMU	İyi	☐	Orta	■	Kötü	☐			
ÖZGÜN İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ☐
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ☐
MÜLKİYET DURUMU	Özel	■	Kamu	☐	Vakıf	☐			
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	2009 yılında sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephe iyileştirmesi yapılmıştır.								

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

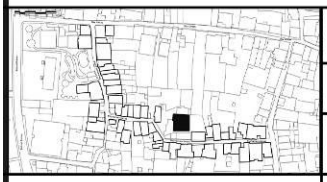

(KUDEB Arşivi)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi ☐ Girilemedi ■

Tablo Ek 6.4. Beyhamam Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:4

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	**ADA**	73	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	9	**4**
	SOKAK	Beyhamam Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Kentsel Sit	

YAPIM YILI	19. yy	**KULLANIM DURUMU**		Kullanılıyor	■	Kullanılmıyor	☐		
TESCİL DURUMU	Tescilli	■	Kitle Gabari Koruma	☐					
YAPININ DURUMU	İyi	■	Orta	☐	Kötü	☐			
ÖZGÜN İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ☐
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut	☐	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ■
MÜLKİYET DURUMU	Özel	☐	Kamu	■	Vakıf	☐			
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	Esaslı onarım geçirmiştir								

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

(KUDEB Arşivi)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi ■ Girilemedi ☐

Tablo Ek 6.5. Beyhamam Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:5

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	**ADA**	73	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	3	5
	SOKAK	Beyhamam Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Kentsel Sit	

YAPIM YILI	19. yy	**KULLANIM DURUMU**	Kullanılıyor	■	Kullanılmıyor	☐			
TESCİL DURUMU	Tescilli	☐	Kitle Gabari Koruma	■					
YAPININ DURUMU	İyi	■	Orta	☐	Kötü	☐			
ÖZGÜN İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ☐
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut	■	Ticaret	☐	Ticaret+Konut	☐	Konaklama	☐	Sosyo-Kültürel ☐
MÜLKİYET DURUMU	Özel	■	Kamu	☐	Vakıf	☐			
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	2009 yılında sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephe iyileştirmesi yapılmıştır.								

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

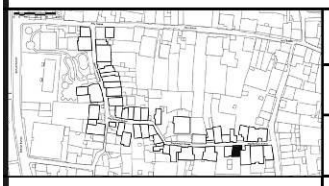

(KUDEB Arşivi)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi ☐ Girilemedi ■

Tablo Ek 6.6. Beyhamam Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:6

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

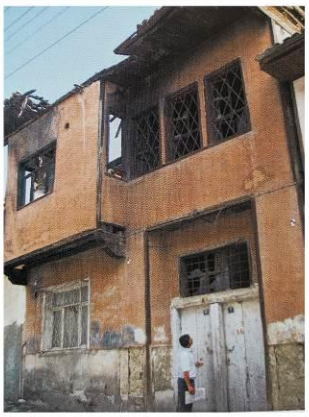
	İL	Tokat	**ADA**	71	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	172	6
	SOKAK	Beyhamam Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Kentsel Sit	
YAPIM YILI	19. yy	**KULLANIM DURUMU**	Kullanılıyor ☐	Kullanılmıyor ■	
TESCİL DURUMU	Tescilli ■	Kitle Gabari Koruma ☐			
YAPININ DURUMU	İyi ☐	Orta ■	Kötü ☐		
ÖZGÜN İŞLEV	Konut ■	Ticaret ☐	Ticaret+Konut ☐	Konaklama ☐	Sosyo-Kültürel ☐
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut ■	Ticaret ☐	Ticaret+Konut ☐	Konaklama ☐	Sosyo-Kültürel ☐
MÜLKİYET DURUMU	Özel ■	Kamu ☐	Vakıf ☐		
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	2009 yılında sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephe iyileştirmesi yapılmıştır.				

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

(KUDEB Arşivi)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi ☐ Girilemedi ■

Tablo Ek 6.7. Beyhamam Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:7

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	**ADA**	71	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	65	**7**
	SOKAK	Beyhamam Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Kentsel Sit	
YAPIM YILI	19. yy	**KULLANIM DURUMU**	Kullanılıyor ■	Kullanılmıyor □	
TESCİL DURUMU	Tescilli ■	Kitle Gabari Koruma □			
YAPININ DURUMU	İyi □	Orta ■	Kötü □		
ÖZGÜN İŞLEV	Konut ■	Ticaret □	Ticaret+Konut □	Konaklama □	Sosyo-Kültürel □
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut ■	Ticaret □	Ticaret+Konut □	Konaklama □	Sosyo-Kültürel □
MÜLKİYET DURUMU	Özel ■	Kamu □	Vakıf □		
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	2009 yılında sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephe iyileştirmesi yapılmıştır.				

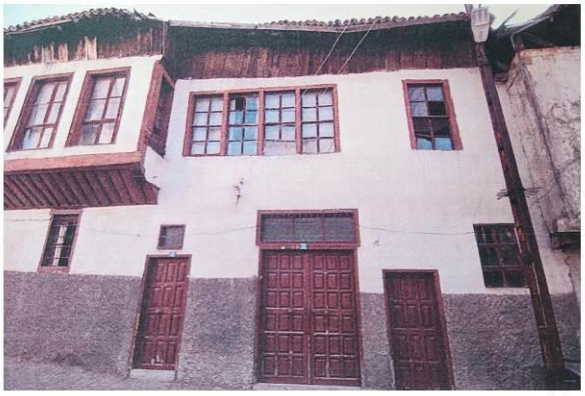
YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

(KUDEB Arşivi)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi ■ Girilemedi □

Tablo Ek 6.8. Beyhamam Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:8

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	**ADA**	73	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	19	8
	SOKAK	Beyhamam Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Kentsel Sit	
YAPIM YILI	19. yy	**KULLANIM DURUMU**	Kullanılıyor ■	Kullanılmıyor □	
TESCİL DURUMU	Tescilli □	Kitle Gabari Koruma ■			
YAPININ DURUMU	İyi □	Orta ■	Kötü □		
ÖZGÜN İŞLEV	Konut ■	Ticaret □	Ticaret+Konut □	Konaklama □	Sosyo-Kültürel □
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut ■	Ticaret □	Ticaret+Konut □	Konaklama □	Sosyo-Kültürel □
MÜLKİYET DURUMU	Özel ■	Kamu □	Vakıf □		
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	2009 yılında sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephe iyileştirmesi yapılmıştır.				

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

(KUDEB Arşivi)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi □ Girilemedi ■

Tablo Ek 6.9. Beyhamam Sokak, Sokak Sağlıklaştırması Envanteri No:9

TARİHİ KENT DOKULARININ KORUNMASINDA SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMASI ENVANTERİ

	İL	Tokat	**ADA**	73	**NO**
	İLÇE	Merkez	**PARSEL**	8	9
	SOKAK	Beyhamam Sokak	**ALAN ÖZELLİĞİ**	Kentsel Sit	
YAPIM YILI	19. yy	**KULLANIM DURUMU**	Kullanılıyor ☐	Kullanılmıyor ■	
TESCİL DURUMU	Tescilli ■	Kitle Gabari Koruma ☐			
YAPININ DURUMU	İyi ☐	Orta ■	Kötü ☐		
ÖZGÜN İŞLEV	Konut ■	Ticaret ☐	Ticaret+Konut ☐	Konaklama ☐	Sosyo-Kültürel ☐
GÜNÜMÜZDEKİ İŞLEV	Konut ■	Ticaret ☐	Ticaret+Konut ☐	Konaklama ☐	Sosyo-Kültürel ☐
MÜLKİYET DURUMU	Özel ■	Kamu ☐	Vakıf ☐		
GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR	2009 yılında sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında cephe iyileştirmesi yapılmıştır.				

YAPININ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ

YAPININ SOKAK SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDAN ÖNCEKİ GÖRÜNÜMÜ

(KUDEB Arşivi)

YAPININ İÇ DURUMU Girildi ☐ Girilemedi ■